

A Gyermek.

A gyermektanulmányozás pedagógiai feladata.

Írta s a gyermektanulmányi társaság pozsonyi fiókkörének február elsején tartott megalakuló közgyűlésén felolvasta: Náray Szabó Sándor dr.

Mélyen tisztelt közönség! Összejöttünk itt ma azon célból, hogy a magyar gyermektanulmányi társaság pozsonyi fiókkörének megalakítását perfektuáljuk.

Nekem jutott a megtisztelő feladat, hogy ezen fontos, a modern pedagógia megalapozásának előmozdítására, extenzív fejlesztésére irányuló aktusnál közreműködjem, s ezzel a pozsonyi gyermektanulmányi fiókkör bemutatkozását bevezessem.

Mindenekelőtt engedjék meg, hogy a megjelent úttörőket és az érdeklődő nagyérdemű közönséget őszinte szívvvel és hazafias lelkesedéssel üdvözzöljem.

Messzire vezetne, de talán nem is szükséges, hogy a gyermektanulmányozás fontosságát bővebben indokoljam. Hiszen azok, akik megjelenésükkel bennünket megtiszteltek, feltétlenül kell, hogy ezen eszmék, ezen törekvések nagy horderejétől át legyenek hatva.

Inkább csak arra kívánok rámutatni, azt óhajtom néhány szóval megvilágítani, hogy miből indulnak ki és melyek a mi törekvéseink és melyek azok az eszközök, melyekkel célt érni remélünk.

A gyermektanulmányozás abból indul ki, hogy a gyermeket, amely szervezetének fejlődése folyamán nem tekinthető a fejlett egyénnel szolgáltatási képesség tekintetében sem egyenlő minőségűnek, tehát olyannak, mintha a felnőttől csak testi arányaiban különböznék, — testi-lelki fejlődésének egész menetében és fejlődésének különböző változataiban megismerje; hogy tanulmányozza a közös vonásokat, melyek bizonyos korfokon belül, többé-kevésbé

minden gyermekre jellemzők; emellett megismerkedjék azon különféle típusokkal is, melyek az *egyazon korfokon* álló gyermekek között megállapíthatók; továbbá azon *egyéni* vonásokkal is, melyek a közös vonások mellett a gyermek-egyént, mint individuumot jellemzik.

Ezek a korbeli, típusbeli, egyéniségbeli jellemvonások, melyek kialakulásába az öröklésen kívül a gyermek társadalmi környezete (szociális miliője) is belejátszik, kell hogy megszabják a gyermek szellemi fejlesztésének *céltudatos* irányítását, tehát a gyermek *oktatását és nevelését*; mely oktatás-nevelésnek, nem csupán a tantárgyak ismeretén, hanem az említett korbeli, típusbeli és egyéni sajátságok figyelembevételén kell alapulnia.

Ily irányú törekvésnek nyomait megtaláljuk a régibb pedagógiai módszerekben is, dacára annak, hogy ezen módszerek nem kísérleti tapasztalatok, — hanem főleg elvont pedagógiai elméletek alkalmazásában állottak.

A régebbi pedagógiai, inkább nevelési mint didaktikai módszerekben is nyilvánul a gyermek élet- és lélekvilágának megismerésére irányuló törekvés; ami abból magyarázható, mivel a régibb pedagógusok az iskolák növendékeinek kisebb létszáma mellett, egyuttal *nevelők* is voltak és több alkalmuk nyílt ennél fogva, az egyes individuumokkal való foglalkozásra, azok megismerésére.

De ez csak annyiban volt igazán lehetséges, amennyiben egyes kiváló pedagógusok, *intuitive* érezték meg az egyéni sajátságok kiismerésének szükségességét; és az uniformizálás mellett is az individuális vonások kihasználásának s fejlesztésének jelentőségét.

Voltaképen ezen elvek alkalmazása a régibb iskolában könnyebb volt, mint a maiban. Manapság ugyanis nemcsak a növendékek létszáma emelkedett annyira, hogy az ily ötletszerű megismerés vagy pláne az egyes egyénekbe való elmélyedés sokkal nehezebbé vált; de egyuttal a tananyag minőségileg és mennyiségileg is aránytalanul megnőtt.

Az egyes tárgyakra fordítható idővel és energiával az egyes szaktanárok rendelkezhetnek ugyan ma is, de a gyermeknél mindezen sokféle s nagy tömegű ismeret befogadása és asszimilálása nagy nehézségekre talál.

Érthető tehát, hogy a változott viszonyokkal támadt

súlyos nehézségeken csak az segíthet, ha a tantárgyakon kívül a pedagógus, már *kiképzetése folyamán*, alaposan ismeri a gyermekelme fokozatos fejlődését, teherbirását, típusbeli s egyéni különbözőségeit s ezek jelentőségét a fel-fogás, emlékezés, gondolkodás, az érzelmi élet és akarás területein.

Ezek szerint minden pedagógusnak általában arra kell törekednie, hogy ismerje a gyermeknek úgy fiziologiai mint pszichologiai szervezetét, életnyilvánulásait; az *egyéniségek* különbözőségeit, a képességek, temperamentumok, karakterek változatait; a gyermek szokásait, magatartását szülőivel, feljebbvalóival, társaival szemben; magatartását az élet különböző viszonyai között; szuggesztibilitását a társadalmi, a közéleti viszonyokkal szemben; egyes szervi vagy egészség-beli fogyatkozásoknak, különösen pedig a *pubertásnak* befolyásata gyermek magatartására, szellemi szolgáltatási képességeire.

Ismernie kell a pedagógusnak a normális és gyengetehetségű gyermekeket, az átmeneteket a nagy intellegenciájuktól — az egyes irányokban vagy szakokban gyengéken át, — a minden téren gyenge debilisekhez; az idegen, de emellett gyakran nagyon tehetséges gyermekek sajátos *reakcióit*, az iskolával szemben, stb.

Tisztában kell lennie ezeken felül a pedagógusnak a *gyermektanulmányozás módszereivel*.

Ezen ismeretek kívánatosak bizonyos mértékben a gyermekekkel foglalkozó más egyéniségeknél is; elsősorban a szülőknél, a házi nevelőknél, nevelőnőknél, gyermekkertésznőknél, akiknek munkája csak akkor lehet eredményes, ha megismerték a gyermeket és számolnak azon öröklött és ösztönszerű tulajdonságokkal, melyeknek a gyermek már birtokában van és amelyek a gyermek egyéniségének, képességeinek ismerete mellett, kell hogy irányítsák a vele való foglalkozást.

Éppen ez okból vette fel a gyermektanulmányi társaság legujabban programjába egy puerikulturális intézet kezdeményezését, az anyák, gyermekgondozók és gyermek-kertésznők megfelelő utbaigazítása céljából.

Az előadottakból, úgy hiszem, már kiviláglik a gyermektanulmányozás célja.

De gyermektanulmányi céljaink meghatározásánál első-sorban meg kell állapítanunk, mik közelebbi és mik távolabbi feladataink.

Közelebbi célunk, t. közönség, a gyermektanulmánynak mint *tudománynak* megalapozása és kifejlesztése. Megállapítása azon módszereknek, melyek segítségével a gyermek megismeréséhez jutunk; fokozatos, végleges felépítése a tapasztalati alapokon nyugvó *tudományos gyermektannak*.

Az általános gyermektan tételei alapján kell azután megállapítanunk azon *elveket és eljárásokat*, melyek szerint a gyermekek nevelését, oktatását irányítanunk kell, hogy ezen munkákat a gyermek testi és szellemi teljesítőképessége ökonomiájának figyelembe vételével végezhessek; vagyis az individualitás, a hajlamok, a képességek felhasználása úgy történjék, hogy az ezzel járó munka, a testi egészségnek, a fejlődésnek ne rovására, de hasznára essék.

A távolabbi cél az, hogy a pedagógusok az így leszűrt, tapasztalatilag megerősített és kísérleti alapon ellenőrzött módszereket, rendszeresen, *kötelezően* alkalmazásban is vegyék. Ez azután a pedagógiai módszerek *benső* reformjára vonatkozik.

Erről *most* még időelőtti volna bővebben tárgyalni.

Az előadottakból folyik a *társadalmi* életnek és a nevelés-oktatás ügynek szoros kapcsolata is.

A gyermektanulmányozás ugyanis csak a társadalmi tényezők belevonása és a társadalmi szükségletek figyelembevétele mellett lehet eredményes, mert ez teszi a munkát teljessé.

Ezen közös akció azután végeredményében az egyéniségek kibontakozására vezet és a társadalmat, a speciális tehetségek megismerése és felszabadítása révén, megfelelő munkaerővel van hivatva gazdagítani.

Amint az embertanból, lélektanból, fejlődéstanból kibontakozott a gyermektanulmányozás: úgy kell a gyermektanulmányozásnak a gyermeknevelés új, modern pedagógiai tudományát létrehoznia. Megfigyelési, kísérleti, vizsgálati úton szerzett objektív adatokból pedig *pozitív* pedagógiai módszerek megállapításához vezetnie.

De nem fárasztom tovább a nagyérdemű közönséget, a bevezető keretein már úgyis túlmenő fejtegetéseimmal; csak

azt kívánom nagybecsű figyelmükbe ajánlani, hogy a munka, melyre vállalkoztunk, óriási; nagyobb semmint első pillanatra hihetnők. A mi munkásságunk ugyanis reformra való törekvést jelent a pedagógia terén és feladatunk annál súlyosabb, mert ma, a villamosság, a repülőgépek korában mindenki idegesen gyors, szinte ötletszerű átalakulásokat vár, remél; s éppen ez az, amit sajnos, nem helyezhetünk kilátásba.

Megfelelő eredmények eléréséhez évek beható munkásságára, és amit különösen hangsúlyozni kívánok, a kutatók és gyakorlati pedagógusoknak *egymást kiegészítő*, önzetlen együttműködésére van szükségünk.

A tömérdék adatgyűjtés, egyéni kísérletek, vizsgálatok; azok feldolgozása, ellenőrzése, sok fáradságot, időt, intenzív és extenzív munkásságot kívánnak; melyben a gyermekkel foglalkozók legintelligensebbjeinek vállvetve kell résztvenniök.

Örömmel látom, hogy szeretetteljes érdeklődésükkel igen sokan már részt is vesznek törekvéseinkben. Erre szükségünk van és ez természetes is; mert hiszen legdrágább kincseinkről, gyermekeinkről, édes hazánk reménységéről van szó.

Az eddig tapasztalatok kecsegtetők. Máris sikerült újítások vannak a kisdednevelésben a foglalkoztatás terén. Sikerült megállapításaink vannak továbbá a gyermekek szókincséről, ösztönszerű rajzairól, a gyermek értelmi képességeiről, felfogásáról, emlékezetéről, számolókéességükről; a fiu- és leánygyermek értelmi különbségeiről, a gyermekek szugesztibilitásáról.

Van gyermektanulmányi múzeumunk, mely bő anyagot nyújt a feldolgozásra, a hasznos tanulságok levonására. Emellett jóleső érzéssel tölt el konstatálhatni, hogy hazánk, a gyermektanulmányozás terén a vezető nemzetek között szerepel.

Mindez azon reményre jogosít, hogy munkásságunk és speciálisan a pozsonyi fiókkör munkássága eredményes leend. És ha nem is hozná meg mindazt, amit reménylünk és óhajtunk; hogy Stern Villiám boroszlói kiváló egyetemi tanárnak és pszihologusnak Budapesten legutóbb tartott egyik előadásán mondottakat idézzem; ha nem volna más eredménye munkásságunknak, mint az, hogy speciális kutatásainkkal bizonyos irányú *tehetségeket* fődözünk fel és juttatunk érvényszerűsre, melyek egyébként elkallódtak volna, munkásságunk

már akkor sem veszett kárba és megérte a reá fordított időt és fáradságot. Mert *a tehetséges elmék képezik a nemzetek legértékesebb kincsét*. A bennük érvényesülésre vágyakozó erők megóvása és helyes fejlesztése a legnemzetibb munka. Már pedig az egyéniségekben rejlő erőket megismerni s az egyéniségeket önmaguk és a közösség hasznára, *a bennük rejlő erők irányában* helyesen fejleszteni, ez a gyermektanulmányozás igazi feladata.

Engedjék meg végül mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, hogy megjelenésüket hálásan megköszönve, ügyünk iránt további szíves érdeklődésüket és tevékeny támogatásukat is kikérhessem.

A magyar gyermektanulmányi társaság pozsonyi fiókkörét ezennel megalakultnak van szerencsém nyilvánítani.

Pedagógiai Törekvések

Gyermektanulmány és fajegészség-tani (eugenikai) adatok gyűjtése.

Szeretetházi, gyermektelepi és javítóintézeti családfők, gyermekmenhelyi orvosok, gyógypedagógusok stb.-ek figyelmébe.

Irta: Hoffmann Géza, cs. és kir. alkonzul, Berlin.

Alig van tudományos gondolatkör, mely oly gyorsan terjedt el, mint napjainkban a fajegészségtan, az eugenika.¹⁾ Hódító útján akadályokba alig ütközik, mert alapgondolata a természetes fejlődés tana, melynek hívői félszázados mun-

¹⁾ Az angol nyelvben használt *eugenics* (Galton), németül *Rassenhygiene* (Ploetz), magyarul leghelyesebben: *fajegészségtan*, illetve *fajegészségügy* (Apáthy). Eugenika idegen szó és csak kivételesen használható; fajnemesítés nem helyes kifejezés. V. ö. Eugenika című értekezésemmel a Magyar Társadalomtudományi Szemle február havi számában, hol az új tant összefoglalva ismertetem.

kában sikeresen birkóztak meg elavult nézetek vitatóival. S aki egyszer igent mond a természettudomány tételeire, az helyesléssel fogadja az eugenika tanítását is: miként a nagy természetben van haladás és visszaesés, úgy az emberiség vagy az egyes emberi fajok és családok is fejlődnek vagy hanyatlanak, vagy akár ki is halnak. Miért, mily külső-belső körülmények következtében fejlődik vagy hanyatlik a faj és miért bukik el olykor? Ezt kérdi az eugenika, a fajegészségtan. Kérdésének célja ama tényezők felismerése, melyek a faj lehető legjobb fejlődését biztosítják. Szembe-ötölő ennek az új kutatási iránynak óriási hordereje s megfigyeltem külföldön, hol az eugenika nagyobb teret hódított mint nálunk, hogy követőinek egész világfelfogását meg tudja változtatni, nemesebbé tenni. Alapítója, *Galton*, nemhiába nevezte a jövő vallásának.

A fajegészségtan tehát a faj fejlődését és satnyulását vizsgálja. Fajról, a faj multjáról és főképp jövőjéről van szó, tehát az egyén mint apjának gyermeke és mint gyermekének apja jön számba. Arra kell törekednünk, hogy apáinktól átvett testi-lelki tulajdonságokat csorbíthatatlanul, lehetőleg javítva adjuk tovább utódainknak. Ennek érdekében meg kell ismernünk, miként mennek át a testi-lelki tulajdonságok nemzedékről nemzedékre, vagyis meg kell ismernünk az átöröklés törvényeit. E megismerés pedig csupán a megfigyelésen alapulhat; ezer és ezer esetet kell feljegyeznünk minden egyes sajátság szempontjából, hogy megmondhassuk: öröklődik-e egyáltalában valamely sajátság s ha igen, mily törvényszerűségnek van alávetve, mily külső behatások másíthatják, rontják vagy javítják.

Az átöröklésre vonatkozó adatgyűjtés meglehetősen kezdetleges még s ennél fogva hiányosak átöröklési ismereteink is. De ha messze is vagyunk még attól, hogy minden kulturállamban központosítva gyűjtsék össze az összes polgárookra vonatkozó idevágó adatokat, mégis nagy mértékű munkálatok folynak e téren, főképp Amerikában, Angliában és Németországban. Eltekintve attól, hogy kórházakban, fegyházakban és egyéb nyilvános intézetekben mindinkább sulyt helyeznek arra, hogy az odakerülő egyének átöröklési adatait tudományosan értékesíthető alakban feljegyezzék, vagyis az illetők rokonságának minél hübb képét adják

külön intézetek alakultak, melyek átöröklési adatokat gyűjtenek és feldolgoznak. Amerikában a *fajegészségügyi adattár* (*Eugenics Record Office*) Cold Spring Harbor, N.-Y.-ban külön kiképzett kutatókat küld ki, hogy a lakosság körében a helyszínen kérdezősködve jegyezzék fel a családfákat és az egyes családtagokra vonatkozó összes jellemző adatokat; azonkívül értelmesebb érdeklődő családoknak kérdőíveket oszt szét kitöltés végett. Az összegyűjtött temérdek anyagot osztályozzák és tűzmentes helyen elteszik, részben már most fel is dolgozzák, míhelyt valamely sajátságáról elegendő anyag gyűlt össze, hogy belőle tudományos következtetéseket lehessen levonni. Így közölték eddig többek közt a gyöngeszűsége, elmebetegsége, nyavalyatörésre vonatkozó adatokat. Angliában elsősorban a londoni egyetemen kapcsolatos *Gallton Laboratory* végez hasonló munkát. Németországban a lipcei *Zentralstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte* kapcsolta össze a genealógiai kutatást az átöröklés tanulmányozásával s ha az elért eredményben pénz hiánya miatt nem is közelíti meg az amerikaiak és angolok munkáját, mégis megbecsülhetetlen szolgálatot tett eddig is a fajegészségügynek a családi adatgyűjtés iránti érdeklődés felkeltésével. E központi hivatalnak is az az eszmei célja, hogy idővel «minden» német család pontos leírása összegyűjtessék és az a törekvése, hogy később az állam vegye kezébe e munkát. Vele párhuzamosan működik az *Internationale Gesellschaft für Rassenhygiene*, melynek székhelye München; e társaság egyelőre azonban csak a saját tagjaira vonatkozó adatokat szerezte be.

Mármost mit lehetne nálunk Magyarországon e téren tenni? Hogy megvan hozzá a kellő érdeklődés, mutatja az a pártolás, melyben egy eugenikai szervezet megalakításának eszméje minden oldalról részesült.¹⁾ E sorok célja annak kiemelése, hogy már létező kereteken belül a fajegészségügyi adatgyűjtés két irányban is akadálytalanul megindulhat nálunk.

¹⁾ A Magyar Társadalomtudományi Egyesület január hó végén tényleg megalakította «fajegészségtani osztályát» orvosegyesületek s más társadalmi egyesületek bevonásával. Előadója *Apáthy István* dr. kolozsvári egyetemi tanár. Ha arra fölkeretik, úgy bizonyára szívesen fog részt venni az adatgyűjtésben a Magyar Gyermektanulmányi Társaság is. (Szerk.)

A Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak adatgyűjtő osztálya nagyobb méretű újabb munkaterv nélkül is könnyen kiterjesztheti figyelmét azon tényekre, melyek a fajegészségügy szempontjából fontosak. Valahányszor gyermekek helyzetének megvizsgálására kerül a sor, azok rokonsága iránt is kell érdeklődnünk, az adatokat feljegyeznünk és központosítva a Gyermektanulmányi Muzeumban elhelyeoznünk. Kezet fogva az ujonnan alakult magyar eugenikai szervezettel, kölcsönös segítséggel lehetne a munkát végezni. Hogy mily adatok fontosak, arra még futtában kitérek; természetesen nem számíthatunk még arra, hogy messzemenő, költséges vizsgálatokba bocsátkozzunk egyelőre, de vázlatos adatok is többet érnek a semminél és minden nap, mellyel a gyűjtés megkezdését késleltetjük, temérdek adat behozhatatlan elvesztését jelenti. Az öregek, kik a régebbi nemzedékek felől adhatnak felvilágosítást, elhalnak, s ki tudja, hozzáférhetünk-e még valaha azokhoz a gyermekekhez, akikre a Társaság figyelme most éppen kiterjed. Ily egyszerű munkával is bizonyára számtalan esetben lehet majd olyfajta tények megállapításához hozzájárulni, hogy például az apa iszákossága okozta a gyermek betegségét, vagy a nagyanya léha természete újra kiűtött unokáin, vagy hogy a züllött városi család egyik ága a mezőgazdaságban «regenerálódik» és így tovább; az érdekes problémáknak se vége, se hossza. De természetes az is, hogy az ilyfajta adatok gyűjtéséhez, a kérdések feltevéséhez és a halottak kellő megrostálásához bizonyos ismeretek szükségesek és ha nem is követhetjük most Amerika példáját, mely külön tanfolyamon képezi ki az adatgyűjtőket, legalább az idevágó hatalmas irodalom néhány termékével ismerkedjünk meg, hogy abból utbaigazítást nyerjünk.

A Gyermektanulmányi Társaság említett szervén kívül az állami javítóintézetekre és hasonló intézményeinkre gondolok, melyekben minden nehézség és különös intézkedés nélkül megindulhat ez az adatgyűjtés, ha megvan hozzá a kellő érdeklődés. A «családfők» már mostanában is vezetnek naplófélét a gondjukra bizott gyermekről, mely feljegyzések az illető családfő érdeklődéséhez mértén tetszés szerint kiterjeszthetők. Ily leírásokban olvastam a gyermekre vonatkozó különböző megfigyeléseken kívül megjegyzéseket a gyermek csa-

ládi viszonyait, nevelkedését, otthoni körülményeit illetőleg. Ha már most a családfők a fajegészségügy és az átöröklés kérdéseit figyelemben részesítik, akkor ide vonatkozó adatok iránt is érdeklődnek a gyermek családjának leírásánál és ily módon nagy fontosságú, óriási kiterjedésű anyagot hordhatnak össze éppen a legérdekesebb és legnehezebben megérthető embercsoport tudományos megismerése érdekében. Az adatok nyugodhatnak egyelőre az irattárakban; majd eljön annak is az ideje, hogy azokat illetékes közegek feldolgozzák. Evvel párhuzamosan szükséges az, hogy a javító, telepi s rokon intézetekben a növendékek felvételénél előírt kérdések a rokonok viszonyaira, betegségeire stb. vonatkozólag lehetőleg részletes és gondos feleletet nyerjenek a használt ívekben.

Végre térjünk át annak ecsetelésére, amire fajegészségügyi adatok gyűjtésénél figyelniünk kell. A kérdés, melyre minél pontosabb és minél részletesebb választ keresünk: milyenek a rokonok testi-lelki tulajdonságai? Minél távolabb a rokonság, rendszerint annál kisebb az átöröklés valószínűsége, tehát a legközelebbi rokonokon kezdjük a kutatást és annyira terjeszkedünk ki a távolabbiakra, amennyire a körülmények éppen megengedik. A testvérek, szülők és ha vannak, a gyermekek leírása a legfontosabb és könnyen beszerezhető minden esetben; aztán jönnek sorra a nagyszülők és azok utódai és így tovább. A váz a családfa, tehát a rokonsági fokok feltüntetésével az egyes személyek neve, a születés (és halál) ideje és helye. Azután térünk át a kutatás velejére, az egyes családtagok leírására, melynek általában megfelelel: az élettörténet, kellő figyelemmel a külső körülményekre; az egyén jellemzése; testi-lelki sajátságainak, fogyatkozásainak, képességeinek és a betegségeknek ecsetelése. Ha a családban valamely érdekes vonásra bukkanunk, például erkölcsi léhaságra, bizonyos betegségekre való hajlamra stb., akkor ennek a sajátságnak minden egyes családtag leírásánál különös figyelmet szentelünk, sőt külső körülményektől független sajátságoknál, pl. az albinizmusnál, hat-ujjúságnál stb., éppen ennek a sajátságnak átöröklési módját tanulmányozva egyéb adatoktól egészen el is tekinthetünk. Érdektelenné válik a feljegyzés akkor, ha egyes családtagoknál erre, másoknál újra más tulajdonságokra vagyunk figyelemmel, mert az adatok így össze nem hasonlíthatók

és az átöröklésről nem mondanak semmit sem. Továbbá figyelünk kell arra is, hogy a családtagok közül senki se maradjon ki; feljegyzendők a halvaszületések és gyermekkorukban elhalt ivadékok, valamint azok is kivétel nélkül, akikről közelebbi adatot megtudni nem lehet, vagy akiknél valamely különös sajátság nem mutatkozik. Mert természetesen teljesen más eredményhez jutunk, ha például egy nyavalyatörős gyermek rokonsága iránt érdeklődve szorgalmasan feljegyzünk minden nyavalyatörős egyént a többiek mellőzésével, mintha teljes családfát állítva össze kimutatjuk, hogy sok beteg tagon kívül számos rendes ivadék is származott a törzsből. A halvaszületések vagy korai elhalálozások különben azért is fontosak, mert egyebek közt betegségre, gyengeségre vagy mint lelki vonásra: gondatlanságra vallanak. További részletekbe itt nem bocsátkozhatom, hanem utalok az alábbi közleményekre, abban a reményben, hogy a megpendített adatgyűjtés megindul nálunk is.

Irodalom: Wilhelm Schallmayer: Vererbung und Auslese im Lebenslauf der Völker. Jena, 1910. (2. kiadás.)

Robert Sommer: Familienforschung und Vererbungslehre. Leipzig 1907.

Géza von Hoffmann: Die Rassenhygiene in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. München, 1913. (Ott irodalomjegyzék 700-nál több műről.)

Archiv für Rassen- und Gesellschaftsbiologie. München. (Folyóirat.)

Jog és védelem

Adatok a vidéki fiatalok kримinalitásához.

Írta s a központi jogi és gyermekvédelmi szakosztály december 4-iki ülésén fölolvasta Sándor József brassói királyi törvényszéki bíró, a fiatalok bírāja.

Második s befejező közlemény.

Miért vagyok itt?

A gyermekeknek a második kérdésre adott feleletei a bűncselekmények száraz leírásai. Ha a gyermek az első kérdésre a valóságnak hiven és részletesen megfelel és válasza a környezettanulmány adataival egyezik, minden Sherlock Holmesi detektív tehetség nélkül az esetek legtöbbszörében meg lehet jelölni a bűncselekmények azon kategóriáját, amelyet a gyermek elkövetett. Abban a kicsi kis milióban, amelyben a falusi gyermek él, az ok és okozatiság törvényei parancsszerűen érvényesülnek, mert az érvényesülést kívülről jövő tényezők alig gátolják. Eltérések természetesen vannak, mint ahogy a gyermek lelkében abnormis elváltozások is vannak és itt már az orvosra vár az a feladat, hogy megkeresse és megtalálja az ok és okozatiság szerves összefüggését.

A megtérésnek, a megbánásnak tüneteire vall, hogy a gyermekek 98%-a indokolja bűnbeesését és csak 2%-a az, amely a magábatérés megnyilatkoztatása nélkül pusztán a cselekmény száraz leírásával felel. Ez a 2% a harmadik kérdésre adott feleletében (Mit fogok csinálni, ha innét kiszabadulok?) nem ígér semmit.

Az indító okok között legelső helyen áll a *nagyobb legényekkel való társalkodás*. A gyermekben az utánzás vágya szerfölött ki van fejlődve. De utánozni nem a vele egykorúakat, éppen nem a nála kisebbeket akarja, hanem a nagyokat és ezek közül is azokat, akik nem teljesen helyezkednek be társadalmunk rendjébe. Miként a városi kriminális gyer-

meknek a Zigomár a vágyai netovábbja, a falusi gyermek álmaiban a korcsmák hőse, a legverekedőbb legény jelenik meg követendő példaként. A legény pedig a legendás nagyságának tudatában, igen szívesen csap föl vezetőnek és viszi magával a gyermeket a korcsmába. Amellett azután, hogy ez a gyermeket rendes napi foglalkozásától elvonja, az alkohol mértéktelen élvezetét is megszokja, különösen amiatt válik kriminálissá, mert e perverz szükségletének előállítására anyagi erővel nem rendelkezik és így azt bűnös uton szerzi meg.

A lopást rendszerint a szülőkön kezdi, egyrészt mert ezekhez áll térben a legközelebb, de főképp azért, mert tudja, hogy a szülő ellen elkövetett lopás rendszerint büntetőjogi felelősség nélkül marad.

A vagyon ellen elkövetett bűncselekmény előidéző okai közül a vidéki fiataalkorú gyermeknél, szemben a városival, nyomorról, éhségről beszélni nem lehet. Nem mintha a vidéken nem lenne nyomor, de mert az elhagyatott gyermek sorsáról az egész község tud, s legott gondoskodnak is arról, hogy a szükségleteihez mért anyagi segítségben részesüljön. Az ily elhagyatott gyermekben való segítség azonban tisztán *fizikai*; a gyermek lelki élete nem fejlődik ki helyes irányban, a neki nyújtott könyörületesség a gyermek erkölcsi alapjának hiányában a társadalommal szemben követelőzéssé válik és a gyermek azt hiszi, hogy az elhagyatottságában nyújtott segítséghez egy életen át jogos igénye van. Így aztán a társadalmi rend iránt való érzéketlensége, párosulva a kötelességek iránt való közönyösséggel és nem ritkán a korábban említett utánczási ösztönrel, aminek gátat senki nem vet, gyakran hozza összeütközésbe a büntető jogszabályokkal.

Egy ilyen 15 éves fiu szülőit három éves korában elveszítette. Rokonok hiányában a község lakosai tartották, de iskolába járását nem ellenőrizték és a gyermek 15 éves korig felnőtt anélkül, hogy erkölcsről, a kötelességekről, jóformán az ember vele született tulajdonjogi érzékéről fogalma lett volna. 15 éves korában a községi pénztáros ellen betöréses lopást követett el, 3000 koronát lopott, a pénzből 20 fillérért pálinkát, 14 fillérért dohányt, 4 fillérért cigarettapapírt, 20 fillérért cukrot vett, elköltött tehát 58 fillért, a többi pénzt

elrejtette ládájába és nem nyult hozzá három hónapig, amíg a csendőröknek be nem vallotta.

A kérdésre adott feleletekben, hogy «miért vagyok itt», a gyermekek végig mennek a büntető törvénykönyv megfelelő egyes fejezetein. Leírják a bűncselekményt, amelyet elkövettek, de a legtöbb gyermek cselekményének minősítésében elég ravasz, mondhatnók, hogy a minősítést kerületi részben szégyenérzete miatt, részben erkölcsi és főképp jogi fejlettségének hiányában. Így egyik gyermek, aki gazdáját meglopta, csak ennyit ír: «Azért vagyok itt, mert a gazdám 30 korona miatt feljelentett.» Egy másik gyermek, aki a cukrászhoz betört, ezt írja: «A sütemények irányában vagyok itt, ezért kaptam három hónapot, pedig én csak négyet ettem meg és ezért pedig 3 hónap sok.» Egyik román fiu erőszakos nemi közönség kísérlete miatt kapott fogházbüntetést. Ez csak ennyit ír: «A Paraszkiwa miatt vagyok itt.»

A gyermek, amennyiben nem a maga bűncselekményének bírálatáról van szó, meglehetősen igazságos. Szereti a maga bűncselekményét társaiéval összehasonlítani, de csak azével, akinek bűncselekményét a magáénál kisebbnek tartja és ekkor, ha történetesen szigorú büntetést kapott, nem zárkózik el az ítélet bírálásától sem. Persze a kritikájában az ítéletet befolyásoló azon körülményeket, amelyek a bírót enyhébb ítélet hozatalára késztették, néha tudatosan, legtöbbször tudatlanul hallgatással mellőzi. A maga ügyében legtöbbször szerfelett igazságtalan és elfogult. Kicsiny kis agyában a saját bűncselekményének súlyosító mozzanatai elmosódnak és csak az enyhítőket mérlegeli.

A falusi gyermek *jogi érzéke* meglehetősen lassan fejlődik. A jognak azokat a tételeit, amelyek az erkölcsi törvényekkel megegyeznek, avagy azokból fakadnak, elég hamar megjegyzi, de már az erkölcsi törvényekhez szorosabban nem kapcsolódó jogszabályokat csak lassan érti meg, rendszerint egyes felmerült esetekből kifolyólag. Az egyik 16 éves földmives fiu sehogy sem tudta megérteni, dacára, hogy egyébként magas értelmi fejlettségű, hogy mert a lovukat a tilosban találták s a községi bíró nem akarván kiadni, a bírót mellbe verte, miért büntették meg ezért, holott a magáét követelte. Ez a fiu ezeket írja: «Azért vagyok itt, mert a bíró befogta a lovainkat és én visszavittem és ezért a bírót

kellett volna megbüntetni, miért bántja a szegény ember lovait.» Az a fiu, aki azt felelte, hogy Paraszkiva miatt van itt, sehogy sem tudta jó ideig megérteni, hogy bűncselekményt követett el és csak akkor értette meg, amikor arra hívtuk fel a figyelmét, hogy ilyen dolog a nőtestvérével is megtörténhetett volna.

A kérdésre logikai szempontból is érdekes feleletek a következők:

«Azért vagyok itt, mert a csendőrök ide hoztak.»

«Azért vagyok itt, mert a gazdám feljelentett, pedig azért a három ingért meg a kalapért meg a három zsák buzáért meg a 38 koronáért nem volt érdemes, leszolgáltam volna és ha Isten segít és kiszabadulok, leszolgálom nála vagy másnál.»

«Azért vagyok itt, mert a Nagy törvényben kimondták rám az egy esztendő meg a javítót.»

Mit csinálok, ha innen kiszabadulok?

A harmadik kérdésre adott felelet gyermekmentési szempontból kétségtelenül a legfontosabb, mert a gyermek korábban reasszumálván a rövidke kis multját és jelenjét, az itt adott feleletben vonja le a következtetéseket és lesz önmagának a bírāja.

98⁰/₀-a a lehető legjobbat igéri. Hálát adnak az Istennek, hogy módot adott nekik bűneik megbánására és a legtöbbje esküvel igéri, hogy többet nagy legényekkel nem cimborál, hanem engedelmes, szófogadó gyermek lesz és soha többet ide nem kerül. Megemlékeznek a szülőkről, akiknek nem engedelmeskedtek, de van olyan is, aki megemlékezik arról a szülőről, aki nem törődött vele, nem volt hozzá szigorú és szerinte oka volt annak, hogy a bűn útjára tévedett. Az egyik 15 éves fiu ezeket írja: «ha haza megyek, Muraresku lesz belőlem.» Ez a Muraresku többszörös rablógyilkosságot követett el Fogarasmegyében és Romániában. 60 gyermek közül haza vágyódott 40 és csak 20 volt olyan, aki idegenbe kívánt menni. A haza vágyó 40 gyermek egytől-egyig földműveléssel foglalkozó és e vágyódásukban a rögnek meleg szeretete, a földhöz való szívós vonzalom nyilatkozik meg.

A haza nem vágyódó 20 között 8 volt földműves és 12

iparos. Megokolják azt is, hogy miért nem kíváncsoznak a régi körükbe; azért, mert 3 fél a szülők haragjától és 17 nem akarja kitenni magát a falubeliek csufolódásának. És e téren a patronázs munkaközvetítésre jelentékeny feladat hárul, amelynek sikeres megoldásától fog jórészt függni gyermekvédelmi mozgalmainknak eredményessége. Ha ezt a 20 gyermeket nem tudom megfelelő környezetbe elhelyezni és még mindig serdülő korában kisiklik az állandó és erélyes felügyelet alul, akkor azt a hatást, amelyet egyébként a korábbi miliőben hiányosan bár, de mégis érezett, — teljesen paralizálja az a körülmény, hogy a gyermek erkölcsi megóvás és fegyelem hiányában fejlődik tovább. Akkor ez a 20 gyermek valószínűleg újra visszakerül a fogházba.

A fiatalkorúak ügyeiben követendő eljárást szabályozó 1913: VII. t.-cikk csak a próbára bocsájtott gyermekeket illetően tartalmaz rendelkezéseket, de a fogházbüntetésre ítélt és az azt kitöltő gyermekekkel való eljárást már a patronázs egyesületekre bizza és a munkaközvetítésről külön szabályokat nem tartalmazván, erészt a korábbi állapothoz hiven az országos patronázs munkaközvetítés intézménye van és lesz egyelőre érvényben és működésben.

Való ugyan, hogy a fiatalkorúak fogházrendtartásáról szóló 27300/1909. sz. Ig. Min. rendelet értelmében a fogház vezetője az elbocsájtás előtt a végleg kibocsájtottak elhelyezéséről is gondoskodni tartozik, ugyanez a feladat vár a fiatalkorúak felügyelő hatóságára is, de ez a gyakorlatban nem történt meg és a célnak megfelelően meg sem történhetik, mint ahogy nem célszerű a kérdésnek az országos patronázs munkaközvetítő intézményével való megoldása sem.

A vidéki földműves és iparos ember a fiatalkori bűncselekményeket nem fogja már fel oly tragikusan, mint valaha. Azt a fiatalkorút, aki a fogházból kikerült, elég szívesen alkalmazza gazdaságában vagy ipari üzemében. Egy példát mondok. Mint a brassói patronázs egyesület titkára, a múlt évben átírtam a brassói iparhatósághoz, hogy mily iparágban hány ily kriminális gyermeket vennének a mesterek magukhoz. Az első megkeresésre 38 jelentkező akadt és amikor az üresedésben lévő ezen helyekre nem tudtam kellő anyagot adni, szemrehányásban részesültem.

A fogházból kikerülő ezen gyermekanyagot messze

vidékre nem jó átültetni, mert leszámítva, hogy ezen átültetés bizonyos fokban károsan nehezedik rá a gyermek lelkületére, az ellenőrzés nagy nehézségbe ütköznék. Nézetem szerint leghelyesebb lenne követendő szabályként azt a tételt állítani fel, hogy a gyermeket a fogházból való kiszabadulása idején a fiatalkorúaknak vagy az a bírāja helyezze el, aki a gyermeket elítélte, vagy akinek működési területén a fiatalkorúak fogháza van. Mind a kettő már a kiszabadulás előtt megteheti az elhelyezésre vonatkozó előkészületi cselekményeket és a gyermeket állandóan szemmel tarthatja, de korábbi is ismerte és így a helyzet megválasztásában is eredményesebben működhet közre a gyermek egyéniségének kellő figyelembe vételével.

Tisztelt szakosztály!

Megfigyeléseim előadásával nem untatom továbbra önöket és így mai előadásom végéhez jutottam.

A céloom nem az, hogy a vidéki fiatalkorúak kriminalitásának okait rendszerbe foglaljam, mert ehhez elsősorban a nem kriminális gyermek lelkének teljesen alapos ismerése szükséges; így e munka hivatottabb emberre vár.

En csak adatokat gyűjtöttem és adatokat gyűjtök, hogy közvetlen megfigyeléseim eredményét átadjam ennek az osztálynak.

Az én céloom inkább az, hogy az osztálynak, különösen az osztály kiváló elnökének figyelmét a Rupprecht-féle adatgyűjtési módszer véghetetlen fontosságára felhívjam. Az elnök urnak, aki erejének és képességének nagyon értékes részét a fiatalkorú bűnösök megmentése és a megmentés érdekében jogszabályok megalkotásában fejt ki, nyilván módjában áll az illetékes hatóságok figyelmét felhívni arra, hogy az adatgyűjtéseket hivatalosan elrendeljék. Mert a fiatalkorúak kriminalitása okainak felkutatása és ez alapon az ellensúlyozó intézkedések megválasztása oly fontos cél, hogy nézetem szerint mindenkinek, akinek alkalmá van, e munkából a maga részét ki kell vennie.

Boldoggá fog tenni az a tudat, hogy egy-két molekulával én is hozzájárulhatok e munkához, amelynek a végső célja az eljövendő nemzet erkölcsi megizmosítása.

Vallomás és szuggesztió.

Stern Villiám boroszlói egyetemi tanár budapesti előadása nyomán
írta Répay Dániel tanár.

A gyermektanulmányoknak legrészletesebben kidolgozott témája az, melyet Stern V. tanár harmadik budapesti előadásában *«Emlékezés és visszaemlékezés. Vallomás és szuggesztio»* címen ismertetett.

Az emlékezet fogalmának két fajtája van, ezek: az *emlékezés* és a *visszaemlékezés*. Az emlékezés a szerzett ismeretek egyszerű visszaidéződése a tudatban. Emlékezünk tárgyakra, számokra, képzetekre általában minden vonatkozás nélkül. A visszaemlékezés abban különbözik az előbbitől, hogy a visszaemlékezésben a tudatunkba visszakerült emlékepekről s élményekről még azt is tudjuk, hogy mikor s mily körülmények között jutottak azok birtokunkba. Lehet valakinek jó ismeret-emlékezete, de nincs visszaemlékezése az időre, melyben az ismeretet szerezte.

Előadó *«A kijelentés lélektana»* cím alatt voltaképen a *visszaemlékezést* ismertette. A hallott előadásról, vagy tanításról való beszámolást mondotta *visszaemlékezésnek* az illető előadás folyamán s annak helyszinén történtek elbeszélése pedig *kijelentésnek* tekintendő. A bíróság előtt történő kijelentést *vallomásnak* nevezzük. A jóakaratu és jóhiszemű vallomásnak hitelt adunk, a szándékosan megtévesztő vallomást *hitszegésnek*, *hamis tanuságtételnek* mondjuk. A lélektani kutatás megállapította, hogy lehet szándékosság nélkül is hamis kijelentést, nem hiteles vallomást tenni s hogy a legnagyobb jóhiszeműség mellett is lehetséges csalódás, tévedés, nem jó visszaemlékezés. Ismeretesek az ily tévedésekről tanuskodó kísérletek eredményei. Képet mutatunk pl. a gyermekeknek s kikérdezzük őket a látottak felől. Mi mutatkozik ilyenkor? Az, hogy már a közvetlen látás után sem hű a visszaemlékezés. Ilyen célú s természetű vizsgálat számosak részéről történt már s ezek eredményei általánosan ismereteseek is.

E jelenség főbb okai: a figyelem csekélysége s szűk volta. A figyelem tudvalevőleg részleges alvási állapot a környezetünkben történő minden ingerhatással szemben, amelyre

nem figyelünk. Ezért nem helyes azt mondani pl. valakinek, hogy: «Te ott voltál, tudnod kell hát, ki kezdte a verekedést!» Pedig dehogy kell okvetlenül tudnia! Ez lélektanilag egyáltalában nem szükségképeni következmény.

Tudnunk kell azt is, hogy a visszaemlékezés *kiegészítése* szintén lelki szükség s a kiegészítés közben meglehet, hogy a leglényegesebb dolgok kiesnek emlékezetünkől. Több jelenlevő is tévedhet visszaemlékezésében s lehetséges, hogy azonos dolgokban. Azért nem helyes, ha a bíró a tanu többségének egyező pusztá vallomására támaszkodik csupán s ez alapon hoz ítéletet. Néha bizonyáságnak tartjuk a lélektani s az érzékelési csalódást is.

Egy másik csoportja a lélektani csalódásoknak a *nagyítás*, a nagyzásból fakadó *túlzás is*, ami nem egyszer valóságos hősködéssé s jóhíszemű hárijánoskodássá fajulhat. A visszaemlékezés idején rendszerint túlozni szokott a legtöbb ember. Ez esetben nem rossz emlékezetről, hanem csupán akarategyengeségről lehet szó. Ez az akarategyengeség rendszerint az önbírálat hiányából fakad. Ezért van nevelői, pedagógiai jelentőségük is a kijelentés-vizsgálatoknak. A gyermekkorban is meg kell kísértenünk a vallomástételre, a körülményekre való visszaemlékezésre nevelést. Legtöbbször mégis a meglepetés és a zavarbaejtés következménye az akaratlanul téves vallomástétel. Ilyenkor ötlő-hatol a gyermek, de sőt a felnőtt is. Az iskolában sok alkalom van az önbírálat hiányából származó téves visszaemlékezés erősítésére, korrigálására. Pl. iskolai kirándulásokra való visszaemlékezés elmondatása idején nevelhető célszerűen az emlékezet.

Az elmondottak a tévedéseknek és csalódásoknak belső, a gyermekben rejlő okai. De vannak külső okai is ezeknek. Pl. a bíró *kérdésekkel* támogatja a tanuk visszaemlékezését. Ámde az ily vallomástételre biztatás rendszerint kényszerítés szokott lenni, s a kérdések ilyenkor rossz irányba is terelhetik a vallomást. Az önkénytes vallomás ennél fogva jobb, mint az így kikényszerített. A *kikérdezés formája* is oka lehet a téves vallomásnak, visszaemlékezésnek. Különösen a *szuggeráló* formájú kérdések nagyon könnyen tévútra vezetők. Ha azt kérdezzük például: «Emlékezett-e?» ilyenkor csaknem mindig ezt a feleletet kapjuk, hogy: «Igen!» De ha valaminek megtevését kívánjuk a gyerektől s így kérdezzük

pl. hogy «Nem tudnád-e ezt, vagy azt megtenni?» — a felelet rendszerint a «Nem tudom!»

A szuggesztív kérdések hatása alatt pl. a teljességgel nem látottakra s nem hallottakra is vissza akarnak és vissza tudnak emlékezni a gyerekek. A szuggesztíók épen e sajátáguk révén rendkívül fontos megállapításokra vezetnek bennünket. Legtöbbször ugyanis maga a kérdező a legfőbb okozója a hibás kérdésekre kapott téves feleleteknek. Így pl. nagyon veszedelmesek a szembesítés alkalmával feltenni szokott ilyen kérdések: «Ez-e az az úr, akit ezt, vagy cselekedni láttál? Ráismersz?» A szembesítés sokszor vezetett már végzetes vallomásokhoz.

A szuggesztíót pedagógiai szempontból is meg kell fontolnunk. Leghelyesebb azt mondani a gyermeknek: «Mondd el, amit magadtól tudsz a dologról!» Nem kell szuggerálni a gyermeket főleg a csinytevésekről szóló vallomástétele esetében.

E vizsgálatok révén vetődött fel pl. az a kérdés is, hogy gyermekek egyáltalában alkalmazhatók-e tanukul? Stern azt mondja, hogy igen; de ilyenkor a vallomásokat meghamisító összes tényezők megfontolás tárgyává teendők s elhárítandók. A lélektanilag képzett bíró, tanító mindig tudni fogja, hogy mit várhat a kérdezettől. A kérdés és a felelet szerves egységként tekintendő — mondja Binet. A kérdezés módja ennél fogva nagyon fontos. Szuggerálni nem szabad feleletet. Főleg a tanukban nem. Ezért fölötte kívánatos lenne Stern W. dr. szerint is, a tanukat kísérleti lélektani vizsgálatnak alávetni.

Nagyon káros és erkölcsrontó hatású a gyermekeknek különösen büneset tárgyalásain tanukként való alkalmazása. Megtörténhetik, hogy ép egy ilyen tárgyalás folyamán vésődik be a gyermek lelkébe a métely, a bűn. A gyermekkor-nak törvényei ujabban ugy is rendelkeznek, hogy a gyermek-tanuk külön s nyomban a bűntény megtörténte után hallgatatandók ki, gyorsíró jelenlétében.

Könyvismertetés.

Szociálpszichológiai vizsgálatok a dajkaságba adott nagyobb gyermekek ellenőrzése körül. Irta s a brüsszeli nemzetközi gyermekvédelmi kongresszuson (1913. augusztus) előadta Szana Sándor dr. kir. tanácsos, a budapesti állami gyermekmenhely igazgató-főorvosa. Különlenyomat az «Orvosok Lapjából». 1913.

Szana dr. bevezetésében röviden ismerteti a magyar gyermekvédelem történetét és filozófiai rendszerét.

Bosnyák Zoltán, gyermekvédelmünk szervezője, a szülő érdeke fölé helyezi a gyermek érdekeit és jogát. Csak az államnak vannak meg az anyagi eszközei ahhoz, hogy a gyermekvédelem nagy feladatát teljesítse. Bosnyák felfogása szerint nálunk minden olyan gyermek elhagyott és joga van az állami védelemre, kiről kellőkép gondoskodva nincs.

A védelem rendszerének alapja, hogy a szociálisan degenerálódott család gyermekét az állam szociálisan egészséges családba helyezi avval a céllal, hogy a gyermek ezen egészséges családba belefejlődjék. Magyarországon 350 községet választottak ki s ezekben 56.000 gyermeket helyeztek el különböző családoknál. A kihelyezés után a panaszok oka gyakran onnan keletkezett, hogy az édes szülő kulturfoka nagyobb, mint a nevelő szülőé; tehát ujabban arra törekednek, hogy a szülő és nevelő-szülő életnivójában nagy különbségek ne legyenek.

A gyermekeknek falun való elhelyezése könnyebb, mint városokban. Ennek oka, hogy a falusi gazda őstermelő, a városi lakosnak azonban minden ételmet pénzért kell beszereznie. Azt már ezideig is megállapíthatták, hogy a gyermek családba vétele mint üzlet kezdődik, azonban nem mint üzlet végződik. A gyermeket a családban megszeretik, egész családtaggá lesz, kit úgy ruháznak, mint saját gyermeküket. Ha valahonnan gyermeket el akarnak venni, nagyon gyakran inkább ingyen tartják, semhogy visszaadják. A gyermekeket lehetőleg gyermektelen, vagy kis családhoz helyezik. Nagyon sok adat van arra, hogy a gyermek úgy belenő a családba, hogy igazi szülőjéről hallani sem akar.

Külön fejezetben említi a csecsemőnek az anyjával együtt való kihelyezését családhoz. A csecsemő és anyavédelemnek ezt a kitűnő módját ezideig csak Magyarországon valószínűsítették meg. Mig az anyával kihelyezett csecsemők halálozása a 10⁰/o-ot alig éri el, addig az anya nélküli csecsemők halálozása az egész világon 20⁰/o-on felül áll.

Az anyával való kihelyezésnek etikai szempontból is nagy jelentősége van, mert a kilenc hónapi szoptatási idő alatt olyan szeretet, olyan érzelmi kapocs fejlődik ki az anyában, melynek következménye, hogy állandóan érdeklődik gyermeke iránt. A magyar gyermekvédelem 1912-ben 3600 csecsemőt vett fel anyával együtt.

A kihelyezett gyermekek sorsára nincs befolyással a tartásdíj nagysága, hanem a család helyes kiválasztása, de leginkább a jó, orvosilag és pedagógiaileg megfelelő, tapintatos ellenőrzés. Ezután előadó részletesen ismertette az ellenőrzés magyar rendszerét. Szerinte a legtökéletesebb ellenőrzés a hivatásos női ellenőrzés orvosi vezetés, orvosi felügyelet mellett.

Minden telepen díjazott felügyelőnő van megbízva a gyermekek ellenőrzésével, akinek a működését azonban évenként egyszer-kétszer egy központi felügyelőnő és az igazgató-főorvos is felülvizsgálja. Öröndetesen konstatáljuk, hogy szerinte az ellenőrzés problémája még evvel sincs megoldva. Nagyon fontosnak tartaná annak megállapítását, vajjon a gyermek lelki, értelmi fejlődése és érzelmi világa nem szenved-e az elhelyezés miatt?

Előadó a továbbiakban ismerteti a gyermekkinzások pszichológiáját, majd részletesen megemléskszik a gyermekek orvosi vizsgálatáról, a gyermek higiénikus viszonyainak ellenőrzéséről és a gyermekek erkölcsi életének tanulmányozásáról.

Röviden foglalkozik a pedagógiai és nevelésügyi ellenőrzéssel, de annál részletesebben ismerteti (tiz oldalon keresztül) a gyermek érzelmi életének és lelkületének megismerésére irányuló törekvést. Ezek gyermekvédelmünknek még megoldatlan problémái. Előadó a gyermek lelkületének megismerését, a hibás lelki fejlődésnek helyes irányba való terelését döntő fontosságúnak tartja. Csodálatos, hogy evvel a külföldön sehol sem törődtek. Pedig hogy evvel számolni kell és ennek felismerése mily nagyjelentőségű, azt érdekesen illusztrálja a különböző típusu gyermekek lelki világáról szerzett adataival.

Ez volt előadásának a mi szempontunkból legértékesebb része és e téren vár még gyermekvédelmünkre a legtöbb reform. Gyermekvédelmünket nem lehet sablonszerű, bürokratikus szabályok alapján kezelni, mert hisz gyermek-anyagát a legkülönbözőbb individuumok képezik és a differenciált pszichikai fejlődésekkel számolni kell úgy a kihelyezéseknél, mint a család megválasztásánál és a nevelői eljárásoknál.

Ehhez szakemberekre volna szükség, amit azonban előadó nem említ. És itt volna szerepe a gyakorlati pszichológiában és gyermektanulmányban képzett pedagógusnak, kinek munkaköréről

a belügyminisztérium megtisztelő megbízatása folytán a közeljövőben tartandó ankéton lesz szerencsém referálhatni. Épp azért e kérdéshez ezen a helyen részletes reflexiókat nem fűzök.

Azt hiszem, gyermekvédelmünk bármennyire is fejlődik, az individualizálás, a gyermek egyéniségének legmegfelelőbb család tökéletes kiválasztása csak utópia marad, azonban gyermekvédelmünknek így irányban való fejlődése, tökéletesedése elmaradhatatlan.

Szerző a budapesti menhelybe az 1912. évben nevelő-szülők ellen beérkezett panaszokról készített statisztikai kimutatásokkal fejezte be előadását. Az ilyen statisztikáknak, bár érdekesek, gyakorlati jelentőségük nincs; következtetéseket vonni belőlük nem lehet, mert a panaszok számtalan körülménytől függnék és évről évre változhatnak.

Nagy vonásokban gyermekvédelmünk itt felsorolt főbb szempontjait és fejlődésének irányait ismertette meg Szana dr. negyvenhárom kultúr-nemzet képviselője előtt. Nagy örömmel látjuk az egész előadásból, hogy a gyermektanulmányozásnak, a gyermekkel való foglalkozásnak, a különböző egyéniségek felismerésének nagy fontosságot tulajdonít. Evvel elismeri, hogy gyermekvédelmünk igen fontos pszichológiai és nevelésügyi problema is.

Szana dr. brüsszeli előadásában törekvésünk és eszméink helyességének illetékes helyen való méltánylását látjuk s ez buzdít bennünket továbbra is így irányú munkánkban, mert hisszük, hogy ideáink a közel jövőben a gyakorlatban is megvalósulnak.

Nemes Lipót.

Magyar Őrszem. Szerkesztették: *Demjén Géza dr. és Tas József.* Budapest, Singer és Wolfner 1913. 238 oldal, ára: 2 K.

Még fülünkbe zúg a közvéleménynek az iskolák elleni panasza. Még élénken emlékezünk azokra az éles támadásokra, amelyeket a szülők nagyrésze intézett az oktatási rend és intézményei ellen. Az bizonyos, hogy sok alapja volt az iskolaellenes hangulatnak s mindamellettt tény az is, hogy mindezen támadásokban sok volt a szubjektív elem és a szélsőség. A fejlődés ütemének gyorsítására azonban hasznosak voltak e támadások. Hatása alatt elsősorban inkább az iskolai tanítás anyagának mennyiségével s a módszerrel foglalkoztak behatóbban, majd az iskola szenvedő alanyával, a gyermekkel, később már eltekintettek a tanítással szorosabb kapcsolatban lévő mozzanatoktól s a testi, az erkölcsi nevelés problémái foglalkoztatták az ügy iránt érdeklődőket. Ma már nivellálódtak e problémák s ebben főrésze van a gyermektanulmányi tanítások szélesebb, a szülők és a pedagógus körökben való elterjedésének.

Ebből a szellemből sarjadzott az a mindenféle szempontból dicséretes, hasznos s a jövőt munkáló mozgalom, amelyet a szerzők szerint helytelen, de közismertebb elnevezéssel indítottak meg a magyar tanulóifjúság között: *a cserkész mozgalom*.

A *magyar őrszemnek*, ahogyan a szerzők a cserkészfiukat nevezik, szükséges tudnivalókat tartalmazza a címül irt könyv. Az ügy fontossága iránt érzett lelkes hévvel és szeretettel tanítják ebben a kis, szépen ilusztrált könyvben a szerkesztők és munkatársai a tanulóifjúságot az őrszem törvényekre s mindarra, amit az őrszemnek érteni kell, így a természet megfigyelésére, a mezei, a tábori, szóval a szabad természetben való életre; alkalmazott egészségtanra, életmentésre s végül bizonyos képességeket kifejlesztő játékokra. Fajunk egészséges fejlődése érdekében kívánatos, hogy e mozgalom utat leljen az ifjúság szívéhez; hogy minél nagyobb számban vegyenek abban részt, mert a magyar őrszemből kifejlődő nemzedék nemcsak fizikailag lesz értékesebb, teherbíróbb, hanem az őrszemek között honos és kötelező szellem oly kitűnő jellemiskola, milyent másutt bizony nem igen találhatni. E szellemet legrövidebben az őrszem tizparancsolat pontjai mutatják, melyet a könyvből mutatóul közlünk. Ime: 1. Szeresd hazádat mindenekfölött. 2. Légy igaz, becsületes és tartsd meg a szavadat. 3. Légy szigorú magaddal szemben, kedves, lovagias és szolgálatkész mások iránt. 4. Engedelmeskedj föllebbvalóidnak vidáman, panasz és ellenkezés nélkül. 5. Légy mindig kész védeni a gyengéket s megmenteni másokat a veszélytől még életed árán is. 6. Légy mindig józan, vidám és nyugodt; tiszta testben és lélekben. 7. Légy takarékos. 8. Légy jó az állatokhoz. 9. Tekintsd őrszemtársadat úgy, mint édes testvéredet, bármilyen nemzethez, társadalmi osztályhoz vagy vallásfelekezethez tartozzék is az illető. 10. Keresd az alkalmat arra, hogy mindennap tégy valami jót vagy hasznosat embertársaidal.

Valóban méltán fordulhat mind a szülők, mind a pedagógusok és a tanulóifjúság figyelme e kis könyv felé, melynek tanításai, kívánjuk, mielőbb menjenek át az életbe.

(bk.)

Charakterbegriff und Charaktererziehung. Irta dr. Georg Kerschensteiner. B. G. Teubner, Berlin u. Leipzig. A híres müncheni pedagógus «Der Begriff der staatsbürgerlichen Erziehung» és «Begriff der Arbeitsschule» címen régebben megjelent műveit most az ifjúság nevelésének ideális összképévé egészíti ki e legújabb művével, visszamegy abban a családra, mint a legrégebb és legtermészetesebb munkakötelékre. Itt is az egyéni nevelés elszánt

harcosának mutatkozik. Mint ahogy a gyógyászatban, ugymond, a betegségek terapiája általánosra és speciálisra oszlik fel, úgy a jellemfejlesztésben is szükségesnek tartja az általános therápia mellett a speciálist is. Beteg, abnormis egyénekre már megcsináltuk ezt, de nem úgy az egészségesek különböző egyéniségeire. Ennek okai pedig a roppant nehézségek, melyek az egyéni típusok szabatos meghatározásával járnak, nemkülönben a jellembeli tulajdonságok és hajlamok rejtőző lappangása épp ebben az időpontban, mikor a nevelésnek az érvényesülés terére kellene lépnie.

A ma érvényes nevelési irányzatokat Kerschensteiner négy csoportba osztja. Első csoportba azokat az általa ugynevezett aggodalmaskodó nevelőket és pedagógusokat sorozza, kik félnék a növendékkel, akár intellektuális, akár technikai vagy morális feladatokban experimentálni. Ezek neveltjeik minden cselekedete elé kitűzik a célt, s ügyelnek arra, hogy e céltől egy pillanatra se tántorodjanak el. Ennek a módszernek alapja részben a nevelő félnék és habozó természete, részben pedig kicsinyes pedanteria, korlátoltság és kényelemszeretet. Mindkét esetben a büntetés nemcsak legális, de rendszeren alkalmazott fenyítő eszköz is. Hogy mily gyümölcsöket terem ez a nevelésmód, az sokban függ a növendék individualitásától, de semmiesetre sem fog soha önállóságra vezetni.

Ezzel a módszerrel homlokegyenest ellenkezik az az ut, melyen a modern pedagógusok egy bizonyos csoportja halad, akiket Kerschensteiner *gondtalanoknak* nevez. Ezek meg sem kísérlék, hogy magok elé valamely nevelési célt tűzzenek ki, s hogy arra felé irányítsák tanítványaik nevelését. Ezek dobálóznak legtöbbször a «szabad személyiség» és az individualitás jelszavával, ami mellett a személyiséget az egyéniséggel sokszor összetévesztik. Ezek már kezdettől fogva őrizkednek bármilyen elvi utasítást adni a gyermeknek, nehogy az egyénisége kifejlődésében hátráltassa. Ezekre nézve a gyermek öncél, s minden nevelés csupán személyisége kifejtésére szolgál. Nézetük szerint úgy kell engedni a gyermeket dolgozni és mozogni, amint neki tetszik, abban a reményben, hogy tapasztalatai és összehasonlításai révén majd magától fog megokosodni. Büntetésről itt persze szó sincs. Családnak és iskolának nincs más dolga, mint minél szabadabb fejlődést és jólétet biztosítani a gyermeknek.

Egy közvetítő irányt lát Kerschensteiner a két jelzett ut között azoknál, kik sem az abszolút kényszert, sem az abszolút szabadságot nem fogadják el, hanem minden téren mutatkozó utánzási ösztön helyes méltatásával példákat állítanak a fejlődő gyermek elé s azoknak követésére buzdítják őket, anélkül azonban, hogy ezért akaratukat szoros bilincsekbe vernék.

Még egy negyedik rendszert ismertet végül Kerschensteiner, melynek képviselőit *megfontoltaknak* nevezi. S ez az út a leggyümölcsözőbb a jellemfejlesztésre, hátránya csak az, hogy ideális nevelőket, s ideális családi és iskolai állapotokat tételez föl. Itt a gyermek már kezdettől fogva saját útjain jár, habár követendő példával veszik körül, nem kénytelen azokat követni, hanem csak ítéletét és izlését fejleszti azokon. Minden tette, minden dolga egy belső élmény, egy helyesen megértett fogalom érthető kifejezése kell hogy legyen. A kifogásolható cselekedetek csupán hiányos és tökéletlen képzetekből erednek, vagy az elégtelen okozatból. Az ugynevezett rossz célzat nem oly faktor, mellyel számolni kell. Itt minden a bizalmon alapszik. A nevelő nem korholja a gyermeket, hanem megérteni igyekszik őt, s kijelölni a lélektani okokat, amelyek miatt valamely cselekedete így ütött ki és nem másképp. S ez az út Kerschensteiner szerint az egyetlen, mely e szükségkép heteronom nevelés után is az autonóm jellem fejlődésének legerősebb záloga.

V. S.

Hogyan vizsgáljuk meg a gyöngeteghetségű gyermeket?

Irtta *Éltes Mátyás*, az állami kisegítő iskola igazgatója. Budapest, 1913. Toldi L. bizománya. 24 oldal. Ára 60 fillér.

«Minősítő lapoknak»-nak is nevezi a szerző ezt a jelesebb kútforrások nyomán irt és összeállított füzetét, melynek az a célja, hogy a kisegítő iskolákban tanítók s orvosok által a gyöngeteghetségű gyermekekről vezetni szokott táblázatos följegyzések egyöntetűségét előmozdítsa. Behatóan ismerteti a füzet mindazokat a szempontokat, amelyek alapján a kisegítő iskolába került gyermekek testi-lelki rendellenességei s ezek valószínű okai felderíthetők. Együttal rövid utmutatást is tartalmaz e füzet arra nézve, hogyan kell megítélni a gyermeket minden egyes szempontból. Mint kisegítő iskolai igazgató, tapasztalásainak s tanulmányainak gazdag anyagát foglalta össze szerző egynehány oldalnyi füzetébe, amely a gyöngeteghetségű gyermekek tanulmányozási módjának ismertetése ugyan elsősorban, de rendkívül becses utmutatásul szolgálhat minden egyes tanítónak és gyermektanulmányozónak is. Akár ezt a címet is adhatta volna szerző munkájának: *Hogyan állapítható meg a gyöngeteghetségűség?* Így mindenesetre jobban tűnt volna ki általános használhatósága s egészen helyesen tájékoztatta volna tartalmáról a csupán könyv-cím után ítéelőket. S vajjon nem minden egyes tanítónak is hasznos tudnia azt, hogy miféle testi és lelki rendellenességek azok, amelyek a gyöngeteghetségűség ismertető jelei s miképpen állapíthatók meg azok? *Éltes Mátyás* füzetét éppen ezért nagy haszonnal olvashatják nem csupán a kisegítő iskolai, hanem a népiskolai tanítók is.

R. D.

Bilderunterricht. Irta *Dehning Gusztáv dr.* Quelle és Meyer, Lipcse, 1913. 108 l.

Mióta a drezdai művészetnevelésügyi értekezleten felmerült a kérdés: tárgyalassanak-e az iskolában a képzőművészet alkotásai, pedagógusok és művészek sokat vitatkoznak, érveket hozva fel ellene és mellette egyaránt. A pedagógusok majdnem kivétel nélkül a tanítás szükségszerűségét hangoztatják. A szerző is kísérleti vizsgálódások alapján ezen kérdés megoldására törekszik. E kísérletekben összesen 43 személy vett részt, fiuk, leányok és felnőttek egyesen.

A metodikai eljárás célja három kérdésre való feleletadás volt: 1. Hogyan van a művészi ítélet megalkotva? 2. Milyen módon neveltetik? 3. Mennyiben változott meg a nevelő hatás következtében?

A szerző a kísérletek folyamán nyert esztétikai ítéleteket három fokozatba sorozza: 1. megállapító, 2. jellemző, 3. összehasonlító ítéletek. Végül az összes eredményeket a következőkben foglalja össze: 1. A művészi fogékonyság csak a tizedik életév után jelentkezik. 2. Az általános tehetség nagy jelentőségű a művészeti fogékonyság mértékére nézve. 3. A megfigyelő és érzelmes típusok jobban előmozdítják a művészi megértést, mint a leíró. 4. Tanítás után az értékesebb műveket az értéktelenektől könnyű módon meg lehet különböztetni. 5. A tizedik életéven túl az egyszer nyert művészi ítélet megmarad az emlékezetben. 6. A képirás alkotásai az iskolában már az elemi oktatástól kezdve tanítandók, de különösen kívánatos, hogy a középiskola felsőbb osztályai rendszeresen foglalkozzanak elemzésükkel. Gy. A.

Die Rassenhygiene in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. Az emberi faj nemesítése az Egyesült-Államokban. Irta *Hoffmann Géza* cs. és kir. osztrák és magyar alkonzul. F. Lehmann kiadása. München 1913.

A könyv címe, amint azt a szerző maga is megjegyzi, nem fedi teljesen annak tartalmát. Tárgya ugyanis nem egyéb, mint az eugenetika, vagyis a fajnemesítés, melyet azonban a németek *Rassenveredelung* helyett *Rassenhygiene* néven neveznek. S minthogy Hoffmann tanulmányát, bizonyára tágabb keretekben való terjesztetés végett, német nyelven írta, kénytelen volt az elnevezést úgy venni át, amint az általában ismeretes.

A tanulmány öt főszakaszra oszlik.

Első a fajnemesítés alapeszméinek, irányelveinek ismertetése. A gondolat maga az evolúció törvényéből fakadt. *Francis Galton* angol tudóst ugyanis a növény- és állatvilág nemesítésének lehető-

sége vezette az emberi faj nemesítésének gondolatára. Mivel pedig a fejlődés mineműsége az átörökléstől függ, ez utóbbin épül fel az eugenetika. Mendel átöröklési tana értelmében minden egyéneknek vannak uralkodó és háttérben álló jegyei. Az átöröklésben ugyan szemmel láthatólag csak az uralkodó jegyek vesznek részt, de azért a háttérben állók sem vesznek el, hanem mint rejtett hajlandóságok élnek tovább az utódokban. Amikor pedig véletlenül ugyanazon rejtett hajlandóság találkozik az apában és anyában, akkor az mint uralkodójegy jut az utódban kifejezésre. Ez a körülmény a magyarázata annak, hogy az eugenetika oly nagy fontosságot tulajdonít a leszármazás adatainak. Célja nem csupán a tényleg, külsőleg is észrevehető testi vagy lelki fogyatkozásban szenvedők, hanem a terhelt családból származók házasságának megakadályozása is, mert ez utóbbiak látszólagos egészségük dacára is átszarmaztathatják rejtett beteges hajlandóságaikat utódaikra.

Az átöröklés törvényeinek hiányos ismerete miatt azonban egyelőre csak oly fogyatékoságok vagy betegségek tekinthetők házassági akadályul, amelyekről már behozonyított tény, hogy átörökölhettek s természetüknél fogva a faj hanyatlását vonják maguk után. A faj megfertőzését leginkább a következő mérgek idézik elő: alkohol, szifilis, kábítószeres és az ólommérge (ez utóbbi gyárakban fordul elő). A fajnemesítés kötelessége tehát küzdeni a káros szenvedélyek, különösen az iszákosság és kicsapongás ellen, továbbá megakadályozni az ezen mérgekkel megfertőzöttek házasságát. Így jön létre a *pozitív*, vagyis az életreképes, egészséges egyének szaporodását elősegítő és a *negatív*, vagyis az értéktelenekét megakadályozó eugenetika.

A második szakaszban leírja szerző, miképen terjesztik az Egyesült-Államokban az eugenetikus eszmét. A saját nemzeti jellegüket minden áron megővni törekvő amerikaiakban az eszme fogékony talajra talált, s ezirányú munkájuk a következőkben jut érvényre: Komoly vizsgálat tárgyává teszik a szociális intézményeket, s igyekeznek azok munkáját lehetőleg az életre alkalmas egyének gyámolítására irányítani. Világhírű közjóléti kongresszusaikon behatóan foglalkoznak az eugenetikával. Közjóléti intézkedéseket tárgyaló lapjuk a New-Yorkban hetenkint megjelenő *«Survey»* majdnem minden számában hoz erre vonatkozó cikkeket, vagy legalább rövid aktuális megjegyzéseket. Az alkoholizmus ellen erősen küzdenek, s a szenvedélyes iszákosokat megfelelő gyógyintézetekben helyezik el. Az ifjuság felvilágosítását egyre több és több államban viszik keresztül. Küzdenek a prostitúció ellen s mindjobban sürgetik, hogy nőre és férfire ugyanazon erkölcsi mérték legyen irányadó. Ujabbban több államban kötelezővé tették

a nemi betegségek bejelentését is. A gonosztevőket, mint lelkiileg terhelt egyéneket szintén igyekeznek kiemelni a társadalomból, s hosszas fogházbüntetéssel, sőt sok esetben radikálisabb eszközökkel is korlátozzák szaporodásukat.

Felsorolja ezután azon intézményeket, iskolákat stb. ahol a nyilvánosság eugenetikai irányú nevelésével, felvilágosításával foglalkoznak.

Hivatalos minőségében Amerika házassági tilalmakkal s egyéb rendeletekkel vesz részt a fajnemesítés munkájában. New-Yorkban 1911. óta egy, az állami közjóléti hivatalnak alárendelt iroda is áll fenn, mely a gyógyintézetekben s fogházakban elhelyezett egyének származását kutatja, amivel nemcsak adatgyűjtést végez, hanem egyúttal útmutatást ad ez intézmények vezetőinek, ápoltjaik megfelelő kezelésére nézve. Kutatja továbbá a szegénységnek összefüggését a testi és szellemi fogyatkozásokkal, állandóan számon tartja a terhelt családokat és statisztikai adatait időnkint nyilvánosságra is hozza, s azoknak megfelelő intézkedéseket léptet életbe. Hasonló munkával a gyermekbiróságok, valamint a felnőttek ítélő fórumai is foglalkoznak. Intézmények alakultak továbbá a prostituáltak megfigyelésére, s általában a foglalkozásszerűen üzőtt erkölcstelenség korlátozására.

A harmadik részben szerző a házasságnak eugenetikus szellemű szabályozásáról szól. Mindenekelőtt megfelel az e téren esetleg felmerülhető ellenvetésekre, majd felsorolja azon államokat, ahol a házasulandók orvosi vizsgálata kötelező, s ahol törvények tiltják el a gyengeelméjűeket, gonosztevőket, előhaladott fokú tüdővészesekeket, epileptikusokat, vérbajosokat, alkoholistákat a házasságtól. Sok esetben e törvények az u. n. vadházasságokra is szólnak. A törvények megszegése átlag 1000 dollárig terjedhető pénz- és 3 évig terjedhető fogságbüntetéssel sújtható. Amint azonban szerző megjegyzi, ezen törvények szigorú keresztülvitele még igen sok kívánni valót hagy hátra.

Egy Európában igen kevésbé ismert s eddig csak egészségi szempontból alkalmazott operációval, az u. n. *terméketlenítéssel* szerző hosszasan és részletesen foglalkozik. Amerika egyes államaiban ugyanis tisztán eugenetikus szempontból is alá vetnek terhelt egyéneket ez operációnak. Vannak betegségek (különösen a kicsapongás következményei), amelyekben szenvedők csak ily áron kerülhetnek ki a gyógyintézetből, vagy fogházból. Ezek az operációk egyrészt az eugenetikát szolgálják, amidőn elejét veszik a terhelt egyének szaporodásának, de másrészt az egyén szabadságának is szolgálatára állanak, amennyiben lehetővé teszik bárki számára a házasságot, káros következmények nélkül. Szerző ugy orvosi és

jogi, valamint ideologiai szempontból is megvilágítja a kérdést, de véleménye szerint nálunk Európában a körülmények ezidőszerint még nem alkalmasak hasonló intézkedések általánosítására.

Ismerteti végül a kivándorlási törvényeket, melyeknek reánk nézve kiváló fontossága az, hogy míg egyrészt az alkalmatlan egyének kizárásával megóvják Amerika faji tisztaságát, másrészt az alkalmas egyének befogadásával a mi *értékes emberanyagunk mennyiségét csökkentik*. Viszont azonban hasonló törvényeknek mi is nagy hasznát vehetnők az Oroszországból, Galiciából stb. betelepülő idegenekkel szemben.

A könyv függelékében szerző *szó szerint* közli Michigan állam házassági, valamint más államoknak a terméketlenítésre és a kivándorlásra (illetve bevándorlásra) vonatkozó törvényeit. Végül nem kevesebb mint 927 eugenetikus irányú könyvet, folyóiratot s nagyobb értekezést sorol fel, röviden megjelölve azok tartalmát is.

Hoffmann Géza egyszerű, kellemes, laikusnak is könnyen érthető nyelven tárgyalja mondanivalóit, s minden sorával elárulja, hogy nemcsak mint az amerikai viszonyok kitűnő ismerője, hanem egyuttal mint magyar nemzeti érdekeink lelkes védője szól hozzánk.

gj.

Lapszemle.

A Gyermekvédelem Lapja. X. 10. «Gyermekvédelem Szeged táján» a lap ezen számának tárgya. *Orkonyi Ede* dr. a fiataikorúak szegedi felügyelő hatósága elnökének meleg bevezető szavai után megszólalnak mindazok, akik Szeged vidékén az elhagyott gyermekek sorsát intézik.

A *fiataikorúak szegedi felügyelő hatóságáról* dr. Heller Erik budapesti kir. albiró ír nagy elismeréssel. A közhatósági jelleg szerencsésen egyesül itt a társadalmi szabadsággal. Az «*Árpád-otthon*»-ról, az Orsz. Gyermekvédő Liga fiunnevelő intézetéről *Füzessy Márton* igazgató számol be. Az intézet 66 züllött gyermeknek ad családias otthont. Van elemi, gazdasági ismétlő, ipari ismétlő iskolája. A kenyérkereső munka megtanulására három munkakör van bevezetve; a kertészet, a cipészet, a szabóság. Kis gazdasága is van az otthonnak, amit szintén a növendékek kezelnek.

Katonai kiképzésben is részesülnek a gyermekek. Érdekes, hogy fegyelmi ügyekben a maguk kebeléből, szabadválasztás útján alakított fegyelmi bíróság ítélkezik. A «tárgyaláson» a tantestület tagjai közül senki sincs jelen. Igazság- és jogérzetüket így fejlesztik.

Turcsányi Imre dr. a szegedi áll. gyermekmenhely igazgatója «*Visszaemlékezések*» címen a magyar gyermekvédelem történetét adja államosítása idejéig. *Firbás Nándor* igazgató, a szegedi «*Iparostanonc-olthon*» feladatát, munkáját, az ipar fejlesztéséhez való viszonyában ismerteti. A *napközi otthonról*, amely naponként 60 gyermekről gondoskodik és a «*Leány-otthon*»-ról, ahol birói ítélkezés alatt álló leányok nyernek ideiglenesen hajlékot, *Raskó Istvánné* szól.

A *Szegedi Jótékony Egyesület* áldásos működéséről *Somogyi Szilveszter* dr. rendőrfőkapitány az egyesület elnöke lelkes szavakkal emlékezik meg. Az egyesület *foglalkoztató műhelyébe* fölvesznek minden 6—20 éves fiugyermecket, akinek nincsenek gondviselői. Ipari és gazdasági munkát tanulnak itt. A növendék mindaddig bent van az intézetben, amíg reményt nem nyújt arra, hogy rendes ember lesz belőle, ekkor hajlamának megfelelő állásba juttatja az egyesület. Ez az intézmény mintegy folytatása a gyermekmenhelynek, mert 15 éves korától, amikor a menhely kötelékéből kikerül, katonaköteles koráig gondoskodik a fiatalokorúról.

A *nagybecskereki patronage-egyesület otthona* mentő munkájáról *Álföldy Ede* kir. törvysz. elnök számol be, A *gyermekvédelem kritikája* címen *Pálffy József* dr. árvaszéki elnök méltatja a magyarországi gyermekvédelem rohamos fejlődését.

A *fiatalkorúak könyvtárát*, melyet a szegedi felügyelő hatóság alapított, *Grün József* kir. ítélőtáblai bíró, mint a javítás egyik erős fegyverét mutatja be. *Jánossy Gyula* kir. tanfelügyelő méltatja a szegedi tanítók munkáját a patronage szolgálatában. Három *tanítói patronage* bizottság működik Szegeden, amelyek a bűnözésre hajlamos iskolás gyermekről nyilvántartást vezetnek, értekezleteket tartanak, ahol megvitatják a követendő nevelői eljárás módjait. Végső esetben a fiatalkorúak felügyelő hatóságához fordulnak a gyermek megmentése érdekében.

Szele Róbert dr. főigazgató a Gyermektanulmányi Társaság szegedi fiókkörének elnöke, a gyermekvédelem és gyermektanulmány összekapcsolódó munkájáról szól.

Az állatvédelem eszméjének kifejlesztését ajánlja a javító nevelés szolgálatába özv. *Székely Gáborné* óvónő, a *gyermekmunkával* való visszaélésekre hívja fel a figyelmet *Békeffy Gyula* dr. ügyvéd.

Iparosaink feladatáról a fiatalkorúak mentésében *Hirhager Ferenc* fésűsmester beszél.

A szülők és a szülői ház környezetének hatása az iskolás gyermekekre. A «Zeitschrift für Pädagogische Psychologie» 1913. szeptemberi számában tanulságos cikket közöl *Zergiebel* Miksa a szülők és a szülői ház környezetének az iskolás gyermekekre gyakorolt hatásáról. Először is a család szociális viszonyaira mint olyanokra melyek leginkább befolyásolják a gyermek testi-lelki munkaképességét. Rámutat a jól táplált, jól gondozott gyermekekre, de nem feledkezik meg arról sem, milyen veszélynek lehet a gyermek kitéve a tulságos kényes ápolás következtében. Az odahaza féltve őrzött gyermeket, mihelyt az iskola küszöbét átlépi, ezer veszély fenyegeti. A szülők túlzott szeretete által elpuhított gyermek, akit eddig a szél-től is óvtak, egyszerre száz különböző helyről összegyűlt gyermek-sereg közé vegyül, s eddig minden ragályos betegségtől védve, talán ő lesz az első, ki annak áldozatául esik. Eddig esős, zimankós időben kimenésről szó sem lehetett, most az iskolabajlás következtében minden átmenet nélkül a legkülönbözőbb időjárásoknak kitéve, a hülések napirenden lesznek. Szóval: hiányzik az ellentálló képesség. A legcélszerűbben vannak nevelve a rendezett viszonyok közt élő középosztály gyermekei. Harmadik fokon elének tárja azokat a szomorú állapotokat, melyeket a nép alsóbb rétegeiben tapasztalhatunk, hol a tulzsufolt lakásban nehezen felcseperedő, rosszul táplált s a munkába járó szülőktől magárahagyott gyermek-vel találkozunk. Az ilyen vérszegény, gyenge gyermek nem képes lépést tartani jól táplált, erős, testileg-szellemileg kiválóan fejlett tanulótársával; s míg ez a huzamosabb és erősebb szellemi munkát is könnyűséggel bírja, addig amannál már gyengébb elfoglaltság mellett is csakhamar és tetemesen alább száll a figyelem feszültsége és a kitartás ereje.

Mint második és igen fontos tényezőt, a szülők, különösen az anya műveltségét említi. Azért különösen az anyáét, mert az atya a házon kívül lévén elfoglalva, csak keveset időzhet családjá körében. (Sajnos, korunk egyik betegsége, hogy az anya kenyérkereső hivatása, a legtöbb esetben a művelt középosztály gyermekét is megfosztja attól a boldogságtól, hogy édes anyja gondos ápolásában, nevelésében részesülhessen.) Művelt szülők gyermeke korán és könnyen szerez fogalmakat, szókincese könnyen gyarapodik, nyelvezete kifogástalan, értelme a vele való okszerű foglalkozás következtében egészségesen fejlett. Épen ezeknek az ellenkezője mutatkozik a műveletlen szülők elhanyagolt, magárahagyott gyermekeinél. Szókincesök minimális és inkorrekt, gyakran tájbeszéd; ismeretkörük szűk, gondolkodásuk lassu, ami különösen fogalmazási feladataikon látható, melyek a stilisztikai és nyelvtani hibákon kívül minden változatosságot híján vannak: lazák, untatók. Felele-

tők kuszált és kifejezési mód hiányában tökéletlen. Nehéz feladat vár itt a tanítóra s óriási türelemre és kitartásra van szüksége, hogy az elébe torlódó akadályokat leküzdhesse s a zűllésre szinte predesztinált gyermeket a súlyedés fertőjéből kiemelje. Meggyőző módon rávilágít arra is, hogy a szülők — s itt főleg az atya életfelfogása, világnézete milyen mély hatást fejt ki a fejlődő gyermekre. Erősen elítéli az egyoldalú politikai nézeteket és a vallásellenes szellemet, melyben a modern szülők nevelik gyermekeiket. A hazai intézmények meg nem értése s ebből kifolyólag ócsárlása becsmérése mindennek, a mi honi; a nemzet nagyjainak és azok törekvéseinek gunyolása; sárbatiprása mindennek, ami szent s az anyagi javak istenítése, ezek, ugymond, ama tényezők, melyek ellen az iskolának oly gyakran és rendszerint minden siker nélkül kell küzdenie. Beszél a helyes példaadásról, mint amely leginkább hat irányítólag a gyermek lelkére, illetőleg akaraterejére. Kiemeli azokat a momentumokat, melyek különösen alkalmasak a gyermek érzelmvilágának nemesítésére, jellemének mélyítésére. Megmutatja a célhoz vezető eszközöket: a szülők munkaszeretete, helyénvaló takarékoság, emellett könyörületesség; igazságszeretet, megelégedettség és mindenekelőtt önuralom; szóval: élő példa, a gyermek szívéhez, lelkéhez közel álló *élő* eszménykép!

Részletezi a szülők és az iskola közötti viszonyt: milyen áldás fakad a tanításból, ha a szülők a tanítót megbecsülik, ha egyetértve munkálkodnak a gyermek szellemi és erkölcsi tökéletesedésén s mit eredményez ennek ellenkezője. Helyteleníti, ha a szülők azt a hatalmat, mely őket gyermekeikkel szemben természet-szerűleg megilleti, kiadják kezökből s gyermekeiket idegen nevelőkre bizzák. Ez egyrészt a szeretet, másrészt pedig tekintélyök rovására esik. S ha a szülők részéről még a nevelő lebecsülése is hozzájárul, akkor a gyermek lelkében helyrepótolhatatlan rombolást visznek véghez, minek káros következményeit önhibáján kívül ő fogja viselni. Rendes körülmények között legnormálisabbnak tartja a gyermek fejlődését ott, hol több testvérrel együtt növekedik. Itt szinte ki van zárva, hogy a gyermek despotává váljék, vagy a kényeztetés következtében önállóságát elveszítse.

Végül bemutat egy lapot a következő rovatokkal: a tanuló neve, testi fejlettsége, családi viszonyok, utolsó osztályzat magaviseletből és előmenetelből, iskolai mulasztások, tehetség és jellem az egyes tárgyakban külön-külön tanúsított előmenetel és tanév közben tett egyéb megfigyelések. Ezekben a rovatokban jegyzi fel a tanulókra vonatkozó adatokat s hozzáteszi, hogy az eszközölt megfigyelésekből épenséggel nem lehet arra következtetni, hogy a

szegényes viszonyok közt született gyermek tehetsége minden esetben kisebb a jómódu szülők gyermekéénél; az ok a gyermekkel veleszületett hajlamokban keresendő. Kétségtelen azonban, hogy két egyenlő tehetségű gyermek közül, a szerencsésebb családi viszonyok közt élő, a szegény gyermeket előmenetel dolgában rendszerint felülmulja.

Tyroler Boris, tanítónő Budapesten.

A serdülő kor nemi életéről. A «Jó Egészség» decemberi számában *Hajós Lajos dr.* idegorvos, egyet. m. tanár foglalkozik e kérdéssel. A szexuális vágyakozás hamarabb ébred, mintsem szervezeti érettsége bekövetkezett. A titkos kék keresése ép arra az időre esik, mikor a fejlődő szervezetet belülről is, kívülről is veszélyek fenyegetik. Ebben a korban fellépő bajok forrásának tévesen tartják az önfertőzést.

A jól fejlődő egészséges gyermek minden következmény nélkül átesik e bajon, mint a csecsemő a fogzáson. A beteges hajlamú gyermeknél azonban az önfertőzés veszélyes. Ennek oka, hogy a beteges hajlamú gyermek legtöbbször mértéktelenségig, sőt határtalanságig viszi az önfertőzést. Azt kell tudni az orvosnak, mily természetű kórságos állapotok azok, amelyek az akarat önbizalmát, önkormányzatát ennyire gyengítik? Ezek a kórságok az átöröklött és szerzett idegbetegségek egész csoportja.

Ezek idézik elő az önfertőzés kicsapongásait. Az önfertőzés sokat hirdetett következményei nem az önfertőzésből fakadnak, hanem az azok alapját képező idegbántalom jelenségei.

Szerinte az önfertőzéssel szemben az a küzdelem lehet csak sikeres, mely az idegrendszer betegségeit gyógyítja, tehát azt a forrást igyekszik betömni, amelyből az önfertőzés kicsapongásai és a belőle menekülés tehetetlenségei fakadnak.

Az önfertőzés és következményeinek gyógyítása elsősorban idegorvosi és majdnem mindig sikerrel megoldható feladat.

Nemes Lipót.

A tantárgyak kedveltsége. A kísérleti pedagógia egyik fontos kérdése a különböző tantárgyak iránti érdeklődés, szeretet kutatása. A kérdésnek nagy irodalma van. Társaságunk által szerkesztett, a gyermek érdeklődését kutató kérdőív is kiterjeszkedik erre: «Melyik tantárgyat szereted legjobban s miért? Melyik tantárgyat szereted legkevésbé? Miért?» Foglalkozott a kérdéssel: Meumann, Lobsien, Stern, Lippmann, Dück, Nógrády, Nagy stb., mindannyian az u. n. *kérdőíves módszert* használták. Ujabban *dr. Kammel Vilibald*, bécsi felső reáliskolai tanár végzett ilyen irányú

kutatásokat. (Pharus 1913. «Beliebtheit und Unbeliebtheit der Unterrichtsfächer.»)

Matura előtt álló 49 növendékét kérdezte meg írásban e célból. A kísérleti személyek egy iskola növendékei, így eredményei inkább helyi értékűek, ám a gyermeket érdeklődéssel figyelő tanító, tanár számára mégis tanulságosak.

Három kérdésre kellett a kísérleti személyeknek felelniök és egy kérdésre adott felelet meggondolására és elkészítésére 50 percet adott. 1. kérdés: «Melyik tantárgyat szerette az utolsó három évben a főreáliskolában leginkább? Miért? Ha nem volt kiválasztott tárgya; miért?» 2. «Melyik tantárgyat szerette az utolsó három évi főreáliskolai tanulmányaiban legkevésbé? Miért? Ha nem volt egy sem ellenszenves; miért?» 3. «Milyen pályára lép? Megfelel-e ez a legkedvesebb tantárgyának? Ha nem; miért?»

Az eredményeket számos táblázatba foglalta, megszerkesztette a feleletek alapján a kedvelt és a nem kedvelt tárgyak görbáját. Általánosabb értékű és érdekes eredményei a következők: *Stern* beosztása nyomán (pozitív, negatív, indifferens és bipoláris tantárgyak) ő is négy csoportot különböztet meg: 1. *kedvelt* az a tantárgy, amelynél az összes ítéletek kétharmada kedvező; *nem kedvelt* az a tantárgy, amelynél az ítéletek kétharmadrésze kedvezőtlen; *nem kedvelt—kedvelt* az a tárgy, amelynél az ítéletek közt az előbbinél kisebb számkülönbség van, még pedig a kedvezőtlen ítéletek javára; végül *közönyös* az a tantárgy, amelyre vonatkozó kedvező és kedvezőtlen ítéletek száma megegyezik.

A tantárgyak iránti szeretetnek, illetőleg azok nem kedvelésének *okát* a feleletek alapján három helyen találja: 1. *a tantárgyban*; 2. *az illető egyénben*; 3. *a tanítóban*. 1. Fontos kérdés: vajjon a tananyag alkalmazkodik-e a tanulók érdeklődési típusához? Passzivitásra kényszerít-e vagy aktivitásra nevel? Nagyobbaknál: általános műveltséget nyújt-e? stb. 2. A tanulók ítéleteiben részint pszichikai okok, részint az önzés érzelve szerepeltek. Az emlékezet, a figyelem, különös képességek vagy fogyatkozás, gyors, biztos eredmény vagy sikertelenség: az egyéni motívumok az ítéletekben. 3. A tanító egyéniségének és módszerének nagy hatása e tekintetben kétségtelen, de ez nem lesz mindig tudatos a gyermekek előtt. Mégis, hogy a tananyag a gyermek emlékezetének holt lomjává, vagy érdeklődésének, cselekvésének élő tárgyává lett-e, nagyrészt a tanítótól függ.

A pályaválasztásra vonatkozó feleleteket a többiekkel összevetve arra a tapasztalatra jut szerző, hogy tizenkilenc tanulóknak bizonyos tárgyak iránti szeretete vagy ellenszenva a jövővel kapcsolatos. Aziránt érdeklődik, amire szüksége lesz később. Motívum:

az önzés. Azonban a tanulók nagyobb részénél nincs egyezés. Másirányú pályára lép az ifjú, mint ami érdekli. Ennek részben a szervezet alkalmatlansága, de sajnos, legtöbb esetben a családi, gazdasági viszonyok az okai.

A nyelvi oktatáshoz kapcsolódó művészkedő öntevékenység. *«Künstlerische Selbstbetätigung im Sprachunterricht.»* (Pharus 1913.) A másik beszámoló cikke *Kammelnek*. Ez az eszme is ismert nálunk sokféle kivitelben. Már elemi iskola *II. osztályában* láttam itt a fővárosban, hogy a tanulók az év folyamán a beszéd- és értelemgyakorlatok keretébe beillesztett *meséket rendszeresen illusztrálták*. A Gyermektanulmányi Múzeum pedagógiai osztályában *Urhegyi Alajos* gazdag történelmi illusztráció-gyűjteménye szintén a gyermek «művészi» tevékenységének eredménye. Más tárgyakkal kapcsolatosan is lépten-nyomon találkozunk a gyermek képzet-tartalmának rajzban való kifejezésével. S bár a legtöbb tárgynál mint *nyelv* szerepel ez a rajz, a művészi szempontokat elválasztani tőlük még sem lehet.

Kammel költeményeket illusztráltatott teljesen szabadon. Az elolvasott költeményt *nem tárgyalja* sem tartalmilag, sem formailag, hanem megkérdezi, ki milyen képet lát belőle maga előtt. Így lassan felvonul a költemény minden jelenete a gyermekek felfogásában. Azután lerajzolja mindegyik a neki tetsző részt. Ezt követi a rajzok bírálata, amit már a tanító irányít, mert ezek a bírálatok adják tulajdonképpen a költemény tartalmi mélyítését. Két szempontból bírálnak: 1. visszaadja-e a rajz azt, amit a költő gondolt? 2. A rajz technikáját. Kétségtelen e módszer helyessége: a tanító nem magyaráz, hanem megismeri a gyermek gondolatát és ezen az ismert alapon épít aztán. A rajzokban eddig főként a következő nehézségek, hibák szerepeltek (10—14 éves fiuk): 1. a költő gondolatának félreértése, vagy zavarossága; 2. a nagysági viszonyok feltüntetésében; 3. a távlatban; 4. egyéni, vagy a felnőtt szerint: izléstelen a színhasználat. Az ösztönszerű rajzokban megnyilvánuló eme tökéletlenségek utat mutatnak a rajzi oktatásnak egyuttal. Megemlítettem pedig főleg azért, mert ezt a költemény-tárgyalási módot *reáliskola* alsó osztályaiban, 10—15 éves fiuknál alkalmazza Kammel dr. Boldog gyerekek! Akikről elismerik már, hogy nemcsak középiskolai tanulók, hanem elsősorban és főként gyerekek.

Bors Jolán.

Gyermektanulmányi mozgalmak

Fontos értesítés. Pénztárosunk elhunytával a pénztár és kiadóhivatal mind belső, mind külső kezelése rendjét teljesen új alapokra fektetjük. Az átszervezés nehéz munkáját az elnökséggel egyetértőleg *Ballai Károly* titkár végzi, akit a választmány a Társaság anyagi ügyeinek ideiglenes vezetésével bízott meg. Hisszük, hogy ezek a reformok üdvösen fogják Társaságunk további fejlődését, anyagi megerősödését szolgálni. A t. tagjainkat, előfizetőinket, továbbá kiadványaink rendelőit is érdeklő változásokról a következő tájékoztatást nyújtjuk.

1. Ezentul minden Társaságunkat érdeklő pénzküldeményt, így tagsági, előfizetési díjakat s könyvrendelést a *Magyar Gyermektanulmányi Társaság pénztári és könyvkiadó hivatala Budapest VIII., Mária Terézia-tér 8—9* címen kérjük megküldeni.

2. E címen a m. kir. postatakarékpénztárban csekkszám-lát nyitottunk. Számlánk száma. **35.557.**

Tisztelettel kérjük tagjainkat, hogy tagsági díjaikat fenti címünkre (s ne egyéni névre!) folyóiratunkhoz mellékelt vagy külön megküldött *befizető-lap* felhasználásával sziveskedjenek megküldeni. Különösen kérjük hátralékos t. tagtársainkat, hogy *elmaradt díjaikat még e hónapban méltóztassanak megküldeni, mert a múlt évi számadás lezárásával több nagyobb tételt tartozunk kiegyenlíteni, amelynek fedezetéül a kintlevő tagsági díjak szolgálnak.*

3. A tagsági díjak befizetését negyedévenként folyóiratunkban fogjuk nyilvánosan nyugtázni. Ennek figyelemmel való kísérését az esetleges tévedések helyreigazítása céljából különösen ajánljuk.

4. Hatóságoknak és intézeteknek mindenkor bélyeges számlát, kívánatra *nyugtatóványt*, küldünk a teljesített fizetésekről.

5. Társaságunk tetemes kárt szenved amiatt, hogy az egyszer már megküldött lapszámokat, különösen az évfolyam végén (egyese 3—6 számnak) újból való megküldését kéri.

E kéréseket eddig mindig teljesítette s méltányos esetekben a jövőben is készségesen teljesíti a kiadóhivatal. Azonban nagyon kérjük t. tagtársainkat és előfizetőinket, hogy folyóiratunk számait jól megőrizni sziveskedjenek *mert ezentul csak három hónapon belül jelentett hiányokat fogja a kiadóhivatal díjtalanul pótolni.*

Végül ajánljuk kiadványainkat t. tagjaink figyelmébe s kérjük, hogy azokat megrendelni, vagy megrendelőket gyűjteni kegyeskedjék.

Az elnökség.

Perényi József. Alig hantoltuk el egyik kiváló elnökünknek Babarcz-Schwartzter Ottónak sirját, új súlyos veszteségről számolhatunk be, a f. év február elsején elhunyt társaságunk közszereketben álló érdemes pénztárosa, *Perényi József dr.*, a VI. ker. állami főreáliskola tanára. A halálhír nem ért bennünket váratlanul, mert a betegség, amely az erős lelkű férfit megölte, immár egy év óta gyötörte testét s lelkét. Mindamellet a társaság vezetőit megrendítette Perényi Józsefnek halála, mert úgyszólván az utolsó napig igyekezett a társasággal szemben kötelességét teljesíteni. Az elnökség külön gyászjelentésben értesítette tagjait a szomorú eseményről. A gyászba borult családnál személyesen fejezte ki részvétét az elnökség küldöttsége. A társaság koszorút helyezett a ravatalra. Teleki Sándor gróf és Nagy László külön koszorúval emlékeztek meg az elhunyról. A temetésen tekintélyes számú küldöttség képviselte a társaságot s a tagok részvétét *Nagy László* ügyvezető alelnök megható beszéddel fejezte ki. Tanártársai részéről *Roboz Andor* mondott szép beszédet s a tanuló-ifjúság is külön gyászbeszéddel parentálta el a szeretett jó tanárt. A változatos pályát megfutott tudós tanár életéből a következő adatokat közöljük:

Született 1855-ben Budapesten. Tanuló évei után az egyetem bölcsészeti fakultására iratkozott be. A természetrajzot választotta tárggyául, de kezdettől fogva az antropológia kötötte le érdeklődését, amely tudomány akkor még nálunk bölcsőkorát élte. Mint az egykori nagyhirű dr. Mihalkovics Géza egyetemi tanár asszisztense, antropológiai s fejlődéstani cikkeket írt, melyek a tudományos akadémia kiadásában jelentek meg. Később egy évig a nápolyi Stazione zoologica-ban folytatott zoológiai tanulmányokat. Helyettes tanár volt az V. ker. áll. főreáliskolán s hosszabb ideig rendes tanár a kecskeméti áll. főreáliskolán. Kecskeméti tanárkodása idején ott nagyobb szabású szőlőműveléssel foglalkozott s erre vonatkozó számos cikket írt a Borászati Lapokba. Jelentősebb

irodalmi működést fejtett ki a VI. ker. áll. főreáliskolán, mely intézetnél 16 évet töltött. Természettudományi tankönyveiben hasznos újításokat vezetett be, melyek tankönyveit országszerte népszerűkké tették. Ő volt az első nálunk, ki színes képeket is alkalmazott tankönyveiben s a hazai földművelési és mezőgazdasági műveletek megismertetésére bővebb teret nyitott tankönyveiben. Akkor írta a Stampfel cég kiadásában megjelent «Az állatok fejlődéstana» című 3 kötetes művét, mely első volt a maga nemében irodalmunkban. Népszerű nyelven előadó jó tanár és jó kolléga is volt s az irodalmi érdemein kívül tanítványai s azok az intézetek, melyeknél működött, kegyelettel őrzik meg nevét.

1913-ban, mikor a gyermektanulmányi mozgalmak szélesebb körben megindultak hazánkban, azonnal csatlakozott azokhoz, emberfejlődéstani álláspontját s jó szíve sugallatát követve. Viselte önként és ingyen a megalakult «Gyermektanulmányi Bizottság» pénztári teendőit. A Gyermektanulmányi Társaság őt 1907. februárjában pénztárosává választotta. Terhes s nem éppen háladatos feladatát buzgalommal és szeretettel végezte. Az 1913. március havában tartott gyermektanulmányi kongresszus pénztárát is ő kezelte mint pénztáros, habár ekkor már a mindinkább súlyosodó kórral kelle küzdenie. Társadalmi tiszttségéhez nagy mértékben ragaszkodott akkor is, mikor már kettős súlyos feladatát, a pénztár és a könyvkiadó hivatal kezelését, képtelen volt ellátni. Minden segítséget idegesen visszautasított s mindaddig, amíg eszméletén volt, a társaság ügyeivel foglalkozott. Kegyelettel fogjuk őrizni emlékezetét.

Választmányi ülés. Társaságunk választmánya február hó 6-án ülést tartott *Teleki Sándor gróf* elnöklete mellett.

Elnök napirend előtt megható szavakban emlékezik meg társaságunk elhunyt alapító tagjáról és pénztárosáról Perényi József dr.-ról. Jelentette, hogy a társaság a temetésről gyászjelentést adott ki és küldöttségileg képviseltette magát a temetésen, ahol Nagy László bucsuztatta el és helyezett koszorút társaságunk nevében Perényi dr. sírjára.

Elnök jelenti, hogy a társaság tisztviselő-kara tisztelgett a közoktatásügyi miniszternél, amikor is átadták a kongresszus naplóját. A miniszternek kongresszusunk iránti érdeklődését legjobban bizonyítja, hogy ott személyesen is megjelent. Igéretet tett, hogy a kongresszus határozatait komoly tanulmány tárgyává teszi és amit lehet, megvalósítani fog. Az igazságügyminiszternél is eljár a küldöttség. Vele szemben hálával tartozik a társaság, mert eszméit a gyakorlatban is megvalósítja. Nagy elfoglaltsága mellett is állandóan érdeklődik társaságunk iránt.

Elnök megemlékszik *Stern Villám* dr. boroszlói egyetemi tanár, a kiváló pszichológus előadásairól, melyeken társaságunk tagjai nagy számban vettek részt. A társaság tiszteletét kifejezte olyan emberrel szemben, ki a gyermektanulmányt értékes művekkel gazdagította. Köszönetünket kell kifejezni *Bárczy István* dr. polgármesternek és *Déry Ferenc* tanácsnoknak, akik alkalmat adtak a főváros pedagógusainak, hogy a gyermektanulmányozás tudományos és gyakorlati jelentőségét ily kiváló, külföldi tudóstól is ismerhessék meg. Örvend, hogy Stern is meggyőződhetett arról, hogy nálunk is komoly és eredményes munka folyik e téren.

Nagy László jelentést tesz a pozsonyi fiókkör alakuló közgyűléséről, mely február 1-én alapszabályszerűen folyt le. A közgyűlésen a központból *Náray-Szabó Sándor* dr. társelnök, *Nagy László* és *Répay Dániel* vettek részt. Ránk nézve egy megalakult fiókkörnél az a fontos, hogy milyen intenzív munkára lesz képes s e tekintetben a pozsonyi fiókkörnél jó alapot lát. A fiókkörnek ezideig 115 tagja van s 4 szakosztály alakult meg. Itt alakították meg az első orvosi szakosztályt. Javasolja, hogy a fiókkört a választmány hagyja jóvá. A választmány a fiókkör megalakítását örömmel tudomásul veszi. *Teleki Sándor* gróf elnök indítványára köszönetét fejezi ki *Wollman Elma* alelnök, képzőintézeti igazgatónőnek, valamint *Jámbor György* dr. titkár, gimnáziumi tanárnak, akik fáradhatatlan buzgalmukkal, lelkes agitációjukkal maradandó érdemeket szereztek a fiókkör megalakítása körül. A választmány köszönetet mond még *Náray-Szabó Sándor* dr. társelnöknek, ki megjelenésével és előadás tartásával emelte a megalakulás jelentőségét. *Nagy László* és *Répay Dániel*nek szintén köszönetet mond a Pozsonyban tartott előadásukért.

Elnök indítványára a választmány úgy határoz, hogy a közgyűlés idejét a márciusi választmányi ülésen állapítja meg. A titkári jelentés megtételére *Répay Dániel*t kéri fel a választmány. A választmány hozzájárul elnök azon indítványaihoz, hogy a titkári jelentés a közgyűlésre már nyomtatásban megjelenjék.

Ballai Károly jelenti, hogy a lipcsei könyvészeti kiállítás vezetősége értesített bennünket arról, hogy részünkre 20 m² területet tartottak fenn. Kéri a választmányt, hogy bár külön segílyt e célra nem tudunk szerezni, mégis amennyire a társaság ereje engedi, vegyünk részt e kiállításon. Elnök jelenti, hogy Lipcsében ugyanekkor nemzetközi népművelési és nevelési kongresszus is lesz. Örvendetes, hogy ennek elnökévé *Brahnt*, a kiváló gyermektanulmányozót választották. Az elnökség felszólította a társaságot, hogy 1. *Nagy László* tartson előadást, 2. szervezzen előkészítő bizottságot, 3. ajánljon a társaság olyan egyéneket, kikkel az elnökség érintkezésbe léphet és kiket esetleg előadás tartására felkérhet.

A választmány kimondja, hogy a társaság a megfelelő formában a lipcei kiállításon és kongresszuson részt vesz.

Nagy László örömmel jelenti, hogy Vácott és Tolnamegyében mozgalom indult meg fiókkör alakítása céljából. Ugyancsak örömmel tudatja választmánnyal, hogy *Meumann* értesítette *Nógrády* László dr.-t, hogy munkáját, «A gyermek és a játék»-ot, német nyelven óhajtja kiadni.

Végül *Nemes* Lipót felolvassa az újonnan jelentkezett 143 tag névsorát, akiket a választmány a tagok sorába felvett.

Nemes.

A gyermek és a mozi. Ember János, kir. tanfelügyelő, a pécsi fiókkör elnöke, a «Pécsi Tanítóegylet» 1914. évi január hó 24-én tartott évi közgyűlésén gyermektanulmányi szempontból is érdemes előadást tartott. Gondolatmenetét a következőkben adjuk. A mozi, mint a nép szórakozásainak egyik helye, mégpedig számottevő helye, világszerte foglalkoztatja a pedagógusokat; annál is inkább, mert a mozi látogatóinak jelentős $\frac{1}{10}$ -át a gyermekek és ifjak képezik. Az egyik moziban 300, a másikban 500 gyermeket is látott, kik egy piccoló mellett szórakozva nézegették a képeket. A felnőttek pedig a társadalom minden rétegéből — maguk viszik a gyermekeket a moziba. A mozgás az, mely e nagy tömeget vonzza... Descartes: cogito ergo sum-ja, ma így módosul: mozgok, tehát vagyok. Ámde a mozi cigányutra tévedt. A természeti felvételeket kiszorítják 1. a durva, helyzet komikum által ható humoros; 2. a rabló és detektív és végre 3. a szerelmi históriákat kevés leleményességgel megjátszott életképek filmjei. Durva eszközökkel alacsony élvezeteket nyújt a mozi. Nem az életet, a tevékeny, fészlő és alkotó életet szolgálja, hanem az erkölcsi romlást. Nem egyszer a tolvajok és betörők előiskolája. A léha életet, a könnyen élést mutatják a «mozi hősök», kik nagyon keveset, vagy semmit sem dolgoznak, de annál «jobban élnek» és szépen «játszanak». Az élet nem játék! A gyermekek lelkét időnap előtt megérleli; pedig nem terem nemes gyümölcsöt az a fa, mely korán, hirtelen fejlődik. A mozi beteges tünet, melynek helyes és jótékony mederbe terelése annál sürgősebb kötelességünk, minél inkább elharapódzik a «mozi láz». Ne feledjük, ami nem jó a gyermeknek, az árt a felnőttnek is. Ajánlja, hogy létesüljenek külön «gyermek-előadások», hetenkint egy, esetleg két előadással, melyeken az ismeretszerzés és a szórakozás megfelelő módon ölelkeznek. (Földrajz, néprajz, magyar mesék a filmen stb.) A másik gondolat volna a mozi az iskolában, de ez csak álom még manapság. A hatóság támogatását kéri a mozi megreformálásához. *Polácsi János.*

A szombathelyi fiókkör ülése. A tavaly Szombathelyen megalakult gyermektanulmányi társaság komolyan veszi azt a szociális feladatát, hogy a gyermekek dolgaival és lelkével foglalkozva, a szülők és a tanférfiak együttes működésével megkeresse azokat a módokat, amelyekkel az eredményes és sikeres gyermeknevelés és oktatás keresztülvihető. Február hó 10-én *Békássy István* főispán elnöklése mellett a társaság választmánya igen érdekes és tanulságos ülést tartott, amelyen megállapították a fiókkör ezévi munkaprogramját. Az ülésen *Békássy István* terjesztette elő azt a gazdag programot, amelyet a központ küldött, hogy abból a megvalósítható témákat a szombathelyi fiókkör feldolgozza. A választmány a témák közül elsősorban az *erdei iskola* és az *iskolás gyermekek betegségeiről* szóló témát választotta, amelyet nyilvános előadáson visznek a közönség elé *Gerlits Sándor* és *dr. Wurmfeld Zoltán* előadók. A nyilvános előadást március hó 28-án tartják meg a szülők lehető nagyszámú bevonásával, mert a fiókkör azt akarja elérni, hogy az előadásokhoz kapcsolódó vitában a szülők is tényleges részt vegyenek. A második nyilvános értekezlet tárgya az *évzáró vizsgák eltörlésének* kérdése lesz, amit az ügy első megpendítője *Kőrösi József*, a szombathelyi izr. elemi iskola régi érdemes tanítója fog ismertetni, május hó 16-án a szülők bevonásával tartandó nyilvános értekezleten. A gyermektanulmányi társaság harmadik munkatárgya a *kisegítő iskola* kérdése lesz, amiről *Kuliszeky Ernő* kir. tan., kir. tanfelügyelő szeptemberben tart előadást. Az ülésen felmerült tanügyi szakvélemények egyöntetűen odakonkludáltak, hogy Szombathely kulturális viszonyai mellett a testi erővel bíró, de gyenge tehetségű gyermekek külön volnának oktatandók, elkerülhetetlen szükség és annak megvalósítása érdekében a konkrét lépéseket meg kellene tenni. *Halász József* választmányi tag bejelentette, hogy a szombathelyi tanítói kar foglalkozik már ezzel a kérdéssel és *Deák István* tanító a napokban tartott értékes előadást a szellemi fogyatékosok és a kisegítő iskola címmel. Az első lépés tehát megtörtént és a gyermektanulmányi társaságnak szép hivatása volna a tervnek további előrevitele.

A gyermek erkölcsi fejlődésének tanulmányozása. Adatgyűjtő szakosztályunk a gyermek erkölcsi fejlődését kutató bizottsága január 26-án ülést tartott. Nagy László elnök vezette az ülést. A megbeszélések alapján, melyekben Nagy László, Lukácsné Szász Irén, Migray József, Eötvös Károly Lajos, Répay Dániel és Nemes Lipót vettek részt, a következőkben állapodtak meg:

Elfogadta a bizottság Nógrády dr. által ajánlott kérdéseket, melyek szerint először általában puhatoljuk az erkölcsi fogalom

fejlődését, azután a gyermek felé irányuló és tőle eredő cselekedetekre vonatkozó kérdésekkel gyűjtjük az erkölcsi belátás adatait.

Nógrády dr. ezideig a következő kérdések alapján csinálta adatgyűjtését 9—18 éves gimnáziumi tanulók között:

1. Mit tartasz legjobb cselekedetnek... és miért tartod ezt jó cselekedetnek?

2. Ird le, hogy azon cselekedetek közül, melyeket mások cselekedtek veled szemben, melyeket tartod a legjobbaknak s miért?

3. Ird le, hogy a te cselekedeteid közül, melyeket tartasz jó cselekedeteknek s aláhuzással jelöld meg azt a cselekedetet, melyet a legjobbnak tartasz s miért?

I. Mit tartasz legrosszabb cselekedetnek... és miért tartod ezt rossz cselekedetnek?

II. Ird le, hogy azon cselekedetek közül, melyeket mások cselekedtek veled szemben, melyeket tartod a legrosszabbnak s miért?

III. Ird le, hogy a te cselekedeteid közül, melyeket tartasz rossz cselekedeteknek s aláhuzással jelöld meg azt a cselekedetet, melyet a legrosszabbnak tartasz s miért?

E kérdésekhez még fölvette a bizottság: Társaid közül kikkel szeretsz játszani? Miért? Kikkel nem? Miért?

A statisztikai módszerrel való adatgyűjtés még nem nyújt tiszta képet a gyermek erkölcsi fogalmainak kialakulásáról, ép azért a kísérleti módszerrel is anyagot kell gyűjteni egyelőre a következő főmotívumokra nézve:

a/ Kutatni kell a gyermek *egoizmusát* a játékok s a gyermek cselekményei alapján.

b/ Kutatandó a gyermek jogérzésének fejlődése, mégpedig a gyermek társas életéből vett események alapján. (Miként viselkedik a gyermek bizonyos helyzetekben, tisztában van-e avval, mit szabad és mit nem szabad?)

c/ A gyermekben felébredő *altruizmus* kutatása. A szociális érzések fejlődése első gyermekkorban, második gyermekkorban és ifjúkorban.

Nagyon fontos szerepe van e kérdés kutatásában a megfigyeléseknek is. E megfigyeléseknek a gyermek rajzaira, irodalmi működésére, dolgozataira, a gyermekek társas életére kell kiterjeszkedni úgy a szülői házban, mint az iskolában, az utcán és játszótéren.

Társaságunk pozsonyi fiókköre. Az előkelő műveltségű és nevezetes történelmi multu Pozsony városában ez évi február hónap 1-én tartotta alakuló közgyűlését társaságunknak immár 8-ik vidéki

fiókköre. A különböző társadalmi osztályokhoz és élethivatásokhoz tartozó szülők és magánosok szinte versenyre keltek egymással a gyermek megismerését célzó intézmény megteremtésében s úgyzólván egy hónapon belül megalakították a gyermektanulmányi fiókkört másfél százra menő tagszámmal. Valósággal csodaszámba menő az a lelkesedés, mellyel a pozsonyi értelmiség a jövő nemzedék érdekében kifejtendő komoly munkára vállalkozott.

A fiókkör szervezési munkálatait *Wollmann Elma* áll. tanítónőképző-intézeti igazgató, *Jámbor György* dr. kath. főgimn. tanár és *Tabódy Ida*, áll. tanítónőképzői tanár végezték elismerésre méltó ügyszeretettel és buzgósággal. Az alakuló közgyűlés a pozsonyi áll. tanítónőképző-intézetnek gyermekrajzokkal felékesített tornatermében folyt le, melyet Pozsony város előkelő közönsége zsufolásig megtöltött. A közgyűlést *Wollmann Elma*, igazgató, az előkészítő-bizottság elnöke, nyitotta meg a megindított mozgalom nagy jelentőségét méltató tartalmas beszéddel. Majd előterjesztette az előkészítő-bizottságnak a fiókkör tisztikarára vonatkozó jelölését, melynek alapján egyértelemmel megválasztattak: elnökké: *Albrecht János*, tankerületi főigazgató, ügyvezető alelnökké: *Wollmann Elma*, áll. tanítónőképzői igazgató, titkárrá: *Jámbor György* dr. kir. kath. főgimn. tanár, jegyzővé: *Tabódy Ida*, áll. tanítónőképző-intézeti tanár, pénztárossá: *Győri Vilmos*, áll. polg. isk. szakfelügyelő. A fiókkör négy szakosztályt is alakított. A *pedagógia* szakosztály elnöke: *Krammer József*, áll. polg. isk. szakfelügyelő, titkára: *Pintér Rafael*, róm. kath. tanítónőképzői tanár; az *adatgyűjtő* szakosztály elnöke: *Végh Ferenc*, róm. kath. tanítónőképzői igazgató, titkára: *Mihalicska János*; a *jogvédelmi* szakosztály elnöke: *Bolla Árpád* dr. törvényszéki vizsg. bíró, az ifjúkorúak bíróságának vezetője, titkára: *Aixinger László* dr. albiró; az *orvosi* szakosztály elnöke: *Kovács Lajos* dr., titkára: *Hampel Ferenc* dr.

Az elnökké megválasztott *Albrecht János* tanker. kir. főigazgató betegsége miatt az alakuló gyűlést mindvégig *Wollmann Elma*, ügyv. alelnök vezette. A tisztikar megválasztása után küldöttség hívta meg társaságunknak a központ részéről Pozsonyban megjelent képviselőit a közgyűlés helyére, akiknek mindegyike egy-egy előadás keretében üdvözölte a fiókkört nagyjelentőségű munkája kezdetén. *Náray-Szabó Sándor* nyug. államtitkár, társaságunk egyik elnöke «A gyermektanulmányozás céljáról, feladatairól, módjairól és eszközeiről» címen tartott előadása után (közöljük egész terjedelmében a jelen számban) a Magyar Gyermekt. Társaság nevében megalakultnak nyilvánította a pozsonyi fiókkört. *Répay Dániel*, központi titkár a gyermektanulmányozást mint az egyéni, társadalmi és nemzeti tökéletesedés föltételét méltatta röviden, *Nagy*

László központi ügyvivő alelnök a szellemi munkabírási mennyiségbeli és minőségbeli meghatározásának módjait s eredményeit ismertette előadásában. Közben a pozsonyi áll. tanítónőképző gyakorló elemi iskolájának kis tanulói üdvözölték rendkívül bájos párbeszédes versikékben a fiókkör megalakítóit, akik az ő érdekükben velük foglalkozni kívánnak. Ez után Jámbor György dr. fiókköri titkár lelkes, szép beszédben méltatta a kör megalakulási körülményeit s a tagok munkára készségét s felolvasta a M. Gyt. Társaság elnökétől Teleki Sándor gróftól, Ranschburg Pál dr. egyetemi m. tanártól s a M. Gyt. T. társelnökétől és Nemes Lipót a központ egyik titkárától érkezett távirati üdvözléseket. A d. e. $\frac{1}{2}$ 12 óraker kezdődött alakuló közgyűlést Wollmann Elma köszönő szavai rekesztették be.

Örömmel üdvözöljük pozsonyi fiókkörünk lelkes és munkás tagjait s törekvéseiknek bőséges sikert kívánunk! R. D.

A brüsszeli nemzetközi gyermektanulmányi fakultás tanrendje. A «Faculté internationale de Pédologie de Bruxelles», amelynek igazgatója Yoteyko Ilona dr., a brüsszeli egyetem pszichológiai intézetének egykori vezetője, most teszi közzé második félévi tantervét s közli azt a világ összes gyermektanulmányi társaságaival s intézeteivel tudomásvétel végett.

A nyári szemeszter 1914. márciusban nyílik meg. A tantervből felhívjuk a figyelmet azon előadásokra, amelyeket Boulenger dr., a brabanti «Ferme-Ecole» igazgatója fog tartani az anormális és gyengetelethez való gyermekek pszichológiájáról és pedagógiájáról. Boulenger dr. az előadásait gyakorlati demonstrációkkal fogja kísérni Brüsszel iskoláiban és a ganti gyógypedagógiai iskolában. A ganti iskolát állandóan látogathatják a fakultás hallgatói. A fakultás gyakorlati irányát fogják szolgálni a charleroi-i nyomorékok intézetében teendő látogatások, a Decroly nagyhirű gyógypedagógiai intézetének beható megtekintése is. Kiemeljük még Herlin dr. előadásait a vakokról és süketnémákról, amelyeket szintén gyakorlati bemutatásokkal fog összekapcsolni a süketnémák és vakok brabanti intézetében. A fakultás hallgatói közül azok, akik a szakszerű vizsgálatot kívánják és leteszik, külön oklevelet kapnak az abnormis gyermekek oktatásából.

Új előadások még, amelyeket Braunshausen (Luxemburg) fog tartani a mannheimi iskoláról s Kerschensteiner müncheni munkaiskoláiról és Sollier dr. a pathológiai lélektanról.

A nyári félév többi előadásai: pszichiatria (Crocq dr.), a szem egészségtana (Van Lint dr.), a kézimunka módszertana (Devogel), a gyermek társas élete (Varendonck), a tanúvallomások

lélektana (Varendonck), a béke (La Fontaine szenátor), a tudományok nemzetközi szervezete (Otlet dr.), pedológia (Yoteyko), pedológiai laboratóriumi gyakorlatok (Kipiani V. kisasszony), kísérleti lélektan és laboratórium (Yoteyko), individuális és differenciális lélektan (Yoteyko), kísérleti pedagógia és didaktika (Yoteyko).

Amint látjuk, az 1912-ben létesült «fakultás» immár a pedológia és pedagógia legfontosabb területeiről képes tudományos tájékozódást nyújtani. Az intézet helyisége: Bruxelles, 69. rue de la Culture.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság szegedi fiókköre egymásutáni rövid időközökben, február hó 8-án és 15-én folytatta nagyrészt előadásainak sorozatát. Február 8-án *Buday Gyula*, a szegedi városi főgimnázium tornatanára tartott előadást az *ifjúság testi neveléséről és a svédturnáról*. Előadásában fejtegette a testnevelés történetét, kezdve az ó-kor testnevelési sportágaitól egészen a mai modern testnevelési ágakig. Azután kitért az európai országok testnevelésére, különösen pedig a német és svéd rendszer ismertetésére. Nagyon melegen szólt utóbbiról, mely az összes izmok foglalkoztatására és az összes gyermekek tornáztatására törekszik, ellentétben a nálunk eddig honos német tornarendszerrel. A szív és tüdő fokozatosan nagyobb működtetésbe jut, hogy aztán ismét fokról-fokra csökkentve munkáját, normális állapotba kerüljön. Értékesen ismertette az ifjúság testi nevelésének anatómiai és élet-tani szempontjait, továbbá lélektani, jellem- és akaratképző eredményeit, esztétikai és erkölcsi jelentőségét. Ismertette az elfáradás testi és lelki tünetet.; a mozgás hiányában vérrel nem táplált agy gyors kimerülését, generációk idegbajait és elsatnyulását, amit a sorozó statisztika mutat legjobban. Kisebb gyermekeknél naponkénti torna, nagyobbaknál heti négy óra tornázás elengedhetetlenül szükséges. Ezt a szülők is sürgetik, csak a hatóságok késlekednek a testi kultúra mai korának ezen észszerű követelményével.

Az érdekes és értékes előadás közben Buday tanár a svédturna egyes gyakorlatait 24 kisebb tanulóval szemléltette, megkapó egyöntetűséggel és feltűnést keltő mnkabírással.

Február 15-én *Borosnyai Károly* főgimnáziumi tanár *«Tömegtanítás és a gyermek egyénisége»*, *Juhász István dr. kir. törvényszéki bíró*, szegedi gyermekbíró *«Eljárás a gyermekkorúakkal szemben a fiatalokorúak bírósága előtt»* címen értekeztek.

Borosnyai Károly szerint a tömegtanítás a gyermeki egyéniség kifejlődésének legnagyobb akadálya. Tucat embereket és nem egyéniségeket nevel. Immorális ez a rendszer a tanárra nézve, mert az

egyen elbírálását követeli, amely elbíráláshoz lehetőséget nem ad neki. Immorális a tanulóra nézve is, mert nem kötelességtudásra nevel, hanem azt spekulációra szoktatja; egyéni hajlamai szerinti élvezetes munka helyett kényszer-robotba hajtja. Ingatag erkölcsű, mély szellemi örömeket nem ismerő, amerikázó polgárokat nevel a társadalomnak. A tömegtanítás elleni küzdelemben a Gyermektanulmányi Társaságot illeti a vezérszerep, valóságos szakszervezet ez, a gyermek érdekében. Módot keres a gyermek egyéniségének pontos megismerésére. Olyan helyre utalja a gyermeket, mely fejlettsége fokának megfelel. Követeli, hogy a beiratkozó gyermeknek ne csak nacionálját vegyék föl, hanem előbb lélektani és pedagógiai eszközökkel vizsgálat alá kerüljön, intelligenciamérés objektuma legyen és aszerint osztassék be a megfelelő osztályba. Nem holt kalkulusok alapján, de vizsgálati módszerek csaknem matematikai értékű eredményeivel intéztessék el sorsa. Fejlettségi fokának megfelelő eljárás várható ettől.

Juhász István dr. előadásában ismertette az eljárásokat, melyeket a fiatakorúak bírósága elé került ifju bűnösökkel szemben célravezetőeknek talál. Mindenekelőtt ismertette a büntetőnovella tendenciáját s szerinte a gyermekkel való érintkezést a szeretetnek kell uralnia, hogy bizalmát megnyerje, lelkét őszintén feltárja, egyénisége nyitott könyv legyen, melynek homályos lapján is derengő sugárként csillanjon meg a célszerű intézkedéssel megalapozni kívánt munkás, becsületes jövő. Majd rátért azokra a környezetből eredő hatásokra, melyek a gyermek erkölcsi fejlődését közvetlenül irányítják. Hangsúlyozta a gyermektanulmány szerepét és fontosságát a büntető igazságszolgáltatásban. Az előadó végül a szülőknek és a társadalomnak egyaránt fontos példaadó szerepére hivatkozott és rámutatott arra, hogy a fiatal bűnösöket mindenekelőtt ki kell ragadni rossz környezetükből.

Ugy a február 8-án, mint a 15-én tartott nyilvános gyermektanulmányi értekezletek iránt igen nagy érdeklődés nyilvánult meg s a nagy számban megjelentek feszült figyelemmel hallgatták az előadók értékes és tanulságos fejtegetéseit.

Ujabb lélektani kutatások. Dr. Dienes Valeria öt órán keresztül tartott előadásokat a fenti címen a «Társadalomtudományok szabad iskolájában». Előadásainak anyagát azon lélektani kutatásokból merítette, mely a lelki jelenségek nyomában járó fiziológiai változásokkal foglalkozik. Ezt az irányt nálunk a nagy közönség nem ismeri.

Először azt a pszichológiai irányzatot ismertette, mely szerint sok lelki jelenség nem öncél, hanem valami ellen való védekezésre

valami veszedelem kikerülésére szolgál. Ez az irány a védekező funkciókat keresi. Ismertette *Richet* viszonyérzékenységi elméletét.

A védekezésre alkalmazzák a Weber-törvényt: az érzet védekezik a túlerős ingerek ellen. A másik védekezés a reflex: a meglevő kellemetlen hatás elhárítása. Az alvás nem más, mint a toxikus anyagok kiküszöbölése, ugyanez gyakran az őrültség is. Ezek fiziológiai védekezések.

Pszichológiai védekező funkciók: a fájdalom a veszélyes érzetekkel, a fáradság a tulságos munkával szemben. *Joleykó* megállapította, hogy a fájdalom nem áll a Weber-féle törvény. A fájdalom egy előrs: vigyáz, hogy mélyebben ne menjen a hatás.

Immunitás: a mérgek ellen a szervezet maga gyárt ellenmérget. A betegség és oltás védekezés bizonyos mérgek ellen. Morális fájdalomokkal szemben a megszokással leszünk immunisok.

A fáradság periférikus eredetű; ennek is toxikus elmélete van. *Mossó* kimerülés törvénye szerint $2 \times 3 \times 4 \times$ nagyobb munkának sokkal nagyobb fáradság felel meg.

Abnormis védekezések: akiknek a mult teher s ebben kifáradnak, azok patológikusok. *Jammet* szerint abnormis védekezés a hiszteria és pszikaszténia (hamis ráismerés).

A következő órákon részletesen foglalkozott a állatpszichológiával. Itt az első kérdés, van-e az állatnak eszmélete és vizsgálhatjuk-e ezt?

Az egyik iskola szerint az állatban nincsenek eszméletek. *Loeb* fizikokémiai jelenségekben keresi az életmegnyilvánulások magyarázatait. Eszerint három alapfogalmat kell ismerni:

1. A tropizmus: az állat szembe fordul a fizikai ingerekkel. Ismerteti a különböző tropizmusokat (heliotropizmus, geotropizmus). A tropizmus az állatban semmiféle pszihikai tevékenységet nem tételez fel, minden nyilvánulása kémiai eredetű.

2. A differenciális érzékenység. *Bohn* szerint adott körülmények bármilyen megváltoztatásával változás áll be az állat életmegnyilvánulásában. (Pl. gyertyát gyújtunk sötét szobában; poloska a fény felé mozog.)

3. Az asszociatív emlékezet. Ha az állat reagál az ingerre, akkor van érzete. Az emlékezet nem öntudatos, hanem az a képesség, mely szerint bizonyos reflexek újra le tudnak játszódni.

Ismertette az állatpszichológia két módszerét: *Pavlov* nyálkiválasztási módszerét (szaliváció) és *Lubbock*, valamint *Hacket-Soulet* dresszúra módszerét.

1. *Pavlov* kísérletei szerint a kutyaóól a táplálék látása ugyanannyi nyált választ ki, mint egy begyakorolt hangképzet.

2. A dresszúra célja, hogy az állatba ugyanolyan sokszoros

ingerek hatása alatt impregnálni tudjunk bizonyos reflexeket. Az állat ösztöne megszokott, célszerű mozgássorozat. A dresszúra által az állat ösztönöket szerez és most épen az képezi tanulmány tárgyát, vajjon az állat átörökölheti-e a szülőktől a dresszúra által szerzett ösztönöket. A dresszúra eredménye a tropizmus megváltozása is; pl. gyakorlat folytán az éjjeli lepke nappal is repül.

Az állatpszichológiának rövid ismertetése után áttért az objektív kísérleti pszichológiára. A pszichológiai vizsgálatok nehezek. A pszichológia teljes fogalma még nem alakult meg, a mostani kiforratlanságban sok az antagonizmus. Ha az önmegfigyeléseket vesszük alap módszernek, akkor lehet az eszméletet vizsgálni. De ez alapon könnyen szubjektív válna a pszichológia.

Objektívvé csak úgy lesz a pszichológia, ha lélektani kísérleteket végez. A kísérlet fiziológiai változásokat vizsgál, mert a kísérleti alany eszméletebe nem juthat be. Ha a kísérletet elvégezzük és a kísérleti alanyt kikérdezzük, akkor a kísérleti pszichológia magától ömlik át az introspekcióba, ami pedig metafizikai elmélkedésekbe vezethet.

A kísérleti és objektív pszichológia legszélsőbb iránya az, mely eszméletvizsgálat nélkül, tisztán reflexek alapján akarja megállapítani a pszichológiát. Ez az orosz iskola törekvése s legsikeresebb művelői *Pavlov* és *Bechterev*. Az orosz iskola kiinduló eleme a reflex. Az abszolút reflexekhez kísérlet céljából feltételes reflexeket ad. Az agy folytonosan küzdő reflexek színhelye. Az agyban egy inger reflexet idéz elő, egy újabb hozzá adott inger ezt letiltathatja, ismét újabb inger a letiltott reflexet visszaállíthatja. Részletesen ismertette a reflex-ívet, mely receptív, asszociatív és reaktív részből áll.

Minden érzékszerv egy transzformátor. Az idegáram kémiai folyamat, melynek eredménye pozitív vagy negatív villamosságot okoz.

Ismertette a neuro-pszichikai folyamatokat: az impressziót, az asszociációt. Az emlékezés egy reflexnek áttétele a másakra. Valamire való rágondolás fiziológiai változással jár.

A letiltás a szubjektív pszichológiában feledés néven ismeretes. A személyiség: bizonyos reflexszférák egymással szemben való működése. Az organikus és szociális reflexek dominálása szerint egoista, vagy altruista az ember.

Az orosz iskola a pszichológia minden problémáját reflexek alapján magyarázza. Eszerint nincs bennünk egy kis világ. Amik bennünk élnek, azok mind kezdődő mozgások. Észrevételeinket, külső emlékeinket belső ingerek kezdik meg. Az asszociációk fiziológiai változással járó reflexek. Sajnos előadó nem emlékezett meg

a reflexelmélet kiváló magyar művelőjének, *Lechner Károly dr.* kolozsvári egyetemi tanárnak önálló kísérleti tanulmányairól s idevágó saját elméletéről, ami mindenestre súlyos hiba. (L. az Első Országos Gyermektanulmányi Kongresszus Naplójának 230. lapját s a Magyar Filozófiai Társaság Közleményeinek múlt évi utolsó füzetét.)

Mi, kik nap-nap után tapasztaljuk az egyéni különbségeket, kik látjuk, hogy megegyező ingerek milyen különböző reflexeket váltanak ki különböző egyéneknél: nem követhetjük az orosz iskola szélsőséges irányát. A mi tanulmányunk a differenciális pszichológia, amely pedig az individuális különbségek magyarázatát csak az eszmélet alapján adhatja.

Azt hisszük, ez az irány helytelenül használja a pszichológia elnevezést, mert hisz eszmélettel nem foglalkozik. Enélkül pedig a pszichológiát reflexiológiává és fiziológiává változtatja.

Nemes Lipót.

Indítvány puerikulturális intézet felállítása tárgyában.
A múlt számban közöltük az 1913. december 22-iki választmányi ülés jegyzőkönyvét, amely szerint a választmány *Náray-Szabó Sándor* s *Nagy László* előterjesztése alapján elfogadta egy puerikulturális intézet felállítását. Az indítványt, amelyet *Náray-Szabó Sándor* szövegezett, elég figyelemre méltónak tartjuk ahhoz, hogy egész terjedelmében közöljük.

A gyermekvédelem első és alapvető feladata lévén a gyermekhalandóság csökkentése, a kisdedekkel és zsengebb korú gyermekekkel való helyes bánásmód oly közszükséglet, melyhez Magyarországon eddig hiányzik az arra való készség ugy az anyáknál, mint a kisdetek gondozásával foglalkozóknál. Ugyanis az ilyen gyermekek a kevésbé módos, de még a jobbmódú családoknál is oly egyénekre vannak bízva, akik teljesen tájékozatlanok nem csupán a gyermekekkel való helyes bánásmódban, de főleg azoknak korunkhoz mért higiénikus ellátásában, ruházásában, táplálásában, foglalkoztatásában és betegség esetén való gondozásában. Ugyanez áll az olyan gyermekek foglalkoztatására, akik már az iskoláztatás előkészítő stádiumában vannak és tapasztalatlan, műveletlen cselédányokra vannak bízva. Ebből mind testi fejlődésükre, mind lelki alapvető gondozásukra nézve sok fonákság, ferdeség származik. Az elhanyagolt testi nevelés és a gyermeki impresszionabilis kedélynek helytelenségek iránti nagy fogékonysága, későbbi egész életük folyására kedvezőtlenül disponálja őket. Ez indította a Gyermektanulmányi Társaságot arra, hogy kezdeményező lépéseket tegyen az anyák és kisdedekkel foglalkozó

dajkák, valamint az iskolába még nem járó, vagy otthon iskolázott kisdedekkel foglalkozók megfelelő kiképzése érdekében. Az anyák és dajkák iskolája és a gyermekkertésznők tanfolyamai lennének, a fenti hiányok kiküszöbölésére életbe léptetendők. Az első a belügyi és a második a közoktatásügyi minisztérium közbejöttével és támogatásával lenne létesíthető. Az anyák és dajkák iskolája, a gyermek születésénél, a bábaképzőkön vagy az egyetemi szülészeti klinikán kezdődne és felölelhetné a Fehérkereszt-Egyesületben, illetve gyermekmenhelyekben, bölcsődékben, a zsenge gyermekeknek gondozása és foglalkoztatása körüli teendők elsajátítását, illetve a szükséges elméleti ismereteket is. A gyermekkertésznői tanfolyam az óvónépzők előkészítő iskolája lehetne és megfelelő bonne-ok kiképzését szolgálná, alacsonyabb fokon pedig egy két-három hónapos tanfolyamon nyújtana a szükséges elméleti ismereteket és gyakorlati tudnivalókat. Az ily tanfolyamot végzetek azután az óvónépzőkben való felvételnél előnyben lennének részesíthetők, ami viszont az óvónők színvonalának emelésére szolgálna.

Gyermektanulmányi társaság Tolnamegyében. Dombóvárrott a pedagógusok szükségét érezték annak, hogy a különböző iskolák tanítóinak és tanárainak együttműködése rendkívül kíváncsatos a gyermekek érdekében. Nessler Lajos, dombóvári kir. kath. főgimnáziumi igazgató közös értekezletre hívta Dombóvár és vidékének tanítóit és tanárait. Az értekezletnek tárgya volt: *«Miképpen lehetne az elemi-iskolából a középiskolába lépő tanulók előképzését fokozni.»*

Az értekezlet több mint három órai vitában alaposan megvilágította a kérdést. A tanárság és tanítóság közötti érintkezés állandósítása és ezáltal a nevelés ügyének intenzívebb szolgálása céljából elhatározta az értekezlet, hogy megalakítja a Gyermektanulmányi Társaság dombóvári fiókkörét.

Ez ügyben megkereste Padányi Andor, Tolna-megye lelkes tanfelügyelője társaságunkat, hogy támogassa a mozgalmat, melybe minden járás tanítókörét bevonni törekszik.

Társaságunk a legnagyobb készséggel támogatja az eszme harcosait s kívánjuk, hogy Nessler Alajos igazgató és Padányi Andor tanfelügyelő urak lelkes buzgalmát mielőtt siker kísérje. N.

Népiskola és népművészet címen tartott előadást Ács Lipót főgimnáziumi tanár társaságunk pedagógiai szakosztályának február 9-i ülésén. Előadó, aki most a Nemzeti Múzeum néprajzi osztályában dolgozik, a népművészet, különösen a jellegzetes sárközi népművészet kiváló kutatója, lelkes előadásban ismertetett

a nagyszámban összegyűlt hallgatóság előtt az életbe bevitt művészetnek nagy jellemképző erejét. A csodálatosan gazdag magyar népművészet, a néplélek gyönyörű virága legyen az iskolában a művészi oktatás — a rajz és kézimunka — alapja. Ki kell irtani a német mintakönyvek művészietlen sablonos formáit. A tanító kutassa a falu népének eredeti művészetét és azt fejlessze a gyermekben. Ahol háziipari tevékenység van, ott össze kell ezt kapcsolni az iskolai munkával. Előadó, Öcsény és Alsónyék kihalófélben lévő művészetét a falu gyermekeinek ösztönös rajzaival újra virágzóvá fejlesztette. A fejlesztés módszerét és eredményét szépen demonstrálta a bemutatott gyermekrajz-gyűjtemény pompásan színes harmonikus vonalú, kész művészetű szőnyeg, keszkenő, könyvboríték, fejkötő, himes tojás tervezetei, figurális rajzai. Ezen nagyértékű gyűjteményt Ács Lipót a *Gyermektanulmányi muzeumnak* adományozta.

Az előadáshoz hozzászóltak: *Futó Erzsébet* tanítónő, aki óhajtaná, hogy — különösen a fővárosban, ahol eredeti népművészet nincs — az iskolákba népművészeti gyűjteményt szereznének be. *Nagy László* megfigyelései szerint azonban nem elég a külső környezet hatása a művészet kifejlődésére, hanem azt a tanítónak a helyi tradícióból kiindulva tudatosan fejlesztenie kell. *Semtey Sándorné* tanítónő azt kívánná, hogy a rajz- és kézimunkatanítókat a népművészet tanulmányozására, az ország jellegzetes helyeire kiküldnék.

Ács Lipót előadását egész terjedelmében közölni fogjuk.

F. E.

A rajzoktatás módszerei. A nagyváradai gyermektanulmányi fiókkör *Edelmann Menyhért* dr. elnöklése mellett január 31-én tartotta ez évi első gyűlését, melyen *Petrás János* ipariskolai tanár tartott érdekes felolvasást: «*A rajzoktatás külföldi és hazai módszerei*» címmel.

Örvendetes jelenség, mondja a felolvasó, hogy nem csak a pedagógiai laboratóriumokban folyik mélyreható munka, hanem az igazi kulturát akarók figyelme is egyre nagyobb sulyal esik az iskolára. Kezdik észrevenni, hogy az iskola elmarad az élettől. Már értékeli Rousseau, Pestalozzi, Fröbel eszméit, arra törekednek, hogy a mai elméleti oktatásba életet vigyenek be. Ma már nem csak a művelt külföldön, hanem itt-ott hazánkban is dolgoznak egy új iskolatípus, a *munka iskolájának* megépítésén, amelynek egyik alapelve a rajzoktatásnak modern irányba való terelése. Az új iskolatípus kifejező eszköze a szó és betű mellett a *kézbeszéde* is.

Kétféle iskolai rajzolásról lehet szó: az elsőnek célja, hogy a gyermek bizonyos ügyességre, készségre tegyen szert, amivel izlése is fejlődjék; a másik rajzolás gyermeki nyelv gyanánt szerepel, melynek segítségével behatolhat a gyermektanulmányozó a gyermeki lélek mélyébe, mert a rajz a gyermeklélek tartalmát hiven tükrözteti vissza.

A rajzolásnak ez utóbbi módja kell, hogy kiszorítsa a régi irányzatot. Ezt igazolják a multban tartott nagyszabású nemzetközi rajzkongresszusok és kiállítások. Előadó beszámolt a drezdai kiállításon szerzett *tapasztalatairól*. Rátért a pedagógusokat legjobban érdeklő kérdésre: *«mit- és hogyan rajzoltassunk?»* Bemutatta, hogy az amerikai, svájci iskolákban hogy megy a tanítás. Felsorolta, hogy az elemi iskola tantárgyait mint lehetne rajzoltatva tanítani. A rajzolás az iskoláztatás első két évében *emlékezetből* és *képzelelből* történjék, a harmadik évtől pedig *szemlélet* alapján is.

A modern rajztanítás a jövő pedagógiájában nemcsak izlés és kézügyesség előmozdítója, hanem *a tudomány és ipar segítője, a gondolatnak kifejező eszköze lesz.*

Az előadásnak célja volt felhívni a tanítók és szülők figyelmét a rajzoktatásnak nagy jelentőségére, ujjmutatás és buzdítás akart lenni a jövő tanításmódjának követéséhez.

Az előadó osztályában a mult tanévben az új irány mellett tanított. Tanítványainak rajzaiból kiállítást rendezett, mit a felolvasás után a nagyszámú jelenlevőknek bemutatott. Ugy a szülők, mint a pedagógusok a legnagyobb elismerésüket fejezték ki *Petrás Jánosnak* buzgó és eredményes munkálkodásáért.

A tartalmas és szép felolvasásért a fiókkör nevében pedig dr. Edelmann Menyhért elnök mondott köszönetet.

A serdülőkor élettana s pedagógiája. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság, mely mindenkor a társadalom ügyének tekintette a gyermektanulmányozást és működésében sokirányú kapcsolatot keresett annak minden rétegével, közérdekű és széleskörű hatásra számottartó kérdést tűzött ki januári nyilvános értekezlete tárgyául, melyet *Teleki Sándor* gróf elnökle mellett tartott meg. Az értekező kiváló előadója *Tuszkai Ödön* dr. iskolaorvos volt, ki *«A serdülőkor orvosi, társadalmi és pedagógiai szempontból»* címen tartott érdekes, a nagy kérdést átfogó előadást. A nagyszámú közönség, mely legnagyobb részt a legközelebről érdekelt szülőkből alakult, nagy érdeklődéssel és feszült figyelemmel kísérte a nagyfontosságú, a modern pszichológiai és gyermektanulmányi kutatásokban kellő jelentőséghez juttatott, sőt némely irányzatban túlzóan az egész fejlődés és szellemi élet tengelyéül megjelölt kérdés fejtegetését.

Előadó mint hivatása fontosságát a legnagyobb mértékben átértő és meleg szívvel átérző iskolaorvos orvosi törzslapjai alapján végzett vizsgálataival gyűjtött nagyszámú adatból szűrte le eredményeit. A serdülőkori, mely pszichológiai szempontból már eléggé tisztázott szomatologikus téren egész a legutolsó időkig homályban volt. Még teljesen rendezetlen, tisztázatlan ma is a serdülő gyermek és szülő között levő viszony. Átmeneti kor más is van az emberi életben, de a pubertás kora a legtitokzatosabb életkor, mely a fiúknál kb. a 15., leányoknál a 11—12. életév körül lép fel. Felsőhatára a 22—23., néha a 24. év. A pubertás fellépésének idejét sok körülmény befolyásolja, késleltetik, vagy siettetik. Nagy szerepet játszanak a klimatikus viszonyok, a milió, a faji jelleg. A családi nevelés, a helytelen, túlságosan bő és izgató táplálék, az okos testedzés hiánya, az elpuhult életmód, a városi kultúra, a színház, az iskola sokszor akaratlanul siettetik a pubertás fellépését és nemi koraérettséget okoznak.

Foglalkozott a pubertás még nem teljesen ismert bonctani és élettani tüneteivel, mint a testnek hossz- és haránt átmérője irányában való rohamos megnyúlása stb.

Az emocionális átalakulások közül legfontosabb a szexualitás fellépése. Evvel kapcsolatban nagy kedélyhullámzások állnak elő. A szív működésében gyakran zavarok állnak be. Jellemző az u. n. serdülési szívállapot, melyet az idéz elő, hogy a szív működése 20—30%-kal megnövekszik, az aorta pedig jelentékenyen elszűkül. Igen szabálytalan az agy fejlődése. A fejlődés ezen a téren kb. 7 éves korig szabályos, egyenletesen emelkedő. Ezután azonban, különösen a serdült korban a fejlődés lassú és nehézkes lesz. Ezért tehát a középiskola, rengeteg anyagával nem felel meg a serdülő gyermek fejlettségének. Sokszor állnak be rendellenességek a veseműködésben is.

Ezen testi szövödményeknél súlyosabbak azonban a kísérő lelki jelenségek. Gyakran fellépő lelki betegségek a pszikaszténia és neuraszténia, melynek előidézésében gyakran bűnös az iskola, mely erőszakosan jár el az egyén lelkével szemben. Néha fellép a dementia praecox, mely azonban leginkább terheltség következménye és nem tartozik a serdülőkori specialitásaihoz.

Foglalkozik a tanulók öngyilkosságának kérdésével. E téren sokszor hibáztatják igazságtalanul az iskolát, mely a legritkább esetekben okolható.

Részletesen és mélyrehatóan fejtegeti ezután a pubertásnak a gyermekkori kriminalitáshoz való viszonyát. (Az előadás ezen részét közölni fogjuk.)

Végül a családi és iskolai nevelésnek a serdülő gyermekkel

szemben való feladatairól beszélt előadó. Legfontosabb dolog a munkaképességre, kötelességteljesítésre, függetlenségre és önállóságra való nevelés. Azt a célt szolgálják egyes németországi iskolákban a Schulgemeinde-k és a már nálunk is elterjedt Boy scout intézmény, melynek mint új intézménynek sok kinövése van még. Önfékezésre kell szoktatni a gyermeket érzelmi világán keresztül. Fontos dolog a szépségre, a művészi élvezetre való nevelés is, melyet a családban kell elkezdni. Meg kell adni a nevelésben az eddig igen elhanyagolt testi nevelésnek az egészségtanra való nevelésnek az őt megillető fontos helyet. Ki kell fejleszteni a gyermekben az altruizmus, a kölcsönös megértés, szeretet és támogatás, segítség érzését. Erre kitűnő alkalmat ad az első segélynyújtás alapelveinek megismertetése. (Az előadás anyaga részletesen feldolgozva, mint önálló füzet a Gyermektanulmányi Társaság kiadásában remélhetőleg meg fog jelenni.)

G. V.

Stern Villiám dr. budapesti előadásai. Budapest tanító-sága s gyermektanulmányozói örömmel várták s rendkívül nagy érdeklődéssel hallgatták meg Stern Villiám dr. boroszlói egyetemi tanárnak ez évi január hónap 8-án, 9-én s 10-én a Fővárosi Pedagógiai Szemináriumban megtartott, értékes *gyermektanulmányi előadásait*.

A nagynevű tudóst Bárczy István dr., a székesfőváros kiváló érdemű polgármestere hívta meg hazánkba, hogy így módot nyújtson Budapest tanító-ságának s az érdeklődő közönségnek a *gyermek- s ifjúkor lélektana* egyik legjelesebb német művelőjének és az általa képviselt tudományszak legujabb eredményeinek közvetlen megismerésére.

Stern Villiám dr. budapesti előadásai különösen a Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjainak szereztek nagy örömet. Ez nagyon természetes is, mert a kiváló tudós ép azon a területen végzett tudományos kutatásainak eredményeit ismertette nagyszámú hallgatósága előtt, amely területnek művelését hazánkban a Magyar Gyermektanulmányi Társaság tűzte ki feladatául. Társaságunk tagjai épen ezért, mintegy a saját kedves vendégüknek is tekintették s ilyenként üdvözölték Stern Villiám professzort, aki maga is ismételten hangsúlyozta a magyar gyermektanulmányozókkal való szoros összeköttetéseit s egyuttal a gyermektanulmánynak és a gyermeknevelésnek szerves kapcsolatát és egymásra utaltságát.

Stern Villiám dr. egy-egy órára terjedő három előadását *Válogatott fejezetek a gyermek- és ifjúkor lélektana köréből* címen tartotta Budapesten. A gyermektanulmánynak kétségtelenül legfontosabb s legsürgősebben megvilágítandó kérdései azok, melye-

ket a kiváló tudós világos, mindvégig lebilincselő s meggyőző előadásaiiban behatóan ismertetett. E kérdések a következők: 1. *A gyermeki intelligencia problémája.* 2. *Nemek közötti lelki-életi különbségek az ifjúkorban.* 3. *Emlékezés és visszaemlékezés. Vallomás és szuggesztió.*

E kérdésekre vonatkozó külföldi kutatásokról s ezek eredményeiről a Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai egyrészt épen *Stern* William dr. műveinek olvasása s a boroszlói III. német gyermektanulmányi kongresszuson elhangzott előadásoknak «A Gyermek» decemberi számában közölt beható ismertetése útján már eddig is tájékozódást nyertek. A magyar gyermektanulmányozók ily irányú kutatásai s megállapításai is ismereteseink társaságunk tagjai előtt. Mindazonáltal *Stern* V. dr. értékes budapesti előadásait (főképen a 3-dikat), a bennük tárgyalt témákra vonatkozó, ezidőszerinti tudományos megállapítások összefüggő áttekinthetése okáért, bő kivonatban ismertetjük.

A gyermeki intelligencia problémája. *Stern* V. dr. szerint a tudomány nemzeteket összekötő jelentőségű. A gyermektanulmány különösen az, mert csak egyetemes kutatás révén juthat el egyetemes érvényű megállapításokhoz. E tudomány az utolsó tizenöt esztendőben két fejlődési mozzanatot mutathat fel. Kezdetben elméleti megállapításokra törekedett csupán, majd úgy tíz évvel ezelőtt szigorúan tudományos alapvetésre tért át a kísérleti módszerek felhasználásával. Most a gyakorlati értékesíthetőség alapjait igyekszik már megvetni, arra a meggyőződésre támaszkodva, hogy a lelki-életi jelenségek a kultúra, a műveltség tényei s bizonyítékai is egyuttal. A lélek megismerése a műveltség fokának s föltételeinek is felderítését jelenti egyuttal. Nem hathat fejlesztőleg a lélekre s így a műveltségre sem az, ki magának a léleknek jelenségeit nem ismeri. Szükségük van ennek ismeretére az orvosoknak, a jogászoknak, de főképen a pedagógusoknak. A gyermektanulmány a műveltség ügyének minden rangú és rendű intézője elé a kutatás számos újabb problémáját tűzi ki. Az eddigi kutatások főleg az iskoláskorú gyermekekre vonatkozólag juttattak bennünket értékes megállapításokhoz. Az értelem, az emlékezet, az ismeretszerzés és feldolgozás lelki munkájának megfigyelése s kísérleti vizsgálata, az egyéni különbségek rendkívül fontos problémájának tényét derítette fel. Bebizonyítást nyert az, hogy nincs általános gyermek, hanem mindegyik más-más sajátosságokkal s fejlődésmenettel megáldott külön gyermek. Ez a megismerés vezet majd el bennünket egykor a *fejlődési pedagógiához*, amitől még távol vagyunk ugyan; de a rátermettségi s a vérmérsékleti különbségek megismerése mégis már biztató reménységgel kecsegtet bennünket.

Különösen a *rátermettség* (Begabung) problémájának vizsgálatai mutatják ezidőszert a gyermektanulmányi módszerek nagy gyakorlati jelentőségét. A rátermettség kérdése a legtávolabbról sincs még tisztázva. Alig vagyunk képesek számot adni róla, hogy mennyi s miféle tényezőtől függ a gyermek lelki fejlődése s mennyi sok körülménynek köszönheti pl. az iskolában a tanulók némelyike szellemi munkára való rátermettségét s mégis mily rendkívül fontos dolog az, hogy a tanító értelmességük, *intelligenciájuk* alapján osztályozza a gyermekeket. Meg kellett okvetlenül kísérteni ennél fogva az intelligencia mibenlétében s fokainak a kutatását. Ily irányú vizsgálatoknak gyakorlati eredményei is mutatkoznak immár részint a gyengébb, részint az erősebb tehetségűek számára létesített külön iskolákban. Az intelligencia vizsgálatának most már lépten-nyomon szüksége mutatkozik nem csupán az iskolában, hanem a társadalmi életben is.

A gyermek lelki életének eddigi tanulmányozása azt a meggyőződést érlelte meg mindenfelé, hogy immár nem csupán iskolatorvosokra, hanem *iskolai pszichológusokra* is szükségünk van. Az iskolai pszichológiai kutatások vezették rá pl. Németországban Kerschensteiner György, müncheni iskolatanácsost a rajzolásban való talentumok felfedezésére. Ez is bizonyítéka annak, hogy a gyermektanulmánynak mily nagy a gyakorlati jelentősége.

Stern V. tanár *«Nemek közötti pszihikai különbségek az ifjúkorban»* címen tartotta második előadását. Stern dr. harmadik előadásának ismeretését, *emlékezés, vallomás és szuggesztió*, a jog és védelem című rovatban közöljük. Megállapításainak beható ismeretetését *«A Gyermek»* 1913. évi 10-ik számában közölte Nagy László.

Stern Villiám tanár rendkívül látogatott budapesti előadásait azzal a kijelentéssel végezte be, hogy noha a gyermektanulmány maga is fiatal még s így megállapításait a gyermekkor némely sajátosságai jellemzik: de az a lényeges jellegzetessége is közös az ifjúságával, hogy miként annak, *a gyermektanulmánynak is van jövője!*

Az utolsó előadás után megtekintette Stern tanár a Magyar Gyermektanulmányi Muzeum gyűjteményeit s Nagy László magyarázatai alapján behatóan megismerkedett ezekkel.

A kiváló német pszichológus budapesti előadásainak hatása kifejezést nyert a Budapesti Tanítóegyesület s a Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai részéről a bucsuvacsorán is, ahol *gróf Teleki Sándor*, társaságunk elnöke üdvözölte az előadót, rámutatván a gyermektanulmányi kutatások egyetemes kulturális jelentőségére s szívből köszönetet mondott neki a mi ügyünknek hazánk székesfővárosában való sikeres támogatásáért. Megjelent a bucsu-

vacsorán társaságunk másik elnöke *Náray-Szabó Sándor*, nyug. államtitkár is.

Stern V. tanár válaszában megköszönve a szíves üdvözlést, ismételten hangsúlyozta a gyermektanulmány s a gyermeknevelés egymást karöltve haladásának szükségességét s örömeinek adott kifejezést afölött, hogy Budapest tanítószága, miként ezt a bucsu-vacsorán láthatta, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai-ként is részt vesznek a pedagógia számára oly sokat ígérő s már eddig is több kérdésben tájékoztató új tudományág művelésében s mint tanítók az eredményeket értékesítik is az ifjúság nevelésében.

Majd *Weszely Ödön* dr. főigazgató, a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium vezetője s a budapesti tanítószág tudományos továbbképzésének vezetője, mint a M. Gyt. T. pedagógiai szakosztályának elnöke, ismertette tartalmas felköszöntő keretében a budapesti tanítószágnak és a Ped. Szemináriumnak a gyermektanulmány érdekében folytatott munkásságát. *Ranschburg Pál* dr. társaságunk kísérleti szakosztályának elnöke *Stern V.* tanárnak az újabb pszichológia és a gyermeknevelés terén folytatott kutatásainak jelentőségét méltatta, ugyanezt tette *Nagy László* társaságunk ügyvivő alelnöke, *Szidon G. K.* szfővárosi polg. isk. tanár a Budapesti Tanítótestület nevében mondott felköszöntő beszédében.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság köszönettel fogadta Budapest polgármesterének, *Bárczy István* dr.-nak s *Déry Ferenc* dr. tanácsosnak azon intézkedését, hogy a németek egyik nagyhirű gyermekpszichológusát Budapestre hívta s ezzel a magyar gyermektanulmányozás ügyének szolgálatot tett.

Répay Dániel.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak a február 6-iki választmányi ülésen felvett tagjai. *Pozsonyi tagok:* Albrecht János tank. kir. főig., Aicinger László törv. bír., Arató Frigyes áll. fels. leányisk. ig., dr. Benke Nándor kir. ügyész, Bergmann József áll. tan.-képző tanár, Bergmann J.-né áll. tan.-képző tanár neje, Bernáczky Róza áll. óvónő, Bittera Károly főr. isk. ig., Bokor Irma tan.-képző-int. tanár, Bolla Árpád törv. bír., Christián János orvos, Császár Mihály áll. főr. isk. tanár., Cseppán Rezső tanító, Denk Mariann tanítónő, dr. Dobai János kath. főgimn. tanár, Feigler Ferenc róm. kath. főtanító, Fischer Jakab áll. kórh. főorvos, Gaibl Sándor prelátus kanonok, Göndör Károly népisk. ig., Győri Vilmos áll. polg. fiúisk. ig., dr. Hampel Ferenc orvos, Halmos Béláné gimn. tanár neje, Holényi Istvánné kir. táblabíró neje, Imreh Ella áll. óvónő, dr. Jankovich Marcell ügyvéd, Knauer Sarolta áll. óvónő, Jankó Zoltán városi tanácsos, dr. Kereszthy

Viktor kanonok, dr. Kováts Lajos tiszti orvos, Kessler Lajosné áll. felső isk. tanár, Kowarik Mihály tanító, Krausz Vilmos kath. főgimn. tanár, Krammer József városi plébános, Kohn Vilmos ig. tanár, Lados József áll. tan.-képző-int. tanár, Lehner Gusztávné vasuti főell. neje, dr. Lienbacher Rezső orvos, Mann Aranka tanítónő, Marian Józsefné áll. tan.-képző-int. tanárnő, Mergl Károlyné v. óvónő, Mészáros János főherc. hittanár, Mihalicska János tanító, Novák Eszter, Paternos Viktória leányn.-intézet tulajd., Polikeit Károly főgimn. ig., dr. Popovics Szilárd kir. ügyész, Pröhle Henrik lelkész, Ranschwitz Janka óvónő, Rentmeisterné Klempa Gabriella leánynev.-int. tulajd., dr. Schiff József főgimn. tanár, Stettner Lajos ig. tanító, Szarka Lajos képz. igazgató, dr. Szelényi Ödön theol. akad. tanár, Schuster Gizella tan.-képző gyak. isk. tanár, Sztáray Imre grófnő, Tejfalusi Sidó Emma óvónő, Tyukos E. János esperes plébános, Varga Iván főgimn. tanár, Végh Ferenc gimn. igazgató, Veszprémy Dezső főgimn. tanár, Bobok Karola tan.-képző-int. tanár, dr. Hauer Ernő gyermek-kórház ig., Rátz Vilmos ev. lelkész, Ipolyi István, Révész Emil főv. tanító, Kovács Sándorné akad. tanár neje, Stampfel Hugó könyvkereskedő, Rauschmann Cicilia felső leányisk. ig., Friedrich Béláné, Kanteke Sarolta tanítónő, Lellendorf Simonné orvos neje, Sesina Margit tanítónő, Leithner Alajosné, Nagy Elekné, Österreich Elza óvónő, Hirschmann Nándor ág. ev. lyceumi ig.

Váci tagok: Reismann Gyula kereskedő, Glück Dávid máv. hivatalnok, Szombati Ernő máv. főraktárnok, Boros Béla máv. hivatalnok, Légrádi Ernő gyáros, Sommer Gyula evang. lelkész, Kökény László író, Pusitzky Ignác hivatalnok, Deutsch Gábor tanító, Schwarz Márton, Sternberg Henrik hivatalnok, Weinberger József kávéház tulajd., Klein Károly igazg., dr. Nemes József orvos, Sághe József lapszerkesztő, Haraszi Ernő városi állatorvos, Erdős László tisztviselő, Natonek Dezső tanító, ifj. Ottó József kereskedő, Goldberg Róza tanítónő, Schneller Miksa kereskedő, dr. Huber József földbirtokos, Fodor Imre tanító, Feke Kálmán rektor, Gaál Ambrus tanító, Koreluha Sándor tanító, Berger Mór tanító, Steiner Miksa hivatalnok, dr. Blauner Miksa ügyvéd, dr. Hörli Péter tiszti orvos, dr. Kálmán Nándor ügyvéd, Strausz Leó kereskedő, Klein Zsigmond gyógyszerész, Geiger Miksa vegyészeti gyáros, dr. Grósz Ármán ügyvéd, dr. Schneller Ferenc ügyvéd, Dercsényi Dezső lapszerkesztő, Göllner Hugó gyógyszerész, Szigvarth János gyógyszerész, Schwarcz József földbirtokos.

Budapesti tagok: Majdan Claudia pártf. tisztv., dr. Polacsek Károlyné pártf. tisztv., Nemeskéri Kis Józsefné pártf. tisztv., Sonnenschein Sámuel hitoktató, Halász Arnold tanító, Dr. Novák

Ernő kir. ügyész, ifj. Főző Mártonné mérnök neje, Ács Lipót főgimn. tanár, Palugyai Margit polg. isk. tanár, Gosztonyi Istvánné földbirtokos, dr. Boross Imre ügyvéd, Hampel Győző magánzó, Biró Pál hivatalnok, Fiers Elek theologus és tanító, Beér Oszkárné, Gockler Lajos fels. ker. isk. tanár, Szabó Péter pf. tisztv., Horváth Ida tanítónő, Geszty Rezsőné, Forda Jenőné, Gebhart Mihály.

Schwartz Gyula Rába-Tótfalu, Kovács Mór kerekedő Zalaegerszeg, Bök Béla törv. bíró Pécs, Ocskay Miklós áll. isk. ig. tan. Józseffalva, Csőregi Ferenc áll. isk. ig. Temesvár, Bergmann Ármin tanító Alsórétfalu, Serly Viktor óvónőképző-ig. Nagyvárad, Perényi György tanító Nagyvárad, Szilágyi Mihály tanító Nagyvárad, Budai Gyula főgimn. tanár Szeged, Ehrenreich Ella óvónő Kiskundorozsma, Mayer István főgimn. tanár Komárom, Kablay István tanító Ózd, Fabriczy Gusztávné Hatvan, Rizetto M. Zsófia Temesvár.

Külföldi Szemle.

A bolgár oktatásügy. (National Zeitung. 1913. I. 25.) Hogy a bolgárok a Balkán-háborúban oly nagy eredményeket értek el, azt részben a helyes tanításügyüknek is köszönhetik. 1878-ban, mikor a bolgárok a török igát lerázták, az első nemzetgyűlésükön határozták el az iskolakötelezettséget. Az oktatásügy azonban csak Coburg Ferdinánd trónralépte után vett igazi lendületet. 1891-ben törvénybe iktatták az általános, ingyenes népoktatást s az összes községi jellegű iskolákat államivá szervezték. A bolgár elemi iskola célja a gyermek vallásos erkölcsi nevelése, testi fejlesztése és mindazoknak a közhasznú ismereteknek nyújtása, amelyekre a gyermeknek minden életkörülmények között szüksége lesz. Az elemi iskola tárgyai a katekizmus, a bolgárnyelv, polgári jog, ének, torna és főképpen a kézimunka.

A statisztika bizonyítja legjobban, hogy mit tett Bulgária a népoktatás ügyének emelésére. 1888-ban négy millió lakosság mellett 125 ezer volt a tanulók száma, jelenleg 430 ezer a tanulók száma. 1888-ban 90% volt az irni-olvasni nem tudók száma. Ma már csak 50%. E tekintetben felülmúlja Bulgária kelet minden államát. A tanulók számának gyarapodásával kapcsolatos a tanítók számának növekedése is. 1888-ban 3292 tanító volt, jelenleg 8524

a tanítók száma. A tanítók fizetése egy évi próbaidő kitöltése után 2000—4000 frank.

A bolgár iskolát jellemzi a széles játéktér, amelyet a kézimunka céljaira is felhasználnak, mert az iskolában töltött idő felét a gyermek a kézimunkával való foglalkozásban tölti. Mivel Bulgária földmívelő állam, azért arra törekszenek az iskolában is, hogy minden gyermekből ügyes földmivest neveljenek. E célból minden iskola mellett 1—3 hektár terület van, amelyet a tanító a növendékeivel megművel. A föld termésének jövedelme a tanítót illeti, amiért arra törekszenek, hogy a legtökéletesebb módon műveljék. A tanítónak segítségére van a tanításban a pap is, ki a vallás tételeit s a polgárjogot ismerteti meg, valamint az állam új törvényeit hozza a tanulók tudomására.

Apróságok a gyermek életéből.

A juhász „gyerök”.

Irta: Magyar Kázmér, Budapest.

Sok szó esik és sok találgatás arról, hogy mi az oka a magyar paraszt, a magyar nép rendkívüliségének, mi a magyarázata a nagy, a világon párját ritkító erkölcsi és anyagi tulajdonságoknak, melyek e népet jellemzik? Honnan az acél izomzata és a drót idege, honnan az előkelősége a gondolkodásának, felfogásának?

Számos magyarázás és találgatás között annak adok igazat, amely azt tartja, hogy népünk *ekként* «teremtődött» és hétezer éves kulturális multja az erőssége, hogy visszaesés, elkorcsosulás be nem következett s a faji jelleg ép és csorbitatlan.

Itt van például a pusztamérgesi 14 esztendőös kis juhász gyerök azaz hogy legényke az már! A nyáját őrzi a homok buckák között Csongorád vármegye emez északi csücskében.

Ez a *Mérges puszta* jász birtok volt, Jászberény városa volt a gazdája rég időkön át, mignem pár évtized előtt parcellázó vállalkozás kezére került. A hatezer holdas puszta sok száz apró

darabra hullott szét, sok száz ember telepedett le ide; leginkább a szomszédos határok, Halas, Szeged, Dorozsma, Majsa szolgáltaták az új lakosságot és bizony, bizony nem épen a legelőkelőbb urak és polgárok települtek itt meg — no. Kitelepült a «szögénység.» Egy-egy Dobó és Meszes familia és két nagy szőlőtelep száz holdjainak leszámításával bizony csak 5—10 holdas pántlikákat «váltottak magukhoz» az emberek. Így keletkeztek a tanyák százai, ahol a munka, a család munkája felnőttek és gyermekek kézösszefogása, előbb megéihetést biztosított, később meg a jólét tünetei, jelenségei mutatkoznak örvendetes szaporaságban.

Alig pár száz hold van még a pusztán, mely új gazdakézzre nem talált, a külső részek ezek, a majsai irányba nyulók; birka-legelőnek van kiadva; két juhász bérli, az egyik fele Budai Sándor uram kezén van, az a fele amelyik az ő tíz holdas tanyájához van közelebb.

Az árendán felül még a falkából két bárány jár ki a tulajdonosnak, szüret idejére; ezek miatt tekintettünk ki a legelőre.

«Túl a tornyon, melyet porbul rakott a szél» legelt a nyáj épen; a völgyet járta, míg a *vigyázás* a másik dombon történt.

A juhász gyerek észreveszi onnan az érkezésünket és lejön irányunkban; a nagy «kampósbot» a vállán, a kis puli kutya a nyomában. Ez a sora ennek; ott hagyja a kompániáját, a gyerekcimborákat, akikkel egy csomóban időzgetett.

Arca szép magyar arc, vonásai nemesek, foga mint az alabástrom, ajaka piros, az arca barnás szattyan, mozgása, tartása keresetlen, beszédje, viselkedése ildomos és természetes. Pedig hintón mentünk. Tán nem is látott olyan járószerszámot még a gyerek, többen is voltunk s köztük az uraság is. Elfogultság legkisebb jele, nyoma sincs a gyereken!

Ez a kis paraszt legényke, ez a takaros kis turáni hajtás ellenben mintha királyfi volna a határban, úgy mozog, úgy beszél, úgy viselkedik — a maga gyereki módja szerint.

Adjon istennel kezdődik az ismerkedés és azzal, hogy hogy vagy? hány a birka és hogy kinek a fia vagy?

— Budai Sándoré.

— Hát téged hogy hívnak?

— Ugyanannak. Később hozzá teszi: Sándornak.

Majd elkéri az ember a kampós botját, hogy megnézzze a finom faragását. Ez nehéz egy pillanat. Botját a pásztor nem adja ki a kézről, még az embernyi ember is meggondolja azt! Faragó uram a szomszéd, aki szintén velünk tart: biztatja a szemével, erre aztán ideadja a Sándor gyerek; de nagyon megnézi egyuttal az embert.

A botot dicséret illeti; a fája som, a kampója finom, a círája a kunkorodó végén igen takaros. Kéri az ember pénzért, a gyerek persze nem adná a világért se. Eközben pedig a pipaszár kilátszik a gyerek belső zsebéből, megkínálja hát az ember egy cigarillósszal. Biztos hatás. A szivaradás tényében barátkozás rejtőzik, figyelem az idősebb részéről, másrészt pedig a kor elismerése a fiatalabbal szemben: a megbecsülés. Csöndes mosollyal és illő köszönettel elfogadja, sőt rá is gyújt, amint biztatást kap hozzá.

A gyerekcsoport mindezt kilesi amonnan biztosan és részleteiben is pontosan, mert ime két kis koma, -- 8--10 esztendő körüli -- kezd sompolyogni erre felénk. Egy kis bátorítás által oda is jönnek.

Kikérdezi az ember a nevüket és megkérdezi tőlük, hogy nem pipáznak-e már ők is? (Mert az egyik szemük a Sándor füstölő szivarjára pislant minduntalan.)

— Nem pipázunk. Mink csak a kukorica selymit szíjjuk.

— Mit te? A selymit, hogyan?

— Papiros, száraz levél akad hozzá néha itten is.

Szóval ezek cigarettáznak.

Sándort sértené, ha ez a nála kisebb két kölyök is cigarettát kapna, egészten mindenik; úgy közli aztán meg az igazság önmagát, hogy a kettőnek juttat egyet. Sándor is bólint erre, a gyerekek is boldogok.

Gyufa nincs náluk, Sándor odanyújtja a «paklit» nekik; de hozzá teszi, hogy: elszédülnek.

— Hohó, akkor Sándor te tartsd meg azt a szivart is, a gyerökök pénzbe kapják ki. — Két-két krajcár nyomta a markukat; a felragyogó szemek erősítették az ajkak halk köszönet rebegését.

Ugy látszik, hogy a tárgyalás itt köztünk egészen biztató volt, mert a két kis leányka, akiket a fiuk magukra hagytak, nagy bátortalanságban ugyan, de felénk tekintettek állandóan.

— Kik azok a kis lányok, te Sándor?

— Az egyik a testvérnémé, az a Marcsa, az az «innecskő.» A tulsó az a mi tulajdon lányunk, a Julcsa.

Egy tiz fillérest kapott Sándor, hogy ossza föl köztük cukorra.

— Ugyan hivd ide őket te, Sándor.

Hivta; de nem kérlette, rendelte inkább, férfihoz illőleg; kiáltott nekik.

— Gyertök ide, hé!... Lányok!!

«Gyüttek» az édes kis maszatos, vékony ruhás meztlábos lánykák; ki gondolná róluk, amint most nézi-látja őket, hogy Mérges pusztá virágaivá fejlődnek másfél évtized alatt?! Félénken búttak a fiu gyerekek közé; de megmondták a nevüket értelmesen, illedelem tudóan.

Sándor pedig ekként szól hozzám :

— Kéröm alássan, nem volna aprópénze a tekintetős urnak ? Könnyebben történne az osztozkodás.

— Dehogy is nincs.

Visszaadta a tíz fillérest én meg 2—2 krajcárt adtam a parányi kezekbe. Ham «bekumták» egyszerre és hogy nézegették azt a nagy kincset úgy oldalt fordulva mikor csak szerit ejtették ! Ezen közben eszembe jut és elég hamar, hogy két fillérrel megrövidült a társaság. Nosza sietek is a helyrehozással. Két fillérest átnyujtok a Sándornak, hogy az az övé.

Ezt a jelenetet szerettem volna mozifölvétel elé állítani. Azt a nem sértő ; de mégis elutasító, határozott, de nem merev, nem bántó kézmozdulatot, amellyel azt a krajcárt elhárította magától. Szólt is valamit, tán azt, hogy «nem», tán hogy «nem lehet» nem emlékszem rá ; csak azt tudom, hogy nagyot nőtt a szemem előtt a pompás kis magyar ember. Az önérzet, a méltóság érzése hogy nyilatkozott meg benne ?! A cukorra szánt 10 fillérből hogyan osztozkodjon egy Budai Sándor, aki melleleg már a szivarból kikapta a részét, s hozzá kétszeres rész járt ki neki!!

Királyfihoz méltó eljárás és magatartás!

Ez az, amit se bonne-ok, se nevelők, se házitanárok a gyerekekbe belenevelni nem tudnak. Ezt csak a születés adja meg. Igazán nehéz tőlük a megválás, hisz annyi a kedves, a napsütéses meleg ott a közvetlen közelükben.

De menni kell, hosszú az út még be Halasig és a vasút bolondos pontosságát kíván. Kocsink megindul ; de a szívem ott maradt a gyerekek közt, a bucka hajlatánál még visszafordítja a fejemet ; a csavarulatnál még egy tekintettel hadd bucsuzzam tőletek ti, kis apróságok és emellett egész emberkéek !

De akkorra mind a «högyre» futott már vissza, ott settenkedik mind a föld felé hajlongva, csak Sándor áll botját a hóna alá illesztve valahogy, áll és néz a kocsi után, a lemenő naptól megvilágítva, nyugodtan, fensőségesen, mint Árpád vezér a honfoglalási képen.

— ...Nini kocsi is, mi az a fekete ott a bucka tetején ?

— Hát a puli, kérem alássan.

— Nem, nem ott oldalt, hanem fönt a gyerekek közt, legfelül ; csöve is van ; nini füst csap ki a kéményből!...

Leszállók, visszamegyek, valamenyien sietünk vissza, mi a fészkes istennyiát csinálnak azok a kis zsványok ?!

Egy közepes láda nagyságu tüzhelyet gyurmáztak agyagból, polyvával mint a vályogot szokás, egyik végén kisebb túri sajt nagyságu és kereksgü az emelkedés, ebbe beleszurva egy vékonyka

kályhacső. Az alkalmatosság egy kis mélyedésre van állítva és ez a tűzhelye, ebben ég a szalma. Kéve szalma van ugyanis a «masina» mellett, a gyerekek apró csóvákat készítenek belőle és rakják be egymás után kiki a magáét, hogy a lángolás és füst állandó legyen.

Sándor ott állván elmagyarázza, — de ilyenkor a bot kikerül a hón alól a kézbe, hogy ők most játszanak. *Gőzmozdony* az a bucka tetején. Most próbálják ki csak, még az ajtaja sincs meg, ez a hajlított pléh lesz a boltozata. Hát maga az ajtaja miből lesz, tán «előte lesz?» Ezt én kérdeztem.

Rám néz. Majd hozzá teszi: «Én tudom, mi az előte?» A szegediek elnevezése az, én beszéltem már odavaló emberekkel, az idevaló nép «tévőnek» mondja.

— Hát a csövet hol vették?

— Otthon egy rossz tepszi darabot találtam, azt göngyölítettem össze, dróttal meg szorosra huztam, sár tapasztja a nyílását végig.

— Végtere is, mire jó ez a készség nektek itt, te Sándor?

— Ide *teremtőt*tűk, hogy füstöljön. Szeretem ha füstöl. *Hadd füstöljön!* — Intett hozzá a kezével.

Mondotta és állt a domb tetején, a botot újra a hóna alá fogta és nézte a füstöt gyönyörködve. A tüzelő, fáradozó, munkálkodó kis pajtásokat észre se vette. De hisz nélkül nem is volna igazi turáni. Ez a kis zsarnokság hozzátartozik a ranghoz.

*

Vig Albertnek szántam ezt a kis írást, az országos iparoktatás főigazgatójának s a Gyermektanulmányi Társaság tagjának. Most esztendeje egy kis *kapás gyerököt* vett föl, Nagykőrösről egy állami faragó iskolába. Második Fadrusz Jánosunkat nézték ki a gyerekből a tanárjai az első félóra alatt.

Az egy cinábor csupa lélek gyerek volt.

Iparunknak, művészetünknek, kereskedelmünknek ugyancsak nagy szüksége van arra, hogy a nemzeti haladás, fölvirágzás eszközeit a magyar géniusz teremő ereje adja és bocsássa fiaik rendelkezésére.

Az alkotó és *teremő erő* igenis; a nemzet fönmaradásában ékesen bizonyít önmaga és a nemzet mellett és ez istenáldásnak egészen tudatában is van a magyar, könnyedén bánik a teremő ügyeivel, ahogy nyelvkincsei is mutatják:

«Egy *teremő* alatt megforduljatok a tanyáról te.»

«*Előteremtem* én azt tekintetes uram.»

«Az isten is katonának *teremtett*.»

«Nem is *teremtőztem* béresnek, villásnak.»

Übersicht der letzten Nummer.

Jahrg. VIII. Nr. 1.

Friedrich Hebbels Jugend.

Von Professor K. G. Szidon, Budapest:

Dieser in der Datensammelabteilung der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung gehaltene Vortrag war hiezulande der erste Versuch, den wichtigsten Lebensabschnitt eines grossen deutschen dramatischen Dichters, seine Jugend, pädologisch zu beleuchten. Der Versuch sollte den Beweis erbringen, dass die Kinderforschung als exakte Wissenschaft, ausser ihren bekannten wertvollen Wirkungen nunmehr einigermassen auch bei der Lösung des Problems des Genies Anwendung finden könne, vornehmlich aber zur Bereicherung der biographischen Forschung sich weitaus eignet. Mittels seines Verfahrens glaubte Votr. gleichzeitig *Hebbel* selbst um so eher gerecht zu werden, als er es eben gewesen, der in einer Besprechung über *Lenau* mit Nachdruck betonte, man müsse einem Dichter, um ihn vollständig zu verstehen, vor allem ein «psychologisches Interesse» entgegenbringen. Ferner ging ja das Wirken des ditmarsischen Dramatikers zeitlebens dahin, seine sämtlichen künstlerischen Ideale, richtiger die Ideen seiner Weltanschauung eingeständenerweise, in einem «psychologischen Realismus» zu veranschaulichen.

Somit baute Votr. seine kinderpsychologische Studie auf dem *Interesse* auf, worauf er sich als Grundlage des Werkes von *Ladislau Nagy*, «Psychologie des kindlichen Interesses» bediente. Die richtunggebenden Faktoren in der Entwicklung beginnen zunächst mit dem *sinnlichen Interesse*, wo wir dessen bekannten Bestandteilen: der Bewegungsfreiheit, der Eigensucht, der Gefühlsuggestion begegnen, die nicht nur die Bildung der Aufmerksamkeit und Entfaltung des Willens im Kinde förderten, sondern anfänglich seine künftige sittliche Welt bereits festgelegt haben.

Die nicht alltäglichen Erlebnisse in der Kinderbewahranstalt: die frühreifen geschlechtlichen Ansätze, die reflexiven Beobachtungen in jeder, besonders religiöser, ja poetischer Hinsicht, weiter die egozentrische Verzweigung der Phantasie zeugen deutlich für die Lebhaftigkeit der *Subjektivität*.

Eben dieser letztere Grundcharakterzug verdrängt noch während der Dauer in der Schule gar häufig den Geist des Lernens und die äussere Sehnsucht nach Kenntnissen, welche das *objektive Interesse* kennzeichnen. Nunmehr beginnt der Schüler bereits positive Leistungen wertvolleren Inhalts in ständiger Richtung anzustreben.

In der Lebensstellung des Polizeigerichts erreicht der Autodidakt allmählich die zu einer selbstständigen Individualität notwendigen Entwicklungsphasen, zumal er ohne Fesseln einer Mittelschule schrankenloser und einheitlicher sich durchsetzen und den vielseitigen Motiven des *logischen Interesses* eher genüge leisten konnte.

Ein festgegründeter «Wille» begleitet ihn auf seinen kampfreichen Lehr- und Wanderjahren, bis er sich zu einer Persönlichkeit ausgestaltet und mit dem Lossagen vom Studentenleben am Ende seiner Jugend anlangt, wo «göttliche und menschliche Kraft einander neutralisieren». Da sehen wir schon klar, dass er ein motorischer Typus mit genügenden Elementen des visuellen und nur wenigen des auditiven ist. Im Sinne Ostwalds neigt er den klassischen Typen hin, ansonst eine Mischung cholerischen und sanguinischen Temperaments verrät.

Kinderforschung in der Kinderbewahranstalt.

Von Kinderbewahrerin Julie Forgách, Temesvár.

Die Verfasserin teilt ihre Datensammlung mit, welche sie auf Grund dieser Frage *«welche formale Arbeit, beziehungsweise Beschäftigung lieben die Kleinen? Warum?»* erbracht hat.

In der Gruppe I. waren 10 Mädchen und 10 Knaben von 3—4 Jahren. Mit den Fröbelschen Baukasten, bezw. Würfelchen liebten bloß drei Mädchen und zwei Knaben sich zu beschäftigen. Die übrigen haben sich sichtlich gelangweilt. Ein Knäblein nahm die Säckelchen überhaupt nicht in die Hand. Schon mehr gefiel ihnen das Zusammenlegen von Papieren, besonders den Mädchen, die waren 6, Knaben 5. Mit wahrer Lust gaben sie sich der Tonarbeit hin, das feuchte Material kneteten weitaus vergnügt 9 Mädchen und 8 Knaben. In diesem Alter sind im allgemeinen die Mädchen vernünftiger und lebhafter als die Knaben. Auch lieben sie sehr zu zeichnen, insbesondere mit freier Hand, 8 Mädchen und 6 Knaben beschmierten höchst vergnügt die Tafeln mit allerlei Rittersporn.

In der zweiten Gruppe der 5—6-jährigen Kinder nehmen schon die Baukasten von Fröbel einen breiten Raum ein. Doch

lieber befassen sie sich mit Prismen, als Würfeln. Mit ersteren spielten alle 20, mit letzteren aber nur 5 Knaben und 4 Mädchen. Auch das Papier zusammenzulegen ist ihnen (9 Knaben und gleichfalls 9 Mädchen) angenehm. Im Lehm krabbelten wiederum alle zwanzig gern herum, doch zeichnen wollten nur 8 Mädchen und 5 Knaben. Die übrigen kritzelten nur widerstrebend. Das Sammeln von Lumpen und Riedgras ist besonders unter den Mädchen verbreitet, 10 Mädchen und 7 Knaben zeigten gute Neigung dafür. Eine Lieblingsbeschäftigung bildet für alle ohne Ausnahme die mit Moor und Maiskolben.

Zur Begründung liesse sich hinzufügen, dass selbst die kleinen Kinder wissen, sie werden bestraft, wenn sie etwas verderben oder zerbrechen. Natürlich zuhause geht ihnen diese Erkenntnis auf. Zu Beginn des Schuljahres beschäftigte Verf. sich mit der ersten Gruppe und zwar eben am Holzbaukasten von Fröbel. Ein kleiner Neuling getraute sich gar nicht, die Würfel anzurühren. Die Lehrerin setzte sich zu ihm und begann zu arbeiten, worauf dann das Kind Mut und Lust bekam zum Spiel. Sie motiviert alle Spiele, worin die Kleinen ihre Neigungen betätigen, um so ein möglich klares Bild ihrer Gefühlswelt zu entwerfen.

Beiträge zu den geometrischen Kenntnissen des Kindes.

Von Bürgerschullehrer **Rudolf Földes**, Rákosliget.

In den im Jahre 1903 für den Gymnasial-Lehrplan herausgegebenen Anweisungen wird empfohlen, den Unterricht der Raumgrössenlehre mit den geometrischen Erfahrungen des Schülers einzusetzen. Das ist sehr richtig. Der Verfasser der Anweisungen hält Parallelogramm um den Kreis für jene Formen, deren Bild obgleich unbewusst, doch halbwegs zuverlässig in der Seele des Schülers leben. Den elementaren geometrischen Unterricht lässt die Anweisung auf dieser Grundlage entstehen, wobei wirklich ein Erfolg zu erwarten wäre.

Verf. stellte zwecks Erprobung dieser Behauptung die Aufgabe, ein Viereck zu zeichnen, worauf unter 22 Knaben 21 ein Quadrat und nur einer ein Parallelogramm; unter 32 Mädchen aber 30 Schülerinnen ein Quadrat und 2 ein Parallelogramm gezeichnet haben.

Um noch sicherer zu erfahren, was für ein Viereck die Schüler am besten kennen, machte Verf. auch mit Schülern II. Klasse (11—13jährigen) denselben Versuch. Auch da fanden sich

18 Schüler mit Quadrat und 4 mit Parallelogramm. Zu bemerken sei, dass diese Zöglinge erst in der Schule das Parallelogramm kennen gelernt haben. Daraus erhellt, dass selbst unter den einen systematischen geometrischen Unterricht genießenden Schülern die Mehrheit zunächst an ein Quadrat denkt.

Die zweite Frage stellte Verf. an die 10—11jährigen Schüler der ersten Klasse, nämlich: «Zeichnet verschiedene Winkel.»

Quadrat und Parallelogramm zeichneten unter 22 Knaben 18, von 32 Mädchen aber bloß 8.

Zwei Knaben schienen das Rechteck nicht zu kennen, da sie nur Quadrat und Rombus zeichneten.

Ein Knabe kannte nur das Rechteck und Rombus.

Ein Knabe nur ein Fünf- und Achteck; er zeichnete nur Würfel und Prisma in Perspektive.

Vier Mädchen zeichneten nur Quadrate.

Ein Mädchen zeichnete nur Parallelogramm.

Sechs zeichneten Quadrate und andere Vierecke (insbesondere Rombus). Trapez, Romboid kommen recht spärlich vor, fast verschwindend das Deltoid und garnicht Trapezoid.

Über die Entwicklung der Sprache des Kindes.

Von Ladislaus Nagy, Budapest.

Laut Beobachtungen von Gerson Endrey, Josef Balassa, sowie Clara und William Stern, stellte der Verfasser folgende Sätze zusammen:

1. *Die Technik des Sprechens.* 1. Das Kind gebraucht anfangs nur einsilbige Wörter, oder die erste Silbe mehrsilbiger. Das Alter zu 15 Monaten.

2. Es verdoppelt die einsilbigen Wörter, unter der Einwirkung des Rhythmusinstinkts.

3. Es betont die Selbstlaute, weil der Ausdruck vorerst akustisch und nur dann motorisch ist.

4. Bei Doppelmitlauten fällt einer immer heraus.

5. Das Kind liebt die Laute nach seinem Wohlklang zu modifizieren.

Der Sinn der Wörter. Hierbei zeigen sich folgende Entwicklungsstufen:

a) Das Kind sagt anfangs zumeist Hauptwörter, zu 14 Monaten.

b) Erst später gebraucht es die Zeitwörter, zu 16 Monaten.

c) Bald geht es zu Bestimmungswörtern des Ortes über, zu 17 Monaten.

Die Satzbildung. Erst kommt der nackte Satz, hernach der erweiterte und bald darnach der zusammengesetzte Satz, ein Beweis, wie rasch der psychische Sprachgebrauch fortschreitet.

Das persönliche Fürwort. Der subjektive Personennamen (Personalia 1. und 2. Person) wird vom Kinde lediglich nachgeahmt.

In der Konjugation der persönlichen Fürwörter bemerken wir folgende Stufen:

a/ An Personennamen hängt das Kind, zu 29–30 Monaten, verschiedene Endungen an.

b/ Die Suffixe beginnt es mit persönlichen Endungen zu vermehren.

Beugung der Hauptwörter. Gewöhnlich mit der Objektendung wird begonnen, beiläufig im Alter zu 2 Jahren. Dann folgen der Gebrauch der verschiedenen Endungen und Anhängsilben nach. (Die ungarische ist eine agglutinierende Sprache.)

Die Abwandlung des Zeitwortes. Tempus. 1. Zuerst gebraucht das Kind die Gegenwart, als den Ausdruck einer Apperception irgend welcher Handlung, zu 20 Monaten.

2. Nach der Gegenwart kommt die Vergangenheit, als Reproduktion irgend einer stattgehabten Handlung. Zu 20 Monaten.

3. Die Zukunft, welche eine gewisse Folgerung in sich birgt, gebraucht es erst später und auch nicht nach der konventionellen Form. Erst wird sie als verbindende Weise ausgedrückt, zu 24 Monaten. Später mit einer als Umstandsbestimmung der Zeit verbundenen Gegenwart. Die zusammengesetzte konventionelle Form der Zukunft erlernt das Kind sozusagen erst in der Schule im Alter von 7–8 Jahren.

Modi. 4. Zuerst bedient sich das Kind des Indikativs als der Apperception der gegenwärtigen Handlung oder der Reproduktion des vergangenen Geschehens.

5. Der Befehl, als Ausdruck des Willens, stellt sich beim Kinde sehr früh ein. Schon das achttjährige Kind drückt seinen Willen mittels Zeigens aus, um dadurch den Zweck des Willens anzudeuten. Wenn das Kind zu sprechen anfängt, drückt es zu Beginn ebenfalls den Zweck des Willens aus. Die zum Ziele führende Bewegung (Handlung) drückt es erst später, laut der konventionellen Form aus, in erster Reihe dann, wenn die Handlung bezweckt wird. Es zeigt sich somit später als der Indikativ (zu 20 Monaten), was auch natürlich ist, zumal der Imperativ das Futurum ausdrückt.

Die Wortbildungen treten später als die Wortflexion auf, weil in den ersteren zwei Begriffe in stetem Zusammenhang sind und in einem Worte Ausdruck finden. Die Wortbildungen basieren

daher auf einem bestimmten Fortschritt der abstrakten und synthetischen Geistesfunktionen. Die Stufen der Wortbildung sind:

1. Die aus Hauptwörtern entstandenen Zeitwortbildungen als erste Stufe der Abstraktion, wo das Kind die Handlung an das Objekt anknüpft, sie davon losgelöst nicht zu denken vermag. Es verallgemeinert, ohne aber zu abstrahieren.

2. Mehr fällt die Verallgemeinerung in jenen Fällen auf, wo das Kind vom Verb ein Adjektiv bildet.

3. Auf höherer Stufe stehen die freien Zeitwortbildungen, wo bereits das Kind die Handlung auch abstrakt erfasst.

4. Die *Hauptwortbildung* aus dem Zeitwort ist das Resultat; längerer Entwicklung und tritt erst dann auf, wo das Kind schon zu abstrahieren vermag, also erst nach dem 8—9. Jahre.

Schematische Verallgemeinerungen der Suffixe und Ausdrucksweisen. Schematische Verallgemeinerungen von Bildungssilben. Freie Befolgung der Vorstellungsassoziationen. Ich sah Sterne — zwei. Auch das ist eine Blume — schöne, mit 22 Monaten. Das A tribut dien zur individualisierenden Bezeichnung des allgemeinen Begriffes. Und die ungarische Sprache, die lieber dem Gesetze der Logik, als der Ordnung der Vorstellungsassoziation folgt, setzt die Beifügung vor das bezeichnete Wort.

Wortbilder. Dem Kinde macht es Schwierigkeiten, die abstrakten Gedanken und Handlungen in seinem Gedankenkreise einzuschalten. Deshalb setzt er an Stelle des Ausdrucks einer abstrakten Handlung eine konkrete. Zum Beispiel, statt dieser Frage: nur, so im Traume sahst du? sagt es: Du sahst nur im Deckbett? zu 5 Jahren. Dieses Beispiel beleuchtet nicht nur den Ursprung der kindlichen, sondern vielleicht auch den der bildlichen Ausdrücke des Volkes, die oft keine dichterischen Offenbarungen sondern einfache Folgerungen des Mangels eines abstrakten Denkens sind.

Analyse des Gedankeninhalts. Die vielen sprachlichen Fehler des Kindes stammen aus der unvollkommenen Analyse. Das Kind pflegt seine grössere Gedankeneinheit und zusammenhängende Vorstellungsreihe garnicht oder nur zu teil zu analysieren, infolge dessen es diese nur teilweise, unvollständig, äusserlich unzusammenhängend zum Ausdruck bringt.

Es ist bekannt, dass das Kind im ersten Zeitabschnitt des Sprechenlernens nur mit einem Worte oder einer Silbe seinem Willen oder Gedanken Ausdruck verleiht. Milch (Ich bitte Milch), zu 15 Monaten.

Später fügt es schon seine Gedanken und seinen Willen zu

einem Satz oder Sätzen zusammen, lässt aber aus den Vorstellungsreihen ganze Gruppen aus. Daraus entstehen die vielen komischen Satzfügungen des Kindes. Wäre, möchte beissen (wenn der Hund nicht wäre am Bilde, möchte er beissen), zu 24 Monaten.

Kinderforschungs-Nachrichten.

Der Ausschuss der Ung. Gesellschaft für Kinderforschung hielt am 22. Dez. v. J. eine Sitzung, wo Sekretär *Dan. Répay* über den stattlichen Band berichtete, der den Verlauf des ersten ungarischen Kongresses für Kinderforschung und die Beschreibung der damit verbundenen pädologischen Ausstellung umfasst, und ein treues Bild der Geschichte der heimischen Kinderforschung liefert.

Der geschäftsführende Vizepräsident *Lad. Nagy* referierte über die Tätigkeit der Buchverlagskommission. Er hob hervor, dass der erste Band des Werkes «Psychologische Studien» von Dr. Paul Ranschburg erschien.

Sodann kam der Antrag zur Verhandlung, wonach ein puerikulturelles Institut gegründet werde. Zwei Institutionen sollen dadurch ins Leben gerufen werden: 1. Die Ausbildung der Mütter und der sich mit Kleinkindern beschäftigenden Ammen. 2. Die Errichtung solcher Lehrkurse, wo Kindergärtnerinnen und Bonnen entsprechende theoretische und praktische Fachkenntnisse sich aneignen könnten.

Unter den Sammlungen unseres Museums für Kinderforschung hat besonders die *pädagogische Abteilung* eine wertvolle Bereicherung erfahren. In dieser Abteilung interessiert heute zunächst das Problem die Pädagogen, wie die *Aktivität, Schaffenssucht im Rahmen der einzelnen Lehrgegenstände verwertet werden sollen*. Die hieher gehörenden Methoden sind in beredten Kinderarbeiten vorgelegt. Teils von der Ausstellung erworbene, teils neu erbrachte Materialien sind: unter der Aufsicht des Direktors der Kolozsvärer Staatsschule, *Dr. Gabr. Krizsán*, im Rahmen von Sprech und Denkübungen verfertigte Schülerarbeiten; die Sammlung sämtlicher in der Schule des Direktors *Ignaz Jovicza* entstandenen Arbeitsmaterialien; die geographischen Plastiken des Miskolczer Lehrers, *Alexander Biró*; Zeichenmethode der Beschreibung eines Wohnhauses des hauptstädtischen Lehrers *Julius Lathwesen*. Arbeiten der ersten Klasse der Miskolczer Staatsschule, welche zur Versinnlichung der Zahlenverhältnisse dienen. Nebst dem gewesenen Stoffe des historischen, ein neue des naturgeschichtlichen Unterrichts in Kinderzeichnungen des Seminar-Oberlehrers *Alois Urhegyi*. Sammlungen von zu physikalischen Experimenten brauch-

baren Instrumenten. Eine ganze Wand ist mit einer Kollektion des Fachinspektors *Koloman Györgyi* belegt, welche die Methoden und Ergebnisse eines modernen, naturgemässen Zeichenunterrichts darstellt. Die Gruppe der Frauenhandarbeiten ist gleichfalls aufgefrischt. Die Gruppe der instinktiven Beschäftigungen der Kleinkinder zeigt jetzt deutlicher das kindliche Gemüt und die Phantasie, deren Funktion die Methode am besten ausdrückt. Die kinästhetische Methode des Lesenlernens zeigen schön ausgeführte und deutlich veranschaulichte Bilder der Schulleiterin Frau *Irene Szász*. Diese Kollektionen sind samt und sonders im Zeichen der modernen pädagogischen Bestrebungen entstanden, bilden die Resultate wertvoller didaktischer Experimente, deren Erreichung und gesamtes Studium das Museum für Kinderforschung nunmehr ermöglicht; worauf die Aufmerksamkeit mit Nachdruck wachgerufen wird.

Jedoch nicht nur die pädagogische, auch die *pädologische Abteilung* hat eine grossangelegte Vermehrung erfahren. So steht die Sammlung von Knaben- und Mädchenzeichnungen von begabungs-entwicklungsgeschichtlichem Standpunkte unter Aufarbeitung des *Lad. Nagy*.

Die pädologische Fachsektion des Ung. Kulturvereins des Komitats Torontál erlässt ein Preisausschreiben, wie folgt:

Welche Resultate der Kinderforschung können in der Schule im Interesse des individuellen Erziehungsunterrichts *praktisch* verwertet werden.

In der Filiale zu Szeged hielt *Lad. Nagy* im November v. J. Vorträge, die folgende Ergebnisse zeitigten. Es beschloss nämlich der dortige Oberstadthauptmann *Sylvester Somogyi*, an den Wachmännern Intelligenzprüfungen anzustellen. Diese wurden mittels der auslassenden Methode und mit dem Stoffe für 14jährige Kinder veranstaltet; wobei Schriftführerin Frau *Lad. Domokos* behilflich war und auch die Prüfungen verarbeitete, die als neuester, *praktischer* Triumph anzusehen sind.

Résumé du dernier Numéro.

VIII-me Année, No. 1.

L'adolescence de Frédéric Hebbel.

Par Charles G. Szidon, Professeur à Budapest.

L'idée qui a inspiré l'auteur pour écrire cet essai de psychologie juvénile était de prouver que la pédologie est applicable à la solution de la question du génie ou tout au moins qu'elle serait employée avec succès à des recherches biographiques.

Par ce travail, M. Szidon prétend donner raison au grand poète lui-même qui, dans sa critique sur Lenau, dit que, pour bien comprendre un poète, il est nécessaire, en tout premier lieu, d'avoir pour lui «un intérêt psychologique.» Hebbel a avoué qu'il avait toujours fait voir ses aspirations artistiques avec un «réalisme psychologique.»

En étudiant la biographie de Hebbel, M. Szidon a appris les faits suivants : durant l'enfance du poète, les causes de son développement résidaient en premier lieu dans l'intérêt sensoriel ; puis plus tard, dans l'intérêt subjectif lorsqu'il commença, dès son enfance, à ressentir une vive sympathie pour la petite Emilie Voss. A cette époque-là, il éprouve un intérêt très prononcé pour les animaux et pour les plantes. Vers 11 ou 12-ans, l'intérêt objectif se fait jour dans l'âme du poète. Il écrit des pièces de théâtre ; il monte une scène dans une étable quelconque, il ne fait pas se payer les entrées ; mais il organise une loterie, il peint de petits tableaux et il gagne des boutons avec tous ces objets. En vendant les boutons il achète une veilleuse pour éclairer la chambre ou il a écrit ses drames.

La phase suivante du développement intellectuel du poète est celle de l'âge de l'intérêt logique ou l'enfant étant sorti de l'obscurité de son demi-savoir tend de toutes ses forces à obtenir une position. En ce temps-là, il a déjà eu des succès poétiques et comme il l'avoue, le mobil puissant de son âme était la volonté. Il a fini ses études avec beaucoup de difficultés matérielles et le sort l'a ballotté de tous côtés. En général on peut le regarder comme un type classique et, comme tel, il combat jusqu'à l'épuisement de ces forces pour les idées qui dominent dans ses oeuvres et par lesquelles il tâche d'être utile à l'humanité.

La pédologie à l'Ecole Maternelle.

Par Julia Forgách, institutrice d'Ecole Maternelle à Temesvár.

Les petits enfants préfèrent aux autres les travaux faits en argile et ils n'aiment pas autant les petits morceaux de bois pour construction de Froebel. Le pliage du papier est préféré par les filles. En général entre 3 et 6 ans, les petites filles sont plus intelligentes et plus vives que les garçons. De 5 à 6 ans, les enfants jouent plus volontiers avec les bois de construction de Froebel, mais ils préfèrent le prisme au cube. Ils aiment ce jeu parce qu'ils peuvent disposer et placer les petits morceaux de bois selon leur goût et parce qu'en démolissant le bâtiment les matériaux ne se cassent pas. Chez eux, les petits enfants sont, en effet, puni pour le moindre petit dégât qu'ils font ou lorsqu'ils cassent un objet quelconque.

Recherches faites sur les connaissances des enfants en géométrie.

Par R. Földes, Professeur.

On prétend généralement que le rectangle est la figure de géométrie que les enfants connaissent le mieux.

Pour reconnaître la réalité de l'affirmation, l'auteur a fait des recherches sur 42 petits garçons et 40 petites filles. Les enfants de la I-re classe de l'école secondaire ont reçu l'indication : «Tracez un carré.»

21 élèves l'ont fait exactement et 1 élève seulement a fait un rectangle.

Parmi 32 filles, 30 ont tracés des carrés et 2 ont fait des rectangles. Selon ces recherches, 94—95% des enfants, connaissent le mieux le carré.

Les élèves de la II-me classe ont fait 22 dessins. Parmi ceux-ci 18 petits garçons ont dessiné des carrés et les 4 autres ont fait des rectangles. Il est même facile de voir que les enfants qui ont déjà des leçons suivies d'arithmétique, pensent en premier lieu au carré.

Le second thème permettait aux enfants de tracer n'importe quel quadrilatère. Parmi les 22 élèves de la I-re classe, 18 garçons ont dessiné des carrés et des rectangles ; parmi les 32 filles, 8 seulement ont représenté ces deux formes. Sept petites filles n'ont dessiné que des carrés ; une autre élève rien que des rectangles et 6 fillettes ont tracés des carrés et d'autres quadrilatères.

Il est intéressant de mentionner que la plupart des enfants n'ont pas dessiné le losange dans sa position habituelle, mais dressé sur un de ses angles. Cela s'explique par la prédilection des enfants à tracer les figures géométriques de sorte que l'axe régulier en soit toujours vertical ou horizontal. Conclusion: La généralité des enfants préfère dessiner les figures symétriques et quoique connaissant assez bien le losange, c'est toujours le carré qu'ils représentent en premier lieu. Celui-ci est pour eux, le type de tous les parallélogrammes et ils s'en souviennent toujours. L'enseignement régulier de la géométrie ne peut même pas changer cette opinion.

Quelques observations sur le développement du langage enfantin.

Par M. Ladislav Nagy, Budapest.

Les premiers mots dont l'enfant hongrois se sert ne sont que des monosyllabes et il ne prononce que la première partie des dissyllabes. Il répète à satiété les mots d'une syllabe ou la première syllabe des autres. Souvent il élimine la première ou la dernière articulation d'un mot. Il déforme les vocables, non seulement à cause du développement insuffisant de ses organes, mais il emploie aussi des tous qui lui sont personnellement agréables. Le sens des mots employés montre le degré de développement suivant:

- a/ Les premiers vocables de l'enfant sont les noms (14 mois).
- b) Plus tard, il se sert des verbes (16 mois).
- c/ Bientôt il passe à l'usage de l'adverbe.

La composition des phrases se fait comme suit; l'enfant se sert tout d'abord des propositions simples; ensuite il y ajoute des éléments secondaires et bientôt enfin il compose des phrases avec les unes et les autres.

Le petit enfant dit souvent «moi» pour la seconde personne, ce qui prouve que l'emploi correct des pronoms personnels (1-re personne et 2-me pers.) n'est dû chez lui qu'à l'imitation, même lorsque, plus tard, il commence déjà à faire une distinction entre la personne qui parle et celle à qui l'on parle. L'emploi de la première personne se remarque vers la deuxième année, surtout dans la conjugaison des verbes. Presque en même temps l'emploi de la seconde personne se montre.

Il ajoute des syllabes finales aux noms de personnes (29 mois à 30 mois).

Le premier suffixe que l'enfant emploie ordinairement c'est celui qui est la désinence de l'objet de l'action. (En hongrois le «t».) Bientôt il se sert d'un autre suffixe savoir celui qui exprime le moyen de l'action. (En hongrois «-val».) Vient ensuite la désinence du pluriel (-k) et à partir de ce moment-là, l'enfant se sert d'un plus grand nombre de suffixe. Celui qu'il apprend en dernier lieu est le suffixe qui exprime la durée («-g») et qui ne paraît dans son langage que vers la 4-e année (42 mois.)

Quant à la conjugaison des verbes, le petit enfant se sert d'abord du présent, comme expression de la perception d'une activité quelconque. Ex: Marguerite dort. (20 mois.) Presque en même temps que le présent, apparaît le passé; c'est la reproduction d'un action accomplie. Le futur n'est employé par l'enfant que bien plus tard et non sous la forme usuelle. Il le forme d'abord par le subjonctif et plus tard avec un adverbe. Le forme usuelle du futur n'est connue de l'enfant qu'à l'école vers l'âge de 7 ou 8 ans.

L'Indicatif est celui des modes du verbe que l'enfant emploie d'abord. L'impératif est aussi employé de très bonne heure. (2 ans.) *La formation des mots* n'apparaît que plus tard chez les petits enfants, parce'que, dans cette formation, deux idées sont liées et exprimées en un mot. La formation des mots exige donc un certain progrès dans les fonctions intellectuelles d'abstraction et de synthèse. Les phases de la formation des mots sont les suivantes: 1. Formation de verbes à l'aide de noms déjà connus. (29 mois.) 2. Généralisation dans les cas où l'enfant compose des adjectifs à l'aide des verbes. 3. Plus tard, il forme librement des verbes, alors qu'il commence à comprendre quelque peu les actions abstraites des personnes qui l'entourent. 4. La formation des noms est le résultat d'un développement plus lent et on ne la rencontre que quand l'enfant peut déjà faire des abstractions c'est-à-dire 8 ou 9 ans.

L'enfant aime à généraliser: 1. les suffixes et 2. les syllabes finales des mots.

Il suit sans interruption l'association de ces idées même lorsque les règles de la langue ne correspondent pas avec elle. Dans la langue hongrois l'adjectif est toujours placé devant le nom; l'enfant le met souvent après.

Il est très difficile à l'enfant d'exprimer les faits abstraits; c'est pourquoi il les remplace par des actions concrètes. Ainsi, au lieu de dire: «L'avez-vous rêvé?» un enfant de 5 ans rendit la question par: «L'avez-vous vu sous votre couverture?» Cet exemple explique un peu l'origine des expressions imagées du

peuple, qui ne sont pas toujours recherchées ou poétiques, mais qui sont la conséquence de la difficulté des ignorants à s'exprimer abstractivement.

Bien des fautes orales des enfants dérivent de l'analyse imparfaite du sens des pensées. L'enfant n'analyse ni la la pensée unique, ni la série des idées et c'est pourquoi il s'exprime en très peu de mots et imparfaitement. Il est bien connu que dans le premier âge, l'enfant exprime sa volonté ou ses idées par un seul mot ou par une syllabe. Ex : «Ta» (Je veux allez promenez.) «Tej» (Je veux du lait) (15 mois).

Plus tard, il se met à former des phrases ; mais il élimine encore une grande partie de la suite de ses idées.

Mouvement de Pédologie.

Le Comité de la Société Hongroise pour l'Etude de l'Enfant s'est réuni le 22 décembre sous la Présidence de M. Náray-Szabó.

Ce dernier a évoqué en termes chaleureux le souvenir de M. Babarczy-Schwartzter qui, en qualité de vice-président de la Société a rendu de très importants services à la pédologie.

M. Répay, secrétaire fit son rapport sur le Journal du Premier Congrès Hongrois de Pédologie qui vient de paraître.

M. Nagy, vice-président, a fait sa communication des travaux très ardents de la commission d'édition des ouvrages de pédologie. Il rapporte que le premier volume du grand ouvrage de M. Ranschburg vient de paraître sous le titre «d'Etudes Psychologiques». Il contient la première série des études scientifiques et pratiques du célèbre psychologue et pédologue.

MM. Nagy et Náray-Szabó on fait une proposition d'ériger un établissement de puéri-culture, c'est-à-dire une école où les jeunes mères, les nourrices, les gouvernantes et toutes les personnes s'occupant d'éducation recevraient une solide instruction théorique et pratique. Le Comité a bien accueilli cette proposition et a nommé une commission chargée de faire les premiers pas dans cette direction.

Le Musée de Pédologie a pris durant ces quelques années une extension telle que le grand et beau local, qu'il occupait depuis deux ans s'est trouvé trop petit. Aussi le Conseil Municipal de Budapest qui met gratuitement le local a la disposition de la Direction du Musée a-t-il cédé aux instances de M. le Conservateur du Musée et en a-t-il accordé gracieusement un plus grand. Dans le nouveau local on a réorganisé les collections et on y a

ajouté de nouvelles sections et de nouvelles séries d'objets. C'est surtout la section de pédagogie qui prend un développement considérable. Il s'y trouve entassé une quantité de matières d'expérimentation relatives à la solution du problème qui intéresse vivement les pédagogues de nos jours; savoir: de quelle manière on peut se servir dans l'enseignement de l'activité des élèves et de leur désir de créer.

Les méthodes qui tendent à ce but sont toutes représentées par des travaux enfantins. Les plus récents sont les travaux faits par les enfants durant les leçons de choses, sous la direction de M. Krizsán; puis la collection de M. Jovica, instituteur, contenant les différentes espèces d'ouvrages enfantins, faites dans les quatre classes de l'école primaire; les modèles plastiques de M. Biró pour servir à l'enseignement de la géographie, ainsi que beaucoup d'autres.

La section des travaux des enfants de l'Ecole Maternelle fait voir l'humour et la fantaisie des petits, ce qui est le but principal de cette méthode de les occuper.

La section de Pédologie jouit aussi d'un développement considérable.

L'élaboration des dessins des enfants de Öcsény et de Alsó-Nyék, par M. Ladislas Nagy est en bonne voie.

L'année dernière, Mlle Ferencz, sous-secrétaire du Musée, a élaboré quelques problèmes du dessin spontané à l'aide de 8000 dessins enfantins.

Concours à un thème pédologique. La section pédologique de la Société Hongroise pour l'Instruction Publique du Comitat Torontál, ouvre un concours sur la sujet suivant: Quels sont les résultats de la pédologie, que l'on peut déjà mettre en pratique dans l'éducation et l'enseignement individuels?

La longueur de la copie et de trois feuilles d'impression au minimum. Le prix à obtenir est de 300 couronnes.

Figyelmeztetés. Az alapszabályok értelmében a tagsági díj beküldését kéri a pénztáros.

Az Első Magyar Országos Gyermek- tanulmányi Kongresszus Naplója és a vele kapcsolatos Kiállítás leírása.

Szerkesztették:

Répay Dániel és **Ballai Károly**
a kongresszus főtitkára a kiállítás titkára

Ára 5 korona. 376 oldal, 32 fénynyomatu ábrával. Ára 5 korona.
A társaság tagjainak 4 korona.

E napokban került ki a sajtó alól az 1913. március 17. és 18. napjain Budapesten megtartott első magyar gyermektanulmányi kongresszuson elhangzott összes értékes előadásokat s a hozzájuk fűződött tanulságos megvitatásokat magában foglaló, ugyisintén a kongresszussal kapcsolatosan rendezett gyermektanulmányi kiállítást részletesen ismertető hatalmas kötet. Nélkülözhetetlen kut-forrása ez a mű mindazoknak, akik a legujabb pedagógiai törek-vésekről tájékozódást óhajtanak szerezni.

Pszichológiai Tanulmányok.

Irta: **Ranschburg Pál dr.** egyetemi magántanár,

a Magyar Gyermektanulmányi Társaság
kísérleti szakosztályának elnöke

Ára füzve 5 kor. A társaság tagjainak 4 korona. Ára kötve 6 kor.

Most jelent meg a *«Gyermektanulmányi Könyvtár»* 2 kötetén-ként a kiváló magyar gyermektanulmányozó három kötetre ter-vezett nagybecsű munkájának első kötete. A tudós mélyreható elmé-jével s a kísérleti pszichológus éleslátásával az emberi és gyermeki lélek számos rejtélyét oldja meg a kötetben annak kiváló írója. Ilyenek: *A figyelmellenség lélektana és pedagógiája*. Miért nem jutnak eszünkbe nevek, adatok s más különböző dolgok? A figyelem s az emlékezet egészségtana, lélektana s neveléstana. A felfogás és emlékezés vizsgálatának módszerei. A középiskolák reformja. Ped-a-gógiai tanácsok egy középiskolai tanulóhoz. A Gyermektanulmányi Társaság e könyv kiadásával nemcsak a tudománynak, hanem a gyakorlati élet mindazon ágainak is szolgálatot tett, amelyekben pszichológiai tájékozottságra szükség van.

Mind a két mű megrendelhető a *Magyar Gyermektanulmányi Társaság* könyvkiadó hivatalában, Budapest, VIII. Mária Terézia-ter 8. (Gyermektanulmányi Múzeum) és a Társaság bizományosánál, *Eggenberger* könyvkereskedőnél és a kiadó cégnél, Budapest, IV. Kecskeméti-utca 3 és minden könyvkereskedésben.